

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ
МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ

БРОЈ 6

ДЕЦЕМБАР 1920

ГОД. XXXVII

СЛУЖБЕНИ ДЕО

ОПШТЕ ОДЕЉЕЊЕ

УКАЗИ ЊЕГОВОГ КРАЉЕВСКОГ ВИСОЧАНСТВА ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКА
АЛЕКСАНДРА

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Његовог Краљевског Височанства Престоноаследника Александра од 25 новембра ове године, на предлог Господина Министра Просвете, постављени су:

при обласном инспекторату на Цетињу:

за писара I класе, Ђуро Ђуровић, бивши писар Министарства Просвете на Цетињу;

на Филозофском Факултету Университета у Скопљу:

за писара II класе, Јулијана В. Поповићева, званичник Округне Финансијске Управе у Скопљу;

на Университету у Београду:

за књиговођу, са годишњом платом од 5.000 динара, Хранислав Минић, рачуноиспитач Главне Контроле.

Указом Његовог Краљевског Височанства Престоноаследника Александра од 7 децембра ове године, на предлог Господина Министра Просвете, постављени су:

на Правном Факултету у Суботици:

за ванредног професора Историје Срба, Д-р Алекса Ивић;

на Медицинском Факултету Университета у Београду:

за редовног контрактуралног професора Физиологије, са годишњом платом од 9.000 динара и личним додатком од 6.000 динара, Рихард Бурјан, професор Физиологије из Лајпцига.

Указом Његовог Краљевског Височанства Престоноаследника Александра од 25 новембра 1920 године, на предлог Господина Министра Просвете, решено је:

да се указ од 26 марта 1920 године, којим је управник Државне Штампарије, Данило Живаљевић, стављен у стање покоја, стави ван снаге закона.

Указом Његовог Краљевског Височанства Престоноаследника Александра од 25 новембра 1920 године, на предлог Господина Министра Просвете, а по саслушању Министарског Савета, решено је:

да се, на основи § 70 закона о чиновницима грађанског реда, Управник Државне Штампарије, Данило Живаљевић, стави у стање покоја са пенсијом која му по годинама службе припада.

Указом Његовог Краљевског Височанства Престолонаследника Александра од 14 децембра 1920 год., на предлог Господина Министра Просвете, постављен је:

у Државној Штампарији:

за писара I класе, Милорад Игњатовић, досадашњи писар II класе Државне Штампарије.

Указом Његовог Краљевског Височанства Престолонаследника Александра од 11 децембра 1920 године, на предлог Господина Министра Просвете, постављен је:

у Министарству Просвете:

за секретара III класе, Д-р Милан Главинић, свршени филозоф.

ПЕРИОДСКЕ ПОВИШИЦЕ

Господин Министар Просвете одредио је периодску повишицу плате:

пешу, Д-р Радовану Кошутићу, ванредном професору Университета у Београду, — ПБр. 9094 од 16-II-1920.

ОДЛУКЕ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ

Одлуком ПБр. 8541 од 15-XI-1920 године потврђен је избор за хонорарног професора Техничког Факултета за Електрохемију и Електро-механику, Николаја Пужина, са годишњим хонораром од 6.000 динара и правом на додатак на скупоћу.

Одлуком ПБр. 8427 од 9-XI-1920 године одређени су у комисију за изједначење закона о Университету у Краљевини, и то: са Београдског Университета пет чланова; са Љубљанског Университета пет чланова, и са Загребачког Свеучилишта два члана и по један члан Високе Техничке Школе и Високе Ветеринарске Школе.

Одлуком ПБр. 9445 од 20-XII-1920 године наређено је да врши дужност начелника за Средњу, Вишу и Основну Наставу г. Лазар Кнежевић, начелник Општег Одељења.

Одлуком ПБр. 9294 од 15-XII-1920 преведен је на плату од 7500 динара г. Д-р Тома Живановић, редовни професор Университета у Београду.

Одлуком ПБр. 9376 од 18-XII-1920 одобрено је да се за попуњу библиотеке Српског Семинара на Университету у Београду издаду бесплатно „Српске Новине“ које су излазиле на Крфу, као и сви бројеви „Службених Новина“ од ове године.

Одлуком ПБр- 8535 од 25-XI-1920 одобрено је да се „Историја Словенских Права“, од пок. Д-р Мијушковића, штамна у Државној Штампарији бесплатно, као уџбеник за Правни Факултет, у 3.000 примерака, на терет буџета Државне Штампарије, Породици пок. Мијушковића издаће се на име откупа за прво издање 20.000 динара.

ПРЕТПИСИ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ

Господин Министар Просвете претписом својим поставио је:

на Филозофском Факултету Универзитета у Београду:

за лектора енглеског језика, Алека Брауна, свршеног студента Кембричког Университета, са годишњом платом од 4.000 динара и правом на додатак на скупоћу, — ПБр. 7775 од 10-XI-1920 године, и

за привременог препаратора катедре за примењену зоологију, Ану Микрину, са годишњом платом од 2400 динара, — ПБр. 8798 од 30-XI-1920.

РАДЊА ГЛАВНОГ ПРОСВЕТНОГ САВЕТА

— 1183 редовни састанак, 31 августа 1920 године —

Били су: председник г. Д-р Богдан Гавриловић; чланови: г. г. Лазар Кнежевић, Д-р Никола Вулић, Д-р Александар Белић, Миливоје Симић, Никола Лазић, Дим. Тричковић, Љуб. Протић, Д-р Миливоје Јовановић, Мирко Поповић, Милан Костић, Бранко Таназевић, Лепосава Бошковићева, Недељко Дивац и Михаило Станојевић.

Пословођа: секретар Славко Миловановић.

I. Прочитан је и примљен записник 1182 састанка.

II. Г. Миливоје Симић, као члан комисије за дефинитивну редакцију *Правила о полагању приватних испита у средњим школама*, саопштава да је комисија свршила тај посао.

Савет је одлучио: да се препис ових правила достави Г. Министру Просвете.

III. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 16 јула ове године СНБр. 9808 са молбом суда и грађана варошице Бољевца у округу тимочком да се у Бољевцу отвори нижа гимназија.

Савет је мишљења: да се ово, и поред најбоље воље, не може учинити због оскудице у наставничком особљу.

У вези са овим Савет је одлучио: да се умоли члан г. Д-р Белић за реферат о томе на који би начин требало приступити оснивању и отварању нижих и средњих професионалних школа, у којима се осећа у нас све јача и већа потреба.

IV. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 27 јула ове године СНБр. 7986, с молбом грађана града Бара да се у том месту отвори нижа гимназија.

Савет је мишљења: и ако се увиђа потреба за отварањем ове школе, не може се изаћи у сусрет молби, јер материјална средства у овај мах то не допуштају. Ако доцније буде за то могућности, молбу треба уважити.

Овим је овај састанак закључен.

1184 РЕДОВНИ САСТАНАК, 2 СЕПТЕМБРА 1920 ГОДИНЕ

Били су: председник г. Д-р Богдан Гавриловић; чланови: г. г. Лазар Кнежевић, Д-р Никола Вулић, Д-р Александар Белић, Петар Типа, Миливоје Симић, Никола Лазић, Димитрије Тричковић, Љуб. Протић, Д-р Миливоје Јовановић, Милан Костић, Лепосава Бошковићева, Недељко Дивац и Михаило Станојевић.

Пословођа: секретар Славко Миловановић.

I. Члан г. Д-р Никола Вулић чита свој реферат о рукопису г. Дамјана Божића: *Латинска читанка*. Реферат гласи:

Част ми поднети Главном Просветном Савету следећи реферат о Латинској Читанци од г. Дамјана Божића.

Г. Божић није израдио ову читанку према којој нашој латинској граматици, и већ зато било би врло тешко служити се његовом књигом у нашим школама.

Даље, писац није одвојио оно што има да се пређе у првој години учења латинског језика, и услед тога често се неће знати шта је за које ученике.

Затим, при бирању штива г. Божић је пазно само на то да дотично граматично правило буде илустровано, а садржина ту је споредно, те су често примери штури.

Напоследку, у овој латинској читанци није обележен квантитет самогласника пред два или више сугласника, што значи да ученик неће умети изговорити правилно многе речи.

Мишљења сам да би се књига могла употребити тек пошто би се учиниле у њој измене у овом смислу.

Усвајајући реферат, Савет је мишљења: да би се употреба ове књиге у средњим школама могла одобрити тек по учињеним изменама а по примедби у реферату. Резеренту издати 100 динара за хонорар.

II. Читају се реферати г. г. Владимира Р- Ђорђевића и Милоја Милојевића о рукопису *Кратак преглед музичке теорије* од г. Димитрија Стојачића учитеља. Реферат г. Милоја Милојевића гласи:

Част ми је извести да сам прегледао „Кратак преглед музичке теорије...“ од г. Димитрија Стојачића, који ми је Главни Просветни Савет имао доброту послати на реферат, и налазим да се он не може употребити за уџбеник у основним, средњим и стручним школама:

1. јер му недостаје система;

2. јер је писан стилем коме се не би могло наћи имена. Ево примера:

„*На чега* треба да пазимо при писању нота? При писању нота треба да пазимо да се главне нота од своје опредељене линије или простора даље не распростиру и да *ношни држак* усправан и танак буде.“ — „*Од чега* зависи назив ноте? Назив нота зависи на нотном систему у почетку лежећег кључа“; и још безброј других примера;

3. јер су извесни музички појмови нетачни или веома нејасно објашњени. На пример: линијски систем, нотни систем, глас-тон. Помоћни линијски систем за писца је: *споредне*

линије (?!) Место *продужити ношу по шрајању шачком*, писац каже да тачка *понећава* (!) вредност *поне*, и тако даље;

4. што ова књига, писана „поглавито за певање“, ничим не тежи томе: да децу упути у царство музике певањем, заиста живим певањем на рационалној основи солфеџа, него се задржава на најбаналнијим теоретичарским и апстрактним објашњењима која ничему не служе.

5. што је по програму опширна, јер додирује и домен наставе клавира, што ни у коме случају не улази у наставу музичке теорије.

Реферат г. Владимира Т. Ворђевића гласи:

Господин Стојачић је имао похвалну намеру да изради један „Кратак преглед музичке теорије“, који би се употребио у различитим нашим школама; али, одмах да кажем, изгледа да је његово схватање за овакве ствари било наивно, а његово знање недовољно. И ако је г. Стојачић „учитељ и оспособљени хороваџа“, те се могло претпоставити да има у довољној мери и методе у раду, и познавања музичког градива за један елементарни преглед музичке теорије, намењене школи, читање његовог рукописа показује да ствар стоји сасвим другојаче.

Писање уџбеника из музике у нас је доста стара ствар и чини већ приличну литературу. Као што је било природно, јављали су се, по реду, све савршенији и бољи уџбеници. Према томе, могло се очекивати да ће најновији уџбеник представљати синтезу онога што је најбоље у нас урађено на музичким уџбеницима до данас; даље, рад на томе послу код странаца, и најзад, кратко искуство самога писца. Међутим, уџбеник г. Стојачића, и ако има, бар по форми, изглед једног катихизма музичке теорије, не представља такву синтезу. Он је намењен „ученицима основне школе V и VI разреда грађанске гимназије и учитељске школе“, како каже г. Стојачић у предговору, али се ни из далека неће њиме моћи послужити ни наставници, поред свега унутва које им писац даје у предговору. Ученици се неће моћи њиме послужити, јер није градиво у њему изложено довољно јасно, ни довољно прегледно, ни довољно методски, ни довољно тачно, ни довољно српски. Наставници се неће моћи њиме послужити, јер ће и са минималним искуством, сами, доћи до бољих путева како треба улазити у теорију музике, како треба распоређивати музичко градиво и како га обрађивати, по што су путеви које г. Стојачић, врло неодређено и нејасно, препоручује.

Није потребно приказивати читав рукопис г. Стојачића, па да моје тврђење буде потпуно документовано. Довољно је да наведем само прву страну, па ће се видети не само како г. Стојачић рђаво уводи ученике у посао, него и одсуство јасноће, прегледности, методичности, тачности и правилности српскога језика.

1. *Јасноћа*. Господин Стојачић пита: „Како обележавамо *мртве* гласове?“ Одговор му је на то: „*Мртве* гласове обележавамо *са* нотама“. Међутим нигде дотле није речено шта су *мртви* гласови.

2. *Прегледности*. Одсутност прегледности је очевидна чим се погледа колико је нових, ученицима непознатих ствари, страпа само на једну страну и којим је то редом учињено: „теорија музике“, „уметничко певање“, „иртни гласови“, „поне“, „нотни систем“, „кључ“, разне врсте нота; а да не помињем: „сопран“, „алт“, „месосопран“, „тенор“ и т. д. Ко год има ма и најмањег појма о излагању музичкога уџбеничкога градива, знаће да се овим редом и оволиким градивом само на једној страници не ствара прегледност, већ на против.

3. *Методичности*. Она је потпуно занемарена. У место да се од најелементарнијих ствари у музици прелази постепено у нове, мање елементарне, наслањајући излагања једна на друге, г. Стојачић прелази с предмета на предмет, занемарујући органску везу међу њима. После питања: „Шта је теорија музике?“ прелази на друго питање независно од првога: „Колико врсти имамо човечијег гласа?“ затим, на треће, независно од другог: „Како обележавамо мртве гласове?“ најзад, на четврто: „Колико врста имамо оваквих нота?“ независно од трећег питања, и тако даље.

4. *Тачности*. И тачност је нишчева врло сумњива. На питање: „Шта називамо теоријом музике?“ он одговара: „Теоријом музике називамо скуп свију оних правила, која се на *уметничко певање односе*“. Међутим теорија музике, као што део свет зна, не односи се само на уметничко певање. Даље г. Стојачић каже: „Ноте су знаци, који показују како нам ваља гласове извађати.“ Међутим, *поне* су знаци којима бележимо тонове; местом својим на *линијском сисстему* (израз који је бољи и обичнији него *нотни систем*), оне показују висину тонова; обликом, пак, својим показују дужину тонова.

5. *Српски језик* је врло рђав. Глагол је редовно на крају, нпр.: „Човечијег гласа имамо две врсте: женски и мушки глас. Женски глас, ако је висок сопраном, а ако је низак (дубок), алтом; а ако није низак ни висок: месосопраном *називамо*. Мушки глас, ако је висок: тенором; ако је низак (дубок): басом; а ако није ни низак ни висок: баритоном *називамо*“. — „Мртве гласове обележавамо *са* нотам; „шеснаестину“, „*овакових*“. Језик је још и недоследан: „Колико врста“ и „колико врсти“, и тако даље.

Оволико само о првој страници рукописа.

Ја сам, међутим, имао стрпљења да прочитам цео рукопис, и што сам више улазио у њега, све сам више налазио да се врсте погрешака са прве стране гомилају и рукопис чине

потпуно неозбиљним. Оне често прелазе чак у апсурдне и комичне ствари. Ја их не наводим, јер сматрам да би био узалудан посао комбатирати сваки ред овога рукописа. Добра намера г. Стојачића није била довољна, па да изради један добар „кратак преглед музичке теорије“.

Из свега наведенога мени је част изјавити да се рукопис г. Стојачића, овакав какав је, апсолутно никако не може употребити као уџбеник ни у основној, ни у средњој, ни у стручној школи, нити се пак, на ма који начин, може поправити да би се могао употребити.

Саслушавши реферате, Савет је мишљења: да се ово дело не би могло употребити као уџбеник у школама.

III. Прочитано је писмо г. Министра Просвете од 17 августа ове године СНБр. 9946, с молбом г. Саве Максића, професора, да му се одобри прештампавање уџбеника *Лашкинска читанка I део* од пок. М. Живковића, а с изменама према новом наставном плану.

Савет је мишљења: да се молба може усвојити.

IV. Прочитано је писмо г. Стевана Ј. Радосављевића-Бдина којим моли да се за његову књигу *Кришика Живоша* одреди други референт на место г. Д-р Бранислава Петронијевића, и да се ослободи плаћања хонорара, или да хонорар положи у књигама, у вредности одређеног хонорара.

Савет остаје при својој ранијој одлуци на 1182 састанку.

V. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 28 августа ове године СНБр. 10601, с молбом књижаре Рајковића и Ђуковића да се одобри као уџбеник *Српска Читанка* за I, II, III и IV разред средњих школа у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, од г. Милана Шевића, професора.

Савет је одлучно: да се за преглед и оцену ових књига умоле: Д-р Миливоје Јовановић и Јеремија Живановић, пошто понуђачи положе за хонорар 200 динара.

VI. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 19 августа ове године СНБр. 10000, с молбом г. Аранђела Јотића, професора Нишке Гимназије, да се његове књиге *Историја Књижевности Срба, Хрвата и Словенаца I и II део* могу употребљавати као уџбеник у гимназијама у Нишу до почетка идуће школске године, а тако исто и III део, који ће се ускоро одштампати.

Савет је мишљења: да је за решење овакве молбе надлежно Министарство Просвете.

VII. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 19 августа ове године ОНБр. 26558, с молбом г. Аранђела Јотића, професора Нишке Гимназије, да се његова књига *Практични задаци из српског језика* (рукопис) може употребити као уџбеник у основним школама.

Савет је одлучно: да се за преглед и оцену умоле г. г. Љуб. Протић и Димитрије Пауновић, пошто писац положи 100 динара за хонорар.

VIII. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 1 августа ове године СНБр. 9137, с молбом г. Милутина Драгутиновића професора, за откуп заосталих примерака његове књиге *Изучавање Српске Књижевности*.

Савет је мишљења: да треба откупити, по понуђеној цени.

IX. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 11 јула ове године СНБр. 7971, с представком Земаљске Владе за Босну и Херцеговину, која нуди бесплатно заостале примерке уџбеника за веронауку у тамошњим школама, који су замењени новим уџбеницима.

Савет је мишљења: да треба примити понуђене књиге.

X. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 24 јула ове године ОНБр. 22970, с молбом г-ђе Данице II. Протићке удове, за откуп уџбеника њеног мужа пок. Петра Протића професора: *Наука о Богослужењу и Крашка Православна Хришћанска Ешика*.

Савет је мишљења: да Министарство не може откупљивати одобрене уџбенике.

XI. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 20 јула ове године СНБр. 8494, с молбом г. д-р Влад. Станојевића санитарског мајора, за откуп његове књиге *О Русији и Русима*.

Савет је одлучно: да се за преглед и оцену књиге замоли г. Јован Максимовић, инспектор Министарства за Социјалну Политику.

XII. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 23 јула ове године ОНБр. 22955,

с молбом г. Благоја К. Ристића, учитеља основне школе у Зриовљу, за откуп извесног броја примерака његове књиге песама *Раздвојени*.

Савет је одлучио: да се за преглед и оцену умоли г. Павле Стевановић, професор II београдске мушке гимназије.

XIII. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 22 јула ове године ОНБр. 22803, с молбом г. Драгољуба П. Илића, учитеља основне школе у Бору, за откуп његове књиге *Изгнаничке Песме*.

Савет је одлучио: да се за преглед и оцену умоли г. Свет. Матић, професор IV београдске гимназије.

XIV. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 15 јула ове године ОНБр. 22037, с молбом Обласног Учитељског Друштва у Скопљу да се друштвено издање децјег листа *Завичај* препоручи за све народне школе.

Савет је мишљења: да овај лист треба препоручити.

XV. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 11 августа ове године ОНБр. 25647, с молбом г. Влад. К. Петровића, учитеља основне школе у Београду, да се његов децји лист *Зраци* препоручи за основне школе, и да Министарство претплати извесан број сиромашних ђака.

Савет је мишљења: да се само по првом броју не може оценити вредност овога листа.

XVI. Чита се реферат г. г. Љуб. Протића, Драгутина Костића и Мих. Станојевића о књизи *Белешке из окупираног Београда*, од г. Луке Лазаревића. Реферат гласи:

Књига г. Л. Лазаревића „Белешке из окупираног Београда“ износи 9 штампаних табака малог формата, с лепом техничком израдом, у хармонду који је врло добро читак и за ученике основних школа. У њој су штампане његове забелешке о појединим моментима из времена окупације Србије. Као очевидац, писац је био сведок свих мука и патњи које је народ триео за време трогодишњег робовања, и то је све верно забележио и разрадио у кратким сличицама које су врло интересантне за читање. Свака сличица је штампана на засебној страни, те не замара много читаоца, а књигу чини примамљивијом. Стил је јасан, а језик правилан. Књигу могу разумевати ученици само старијих разреда основних школа, с тога смо мишљења да би је требало препоручити за поклањање о годишњим испитима ученицима старијих разреда основне школе и нижих разреда средњих школа, а и за школске и народне књижнице.

Ако Министарство има средстава по Буџету, може се извесан број и откупити за Народне Библиотеке и Читаонице, с рабатуром 20%.

Саслушавши реферат, Савет је мишљења: да се ова књига може препоручити за откуп за школе књижнице.

XVII. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 2 септембра ове год. ОНБр. 28607, с молбом г-ђе Милеве Симић, умрвљене учитељице у Новом Саду, да се оцене и одобре за удбенике женских грађанских школа њене књиге: *Кућанство* и *Поукe о васпитању*.

Савет је одлучио: да се за преглед и оцену умоле г. г. Љуб. Протић и др. Миливоје Јовановић. Писац да положи 150 динара за хонорар.

Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 27 августа ове године ОНБр. 27743, којим спроводи на оцену и мишљење акте кривнице Десанке Јевђеновићеве, учитељице из Дворана, округа Крушевачког.

Расмотривши акте, Савет је мишљења: да ову учитељицу треба отпустити из службе, но без губитка стечених права на случај да се доцније врати.

Овим је овај састанак закључен.

1185 РЕДОВНИ САСТАНАК, 15 СЕПТЕМБРА 1920 ГОДИНЕ

Били су: председник: г. Д-р Богдан Гавриловић; чланови: г. г. Лазар Кнежевић, Д-р Чед. Митровић, Д-р Никола Вулић, Петар Типа, Миливоје Симић, Никола Лазић, Дим. Тричковић, Љуб. Протић, Мирко Поповић, Милан Костић, Д-р Веселин Чајкановић, Д-р Данило Катић, Павле Стевановић, Дим. Соколовић и Мих. Станојевић.

Пословођа: секретар Славко Миловановић.

I. Прочитани су и примљени записници 1183 и 1184 саветског састанка.

П. Г. г. Миливоје Симић и Љуб. Протић усмено реферирашу о квалификацијама кандидата за наставничка места у средњој школи.

Саслушавши реферате, Савет је мишљења: да имају квалификација: Константин Поп-Манић за сунлента, а Милена Бабић за привремену учитељицу вештина (женског рада);

да немају наставничких квалификација: Божана Ећимовић (за учитељицу женског рада); Јелесије Андрић (за сунлента); Радмила Каџићева (за учитељицу цртања); Славка Поповићева (за привремену предметну учитељицу); Чедомир Миленковић (за учитеља музике); Јованка Кончар, Живка Јанковићева и Софија Мирјанићева (за учитељице женског рада); Јелена Томашевићева (за привремену предметну учитељицу); Војана Каракашевић (за наставницу научних предмета у гимназији); Евгеније Кумеша (за сунлента); Босиљка Симић (за наставницу научних предмета у гимназији); Невенка Ивановић (за учитељицу женског рада); Јорданка Михаиловић (за привремену предметну учитељицу), и Габријела Бошњак (за наставницу научних предмета у гимназији);

да се не могу оценити квалификације Јосифа Поклеповића, док не објасни зашто је био ванредни слушалац Университета, ако има испит зрелости; да Милан Колуси треба да поднесе и документе — сертификате с Университета у Паризу и Тулузи;

да Ернест Клаубер треба да поднесе прописно оверене преводе својих докумената, као и доказ да има гимназијску матуру;

да школа коју је Станица Гроздићева свршила у Француској, није равна ни нашој гимназији ни учитељској школи; и

да молбе Владимира Каракашевића, Христифора Свирчевића и Жарка Владојевића треба упутити комисији која ће бити образована у Министарству Просвете ради оцене квалификација свих просветних службеника из Војводине.

П. г. Љуб. Протић и Дим. Соколовић усмено реферирашу о молбама учитеља основних школа за пензију, и пензионисаних учитеља за реактивирање.

Саслушавши, Савет је мишљења: да се Милева Поповићка може реактивирати;

да Димитрија Поповића не треба стављати у пензију нити му треба допустити прелаз у другу службу, јер је још за учитељску службу способан (већином гласова — против 1); и

да Даринку Вл. Николићку, учитељицу из Рогаче, не треба ставити у пензију, јер се из лекарског уверења види да се лечењем може отклонити узрок који она наводи за пензију.

Овим је овај састанак закључен.

1186 РЕДОВНИ САСТАНАК, 23 СЕПТЕМБРА 1920 ГОДИНЕ

Били су: председник: г. Д-р Богдан Гавриловић; чланови: г. г. Лазар Кнежевић, Д-р Чед. Митровић, Д-р Никола Вулић, Миливоје Симић, Никола Лазић, Дим. Тричковић, Љуб. Протић, Мирко Поповић, Милан Костић, Д-р Недељко Кошанин, Бранко Таназевић, Д-р Веселин Чајкановић, Лепосава Бошковићева, Михаило Станојевић, и Д-р Душан Рајичић.

Пословођа: секретар Славко Миловановић.

1. Прочитан је и примљен записник 1185 саветског састанка.

П. Г. Љуб. Протић, у споразуму са г. Дим. Соколовићем, усмено реферираше о молбама пензионисаних учитеља основних школа за реактивирање, и активних учитеља за пензију.

Саслушавши, Савет је мишљења:

да Лазара Илића, Павла Атанацковића, Марка Церића, Трајка Ристића, Аћима Јелића, Милицу Марјановић, Олагу Петровићеву и Љубицу Лазаревићку треба ставити у пензију;

да Јоксиму Васовићу треба одобрити једногодишње одсуство ради лечења;

да се не могу реактивирати: Милисав Дедовић (дуго је ван школе) и Филин Видаковић (дуго је ван школе);

да Петар Вуков треба да поднесе податке о ранијој служби (оцене рада у школи) и оверити препис школске сведоцбе;

за Димитрија Илића и Драгу Папићку, Савет остаје при својим ранијим одлукама, да се не могу реактивирати: Илић због година старости, а Папићка је дуго ван школе.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

III. Г. г. Миливоје Симић и Љуб. Протић усмено реферирше о квалификацијама кандидата за наставничка места у средњој школи.

Саслушавши, Савет је мишљења:

да немају квалификација: Влада Маржик (за привременог учитеља вештина); Даница Јањићева и Милица Радојичићева (за привремене учитељице женског рада); Клара Дерин-Гравје, за привремену предметну учитељицу, но може бити стална учитељица основне школе; да Бранислава Стевановићева има квалификација за хонорарну наставницу; и

да Олга Куперјанова покаже има ли испит зрелости, и колико је трајао универзитетски женски курс који је свршила у Петрограду;

за Јелену Крстићеву, Савет остаје при ранијој одлуци: да нема квалификација за привремену учитељицу вештина — женског рада.

IV. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете с представком Министарства Војног и Морнарице: кога је ранга школа коју је свршио регрут Еуген Секлер, да би му се могао одредити рок службе у кадру.

Савет је мишљења: да је та школа у рангу средње стручне школе, и да, по сазнању, ученици те школе имају повластицу на скраћени рок.

V. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 17 септембра ове године СНБр. 12402, с молбом г. Војислава Петровића, секретара Министарства Просвете, да се његове књиге *Граматика Немачког Језика* и *Граматика Италијанског Језика*, обе по методу Гаснеј-Ото-Сауер, препоруче као школски уџбеници.

Савет је мишљења: да се ове књиге могу препоручити као уџбеници приватног издања у средњим и стручним школама.

VI. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 16 августа ове године СНБр. 9833, с молбом суда и грађана вароши Лесковца: да се Лесковачка Реалка претвори у гимназију.

Савет је мишљења: да молбу не треба уважити.

VII. Читају се реферати г. г. Илије Лалевића и Д-р Веселина Чајкановића, о књигама г. Владимира Периновића: *Избор из римских класика*. Реферат г. Д-р Веселина Чајкановића гласи:

О књизи „Избор из римских класика за гимназије и реалне гимназије“ (I део, Проза; II део, Поезија, Сарајево, 1919 год.) од г. Владимира Периновића, част ми је поднети следећи реферат:

У књизи су, изузев К. Непота, обухваћени сви римски писци који се по нашим школама читају (Цезар, Ливије, Салустије, Цицерон, Овидије, Виргилије, Федар). Осим њих, г. Периновић је узео и писце који школским програмом нису обухваћени, али који се ипак могу читати на часовима и као приватна лектира, и употребити за домаће и школске задатке. Такви су писци: Плиније млађи, Тацит, Катул, Тибул, Проперције, Марцијал, Хорације и други. Корнелије Непот, који се код нас обично употребљавао као лектира за почетнике, замењен је сада другим латинским писцима, као што су Еутропије, Велеј Патеркул и други.

Из споменутих писаца узети су чланци који су интересантни по свом стилу или по садржини. Чланци су узети из разних читанака и антологија за школе, и избор је, може се рећи, добар. Текстова има довољно, тако да наставник по својој вољи може правити ужи избор. Штампарске погрешке, у колико их има, поправљене су на крају књиге.

Према овоме мишљења сам да се читанка г. Периновића *може препоручити* за школски уџбеник.

Реферат г. Илије Лалевића гласи:

Избор лектире из латинске прозе и поезије, с врло кратким биографијама дотичних писаца (десеторице њих) и с врло кратким коментарима, имамо у књизи *Латински писци* од Н. Вулића (Београд 1913). Та књига, и да латински језик није сведен на минимум (по 3 часа недељно, и то само у четири виша разреда), даје и сувише штива за све више разреде, и то у толико више што се у почетној години, односно у V разреду, због изучавања облика, мора употребљавати нарочита читанка.

При свем том, и Периновићеве књиге могу корисно послужити, јер садрже добар избор и из прозе (I књига) и из поезије (II књига). Добро је у овим књигама и то што је у почетку прозе изложена кратка историја римске поезије, јер кратке биографске слике само оних писаца који су у књизи, без икакве међусобне везе, не дају скоро никакве користи. Напротив, општа слика историје, дајући могућност везе и упоређивања, боље представља и сваког појединог писца, и даје потпуно представу о целини.

Програм, истина, не тражи ту историју, али је ипак добро што се она налази уз лектуру, јер ће је ђаци бар прочитати, и тако неосетно добити неки појам о историји римске књижевности. Тако је исто добро што се у почетку поезије налази и кратак преглед римске метрике, јер је и за учење и за консултовање много подесније имати у истој књизи и стихове и метрику, него ли једно тражити у једној, а друго у другој књизи.

Мана је, пак, ових књига то што су без икаквих коментара, што имају много штампарских погрешака, и што је хартија рђава. Истина, писац је, већином, исправио те погрешке, али оне ипак у раду незгодно падају. Други недостатак писац ће, како вели у предговору, отклонити тиме што ће убрзо издати коментаре с лексикалним, граматичким и стварним тумачењем. Штета само што ти коментари неће бити испод текста, него у засебној књизи. Што се тиче хартије, ту се и онако, због прилика у којима смо, не може много шта боље тражити (књиге су издате 1919).

При свем том, књиге Периновићеве добре су и овакве какве су, а кад добију коментаре биће још и боље. Услове, дакле, имају да уђу у школу, и тај им удазак треба допустити и зато да би било већег избора, који је код нас у оваквим књигама врло мали.

Према свему томе, мишљења сам да ове књиге треба одобрити за уџбенике у средњим школама Србије и Војводине.

Саслушавши, Савет је мишљења: да се ове књиге могу препоручити као уџбеници приватног издања за средње школе. — Резерентима издати по 100 динара хонорара.

VIII. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 3 септембра ове године, ОНБр. 28481, с молбом суда општине Гостиварске да се у Гостивару отвори нижа гимназија.

Савет, у вези са својом ранијом одлуком по сличној молби за Кочане, даје мишљење: да је Гостивару довољно два разреда више основне школе.

IX. Прочитано је писмо Г. Министра Просвете од 16 септембра ове године СБр. 7790, којим сироводи на оцену и мишљење представку тројице наставника вештина у Ђевђелијској Гимназији: како треба оцењивати ученике из вештина и како утичу те оцене на прелаз у старији разред.

Савет сматра да не треба да улази у ова питања, јер је то регулисано појединим одредбама закона о средњим школама.

Овим је овај састанак закључен.

СРЕДЊА НАСТАВА

УКАЗИ ЊЕГОВОГ КРАЉЕВСКОГ ВИСОЧАНСТВА ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКА АЛЕКСАНДРА ПОСТАВЉЕЊА

Указом Његовог Краљевског Височанства Престолонаследника Александра од 6 новембра 1920 године, на предлог Господина Министра Просвете, постављени су:

у гимназији у Суботици:

за професора, с годишњом платом од 4200 динара, Иван Ђурић, професор гимназије у Тузли;

у реалци у Вршцу:

за суплента, Мирон Кијевић, дипломирани студент филозофије.

Указом Његовог Краљевског Височанства Престолонаследника Александра од 20 новембра 1920 године, на предлог Господина Министра Просвете, постављени су:

у гимназији у Великом Бечкереку:

за професора, Золтан Тот, професор бивше Врбашке гимназије, са годишњом платом од 4200 динара, по службеној потреби;

у гимназији у Сомбору:

за професора, Д-р Јулције Холштајн, професор бивше Врбашке гимназије, са годишњом платом од 4200 динара, по службеној потреби.

Указом Његовог Краљевског Височанства Престолонаследника Александра од 9 новембра 1920 год., на предлог Господина Министра Просвете, постављени су:

у Белоцркванској гимназији:

за професоре, с годишњом платом од 4800 динара: Тома Ировић, професор исте гимназије; с годишњом платом од 3600 динара: Евген Хаук, професор исте гимназије; и с годишњом платом од 3000 динара: Алојз Врана, професор исте гимназије;

за супленте, с годишњом платом од 1800 динара: Винко Лујак, бивши суплент задарске гимназије, по молби; Димитрије Кириловић, свршени филозоф Прашког Университета; Нестор Мина, суплент исте гимназије; Милорад Радовић, катихета исте гимназије, и Павле С. Тврткивић, свршени филозоф Загребачког Университета;

за учитеља вештина, с годишњом платом од 3450 динара, Иван Поточњак, редовни наставник цртања исте гимназије;

у Великобечкеречкој гимназији:

у одељењима са српско-хрватским наставним језиком:

за професоре, с годишњом платом од 3600 динара: Ђорђе Мркобрад и Јелена Ђ. Мркобрад, редовни професори исте гимназије; с годишњом платом од 2400 динара: д-р Коста Ђурић, хонорарни катихета исте гимназије;

за супленте, с годишњом платом од 1800 динара: Мата Перичевић, суплент исте гимназије; по 13 члану Уредбе: Милош Станојевић, привремени предметни учитељ исте гимназије, и Хенрик Хелд, кандидат Бечког Университета;

за учитеље вештина, с годишњом платом од 4800 динара: Светозар Барајевац и Димитрије Матејић, професори вештина исте гимназије;

у Одељењима са мађарским наставним језиком:

за професоре, с годишњом платом од 6000 динара: Јосиф Бургет, професор исте гимназије; с годишњом платом од 5400 динара: Бела Барања и Мартин Лендвај, професори исте гимназије; с годишњом платом од 4800 динара: Лајош Вајда и Була Козма, професори исте гимназије;

за учитеља вештина, с годишњом платом од 3900 динара, Евген Христијан, професор гимнастике исте гимназије;

у Великокикиндској гимназији:

за професоре, с годишњом платом од 3600 динара, д-р Велимир Југа, директор и професор исте гимназије, и Анта Шепић, професор исте гимназије; с годишњом платом од 3000 динара, Марин Каталинић, професор исте гимназије, и с годишњом платом од 2400 динара, Милан Стојковић, професор исте гимназије;

за суплента, с годишњом платом од 1800 динара, Матија Скарнео, оспособљени професор са Корчуле;

у Жомбољској гимназији:

у одељењима са немачким наставним језиком:

за професора, с годишњом платом од 3000 динара, Коста Фидлер, професор исте гимназије; за супленте, с годишњом платом од 1800 динара: Никола Волф, Јосиф Гале, Тома Лихтџус и Јосиф Нишбах, супленти исте гимназије;

за учитеља вештина, с годишњом платом од 2100 динара, Христијан Кунст, учитељ вештина исте гимназије;

у Новосадској мушкој гимназији:

у одељењима са српским наставним језиком:

за професоре, с годишњом платом од 6000 динара: Ђорђе Поповић, бивши инспектор за средњу наставу у Банату, Бачкој и Барањи; с годишњом платом од 4800 динара: Мирко Балубић, професор и катихета исте гимназије, Александар Замуровић, Душан Јованов, Божидар Ковачић и д-р Милан Петровић, професори исте гимназије; Васа Стајић, професор и бивши шеф одсека за народно просвећивање, и Димитрије Шидић, професор исте гимназије; с годишњом платом од 4200 динара, Станко Замуровић, професор исте гимназије; с годи-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

шњом платом од 3600 динара, Светислав Бањица, професор исте гимназије; и с годишњом платом од 3000 динара, д-р Петар Летић, професор исте гимназије;

за суглените, с годишњом платом од 1800 динара: Јован Бакиш, суглент исте гимназије; д-р Марко Малетин, професор исте гимназије; Стеван Маргетић, Богољуб Прешаћ, д-р Никола Продановић и Петроније Сланкаменац, сугленти исте гимназије; Велимир Стефановић, професор исте гимназије; и Костантин Цвејић, суглент Сомборске гимназије — по молби;

за учитеља вештина, с годишњом платом од 4800 динара: Љубиша Милутиновић, професор цртања исте гимназије, и Глигорије Мирковић, учитељ гимнастике исте гимназије;

у Новосадској женској гимназији:

за професоре, с годишњом платом од 6000 динара: Милан А. Јовановић, професор исте гимназије, и с годишњом платом од 2400 динара, Коста Николић, професор и катихета исте гимназије;

за суглените, с годишњом платом од 1800 динара: Ана Ђукић, апсолвирана кандидаткиња Београдског Университета; д-р Вера Педељковић, суглент исте гимназије; Ана Савић, апсолвирана кандидаткиња Београдског Университета, и Јован Станковић, апсолвиран кандидат Загребачког Университета;

у Панчевачкој гимназији:

за директора II класе, с годишњом платом од 6000 динара, д-р Борислав Јанкулов, директор и професор исте гимназије;

за професоре, с годишњом платом од 3600 динара: Стеван Вашварије, професор исте гимназије, и с годишњом платом од 2400 динара, Вождар Ковачевић, привремени професор и катихета исте гимназије;

за суглените: Ђорђе Живановић, наставник Више Девојачке Школе, додељене истој гимназији; Јован М. Јовановић, хонорарни наставник исте гимназије; Јован Максим и Стеван Монцингер, сугленти исте гимназије; Васа Путиник, привремени наставник исте гимназије; Анђелко Раушенбергер, оспособљени катихета за евангеличку вероисповест, и Лазар Шуваковић, привремени предметни наставник исте гимназије;

за учитеља вештина, с годишњом платом од 4800 динара, Туна Освалд, наставник певања и музике исте гимназије, и по 8 и 10 члану Уредбе с годишњом платом од 2550 динара, Адекса Томановић, наставник цртања исте гимназије;

у Сенћанској гимназији:

у одељењима са српско-хрватским наставним језиком:

за професора, с годишњом платом од 4200 динара, Антун Симон, прави средњошколски учитељ реалне гимназије у Руми — по молби;

у одељењима са мађарским наставним језиком:

за професоре, с годишњом платом од 6000 динара: Арпад Верен, директор бивше сенћанске општинске гимназије; Јосиф Павле Мохачије, д-р Коломан Хакер, д-р Вела Халмон, и Филип Пинто, професори бивше сенћанске општинске гимназије; с годишњом платом од 4800 динара: Стеван Батон, д-р Стеван Текелија и Лајош Харшан, професори бивше сенћанске општинске гимназије; с годишњом платом од 4200 динара: Лајош Виг, Деке Секе и Андрија Чинчак, професори бивше сенћанске општинске гимназије; с годишњом платом од 3000 динара: Јосиф Вајнок, Михајло Еделењије и Михајло Шимон, професори бивше сенћанске општинске гимназије;

за суглента с годишњом платом од 1800 динара: Јосиф Освалд, суглент бивше сенћанске општинске гимназије;

за учитеља вештина, с годишњом платом од 2100 динара: Лехел Кизжик, професор певања, музике и гимнастике у бившој сенћанској општинској гимназији;

у Сомборској Гимназији:

у одељењима са српско-хрватским наставним језиком:

за професора с платом према годинама службе: Никола Зарић, професор из Сарајева;

за сугленте, с годишњом платом од 1800 динара: Вилим Анталковић, римокатолички катихета у Сомбору — по молби; Андрија Јутронић, апсолвирани кандидат Загребачког Университета, и Младен Компо, суглент исте гимназије;

у одељењима са мађарским наставним језиком:

за професоре, с годишњом платом од 6000 динара: Лајош Кираљ и д-р Дезидер Калман, професори исте гимназије; с годишњом платом од 5400 динара: Антун Магамије, професор исте гимназије; с годишњом платом од 4800 динара: Антун Ковач, професор исте гимназије; с годишњом платом од 3000 динара: Стипан Корненије, професор исте гимназије, и с годишњом платом од 2400 динара: Елонора Корањија, професор исте гимназије;

у Србобранској Гимназији:

у одељењима са српским наставним језиком:

за професора и директора, с годишњом платом од 4200 динара, Јанко Гарић, професор и привремени директор исте гимназије;

за сугленте, с годишњом платом од 1800 динара, Милан Петровић, суглент исте гимназије; Јосип Покленовић, апсолвирани кандидат Прашког Университета; д-р Добрила Симић рођ. Руњијева, суглент исте гимназије; Ернест Соколовић, суглент Краљевске реалне гимназије у Беловару, и Већеслав Стјепанек, суглент исте гимназије;

у одељењима са немачким наставним језиком у Врбасу:

за професоре: с годишњом платом од 6000 динара: Александар Секељ, директор бивше врбашке гимназије; Јован Севера, и Карло Шток, професори исте гимназије; с годишњом платом од 5400 динара: Ференц Сас, професор исте гимназије; с годишњом платом од 4800 динара: Јакоб Морнау и Геза Штедик, професори исте гимназије; с годишњом платом од 4200 динара, д-р Јене Нађ, Золтан Тот и д-р Јулије Холштајн, професори исте гимназије; и с годишњом платом од 3600 динара: Јакоб Бауер и Јакоб Лоц, професори бивше врбашке гимназије;

за учитеља вештина с годишњом платом од 3450 динара: Матија Гшвенг, учитељ гимнастике бивше врбашке гимназије;

у Суботицкој Гимназији:

у одељењима са српскохрватским наставним језиком:

за професоре, с годишњом платом од 5400 динара, Алфред Тауперт, професор исте гимназије; с годишњом платом од 3600 динара: Иван Модрчин, професор исте гимназије, и с годишњом платом од 2400 динара: Јован Рот, професор Панчевачке гимназије — по молби;

за сугленте, с годишњом платом од 1800 динара: д-р Антон Ловр Ганчевић, наставник трговачке школе и гимназије у Силиту — по молби; Иван Драгичевић, Матија Евстовић, Мирко Конц, Сима Пилић, Анто Скендеровић и Казимир Супичић, сугленти исте гимназије; и Лазар Ђурчић, дипломирани студент Штрасбуршког Университета;

за учитеља вештина, с годишњом платом од 4800 динара: Никола Матковић, учитељ гимнастике исте гимназије;

у одељењима са мађарским наставним језиком:

за професоре, с годишњом платом од 6000 динара: д-р Јулије Вајда, директор и професор бивше Женске Гимназије; Арпад Костолањиј, директор и професор бивше Мушке Гимназије; Аго Маревј, професор бивше Мушке Гимназије, д-р Андрија Пасторије, професор бивше Мушке Гимназије; Матија Хоџман, професор бивше Женске Гимназије, и Михајло Чајкаш, професор бивше Мушке Гимназије; с годишњом платом од 5400 динара: Махајло Шефер, професор бивше Мушке Гимназије; с годишњом платом од 4800 динара: Фердо Рихтер, професор бивше Мушке Гимназије; с годишњом платом од 4200 динара: Стефанија Стрелицкова Папова, професор бивше женске гимназије; с годишњом платом од 3600 динара: д-р Јулије Петеније и Стеван Сабо-Батанча, професор Мушке Гимназије; Златка Чајкашева Фечова, професор бивше Женске Гимназије; с годишњом платом од 3000 динара: Владислав Мико, професор бивше Женске Гимназије, и Гавро Шинковић, професор бивше Мушке Гимназије;

за учитеља вештина, с годишњом платом од 3900 динара: Иван Тантош, професор цртања у бившој Женској Гимназији Суботицкој.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

у Вршачкој реалци:

за професоре, с годишњом платом од 6000 динара: Д-р Сара Буторка и Јосиф Валдхер, професори исте реалке; с годишњом платом од 5400 динара: Јулије Бауер Фогел и д-р Сигисмунд Борђе, професор исте реалке; с годишњом платом од 4800 динара: Владимир Риџер, професор исте реалке; с годишњом платом од 4200 динара: Милан Вукићевић, професор исте реалке; с годишњом платом од 3000 динара: Ханс Вамзер, професор исте реалке;

за предметног учитеља, с годишњом платом од 4800 динара: Фридрих Цекелијус, предметни учитељ исте реалке;

за професора с платом према годинама службе: Душан Муждека, професор реалне гимназије у Тузли;

за сугленте с годишњом платом од 1800 динара: д-р Лудвиг Бауер, наставник исте реалке, Малвина Брајндерова, Ладислав Вајферт, Миливоје Јовановић и Јосиф Михајловић, сугленти исте реалке; Никола Рашајски, катихета исте реалке, и Светозар Шушбар, наставник исте реалке;

за учитеља вештина, с годишњом платом од 4350 динара: Никола Бредуран, учитељ гимнастике исте реалке; с годишњом платом од 3000 динара: Стеван Дракулић, професор цртања исте реалке; и Карло Направник, учитељ певања и музике исте реалке.

Указом Његовог Краљевског Височанства Престолонаследника Александра од 20 новембра 1920 год., на предлог Господина Министра Просвете, постављени су:

у Жомбољској гимназији:

у одељењима са српским наставним језиком:

за директора и професора, с годишњом платом од 4800 динара: д-р Винко Радатовић, професор сплитске гимназије;

за суглента, с годишњом платом од 1800 динара: Михајло Стајић, парох у Сакулама;

у одељењима са немачким наставним језиком:

за суглента, с годишњом платом од 1800 динара: Петар Хајрих, оспособљени професор исте гимназије;

у Новосадској мушкој гимназији:

у одељењима са мађарским наставним језиком:

за професоре, с годишњом платом од 6000 динара: Евген Адам, Михајло Бесе, професори и Фрања Међешије, директор бивше мађарске римокатоличке гимназије; с годишњом платом од 4800 динара: Михајло Кочиш; с годишњом платом од 4200 динара: Фрања Енђел, Михајло Месарош, Јосиф Њула, д-р Јован Ратвај, Виљем Хаваш и Јулије Часар; с годишњом платом од 3600 динара: Петар Вилдпрет, Стеван Дзубај и Јосиф Прокопец, и с годишњом платом од 2400 динара: Евген Матковић, професор исте гимназије;

за суглента, с годишњом платом од 1800 динара, Карло Сомер, катихета исте гимназије;

за учитеља вештина, с годишњом платом од 3900, Коломан Варадије, наставник цртања исте гимназије;

у Новосадској женској гимназији:

за суглента, с годишњом платом од 1800 динара, Гавра Травањ, суглент Скопске Учитељске Школе;

за учитељицу вештина, с годишњом платом од 2220 динара, Вилма Пумерова, наставница цртања исте гимназије;

у Сенћанској гимназији:

у одељењима са српским наставним језиком:

за суглента, с годишњом платом од 1800 динара, Лазар Арскић, парох у Чоки;

у одељењима са мађарским наставним језиком;

за суглента, с годишњом платом од 1800 динара, Јован Валош, наставник бивше сенћанске општинске гимназије;

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

у Сомборској гимназији :

у одељењима са српско-хрватским наставним језиком :

за професора, с годишњом платом од 4800 динара, Јаков Славичка, директор-професор из Колута; с годишњом платом од 3000 динара, Карло Шимон, професор код бивших угарских државних железница;

за сунтенте, с годишњом платом од 1800 динара: Наум Марјановић и Максим Врсајков, привремени наставници исте гимназије, и Небојша Увалић, апсолвирани кандидат Загребачког Университета;

у Србобранској гимназији :

у одељењима са немачким наставним језиком у Врбасу:

за професора, с годишњом платом од 3000 динара, д-р Рудолф Братанић, професор из Птуђа, и за сунтента с годишњом платом од 1800 динара, д-р Михајло Линденшмит, оспособљени професор из Врбаса;

у Субошичкој гимназији :

у одељењима са српско-хрватским наставним језиком :

за професоре, с годишњом платом од 6000 динара: Анте Рој, професор Сплитске реалке, и с годишњом платом од 4200 динара, Велимир Пенавина, професор из Босне;

за сунтенте, с годишњом платом од 1800 динара: Душан Величковић, свештеник из Дебановца, и Омеро Пуца, сунтент исте гимназије;

у Вршачкој реалци :

у одељењима са немачким наставним језиком :

за професоре, с годишњом платом од 2400 динара: Јован Маршал, професор шатора-лајхелске римокатоличке гимназије и д-р Антон Хорват, професор-катихета исте реалке;

у Великбечкеречкој вишој трговачкој школи :

у одељењима са српским наставним језиком :

за предметног учитеља, с годишњом платом од 3450 динара, Богдан Сердић, наставник исте школе;

у Новосадској вишој трговачкој школи :

у одељењима са српским наставним језиком :

за директора II класе, с годишњом платом од 6000 динара, Андрија Јовић, професор исте школе;

за професоре, с годишњом платом од 4200 динара: Јаков Милер, професор исте школе, и Лазар Ђелап, професор Беловарске Реалне Гимназије; с годишњом платом од 3000 динара: Милан Марковић, професор Митровачке Реалне Гимназије;

за предметног учитеља, с годишњом платом од 4800 динара, Милан А. Михаљевић, професор Краљевске Поморске Академије у Вакру;

за сунтенте, с годишњом платом од 1800 динара: Радован Калуђерчић, привремени наставник исте школе; Андрија Н. Милићевић, дипломирани кандидат Гренобланског Университета; Мија Патај, апсолвирани учитељски кандидат за Трговачке Академије, и д-р Душан Поповић, наставник исте школе;

у одељењима са мађарским наставним језиком :

за професоре, с годишњом платом од 4800 динара: Јован Турцер, бивши директор, и с годишњом платом од 3600 динара: Лудвиг Денеш, професор бивше мађарске трговачке школе;

у Сомборској Вишој Трговачкој Школи :

за директора I класе, с годишњом платом од 7000 динара: Исидор Новаковић, професор бивше градске општинске трговачке школе;

у Субошичкој Вишој Трговачкој Школи :

у одељењима са српским наставним језиком :

за професора, Др. Анте Риболи, прави учитељ Осечке Трговачке Академије;

за сундента, с годишњом платом од 1800 динара: Петар Звекић, кандидат Будимпештанског Университета;

у одељењима са мађарским наставним језиком:

за професоре, с годишњом платом од 6000 динара: Густав Тонч, директор бивше мађарске трговачке школе; с годишњом платом од 5400 динара: Јосиф Хаунштетер; с годишњом платом од 4800 динара: Самуило Кертеш, с годишњом платом од 4200 динара: Александар Терек, и с годишњом платом од 3600 динара: Доминико Чеке, професор бивше мађарске трговачке школе.

Указом Његовог Краљевског Височанства Престолонаследника Александра од 7 децембра 1920 год. на предлог Господина Министра Просвете, постављени су:

у гимназији у Србобрану:

за директора и професора, Никола Зорић, професор у Сомбору.

у гимназији у Сомбору:

за професора, Јанко Гарић, директор и професор у Србобрану, — обојица по службеној потреби.

Указом Његовог Краљевског Височанства Престолонаследника Александра од 11 децембра 1920 год. на предлог Господина Министра Просвете, постављени су:

у гимназији у Јагодини:

за сунденте, Милутин П. Антић и Вукосава Антићка, дипломирани студенти Университета и привремени предметни учитељи исте школе;

у гимназији у Алексинцу:

за сундента, Светомир Цветковић, дипломирани студент филозофије;

у гимназији у Великом Бечкереку:

за сундента, Даница Зделар, помоћница исте школе;

у гимназији у Смедереву:

за сундента, Љубица Бакаловићева, помоћница исте школе;

у II Београдској мушкој гимназији:

за професора, Богољуб Тодоровић, директор и професор Кратовске гимназије, — по молби;

у III Београдској женској гимназији:

за учитеља вештина, Љубица Луковић, учитељ вештина Скопске гимназије, — по молби;

за професора, Михаило Ивковић, професор Богословије Светога Саве, — по молби;

у III Београдској мушкој гимназији:

за сундента, Момчило Даничић, сундент IV београдске гимназије, — по службеној потреби;

у IV Београдској гимназији:

за професора, Душан Андријашевић, професор III београдске мушке гимназије, — по службеној потреби;

у женској гимназији у Нишу:

за професора, Димитрије Марчић, професор у пенсији;

у гимназији у Ужицу:

за професора, Коста Урошевић, професор II београдске мушке гимназије, — по молби;

у гимназији у Зајечару:

за сундента, Јела Франићевићева, помоћница исте школе;

за професора по чл. 1, 4 и 6 Уредбе о регулисању положаја наставницима ратом ометеним у полагању државног испита, Милан Цветичанин, сундент исте школе, с годишњом платом од 3000 динара;

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

у гимназији у Колашину:

за сунлента, Варвара Меденица, помоћница исте школе;

у гимназији у Скопљу:

за сунлента под уговором, Алексије К. Јелачић, хонорарни наставник исте школе;

за сунлента по чл. 13 Уредбе о регулисавању положаја наставницима средњих школа ратом ометеним у полагању државног испита, Душан Љотић, привремени предметни учитељ исте школе;

за сунлента под уговором, Д-р Никола Бубнов, руски хемичар;

у гимназији у Гњилану:

за сунлента по чл. 13 Уредбе о регулисавању положаја наставницима средњих школа ратом ометеним у полагању државног испита, Божидар Ј. Мирковић, привремени предметни учитељ исте школе;

у гимназији у Косовској Мишровици:

за сунлента под уговором, Александар Лисов, хонорарни наставник исте школе:

у I женској гимназији београдској:

за професора по чл. 1, 4 и 20 Уредбе о регулисавању положаја наставницима средњих школа ратом ометеним у полагању државног испита, Софија Борисављевић, предметна учитељица исте школе, са годишњом платом од 3000 динара;

у женској гимназији на Цешинју:

за професора под уговором, Марија Петровна, Ватаци, са годишњом платом од 5400 динара;

у II Београдској женској гимназији:

за професора по чл. 18 Уредбе о регулисавању положаја наставницима ратом ометеним у полагању државног испита: Јелисавета С. Марковићка, Лујза Ст. Јакшић и Иконија Симић, предметне учитељице исте школе:

у мушкој гимназији у Нишу:

за сунлента, Светозар М. Петровић, дипломирани студент филозофије и привремени предметни учитељ исте школе;

у гимназији у Беранима:

за сунлента, Надежда Спасојевић, помоћница Берањске Гимназије.

Указом Њ. Краљевског Височанства Престолонаследника Александра од 16 децембра 1920 године, на предлог Господина Министра Просвете, постављен је:

у Женској Гимназији у Новом Саду:

за сунлента, д-р Лазар Рот, апсолвирани филозоф Берлинског Университета, рабин у Бакову.

Указом Њ. К. В. Престолонаследника Александра од 23 децембра 1920 год, на предлог Господина Министра Просвете, постављени су:

у гимназији у Пешировцу:

за сунленте, Милутин Антић и Вукосава Антићка, сунленти гимназије у Јагодини, — по службеној потреби.

ОСТАВКЕ

Указом Њ. К. В. Престолонаследника Александра од 7 децембра 1920 год., на предлог Господина Министра Просвете решено је:

да се Деспосави Павловићки, професору Шабачке Гимназије, уважи оставка коју је поднела на државну службу.

Указом Њ. К. В. Престолонаследника Александра од 11 децембра 1920 год., на предлог Господина Министра Просвете, решено је:

да се Младену Николићу, сунленту Кумановске гимназије, Димитрију Кириловићу, сунленту гимназије у Белој Цркви и Лазару Арсичићу, сунленту гимназије у Сенти, уваже оставке које су поднели на државну службу.

Указом Н. К. В. Престолонаследника Александра од 23 децембра 1920 год., на предлог Господина Министра Просвете, решено је:

да се Радивоју Караџићу, сунленту Приштивске Гимназије, уважи оставка коју је поднео на државну службу.

ПРЕТПИСИ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ

Господин Министар Просвете претписом својим поставио је:

у гимназији у Алексинцу:

за хонорарног наставника са хонораром од 10 динара од одржаног часа, Мнодрага Пешина, привременог предметног учитеља Учитељске Школе у Алексинцу, — СНБр. 17939 од 21-XI-1920;

за хонорарне наставнике са хонораром од 7 динара од одржаног часа: Душана Будимировића, сталног хонорарног наставника Учитељске Школе; Аранђела Савића и Тихомира Костића, учитеље у Алексинцу, — СНБр. 15254 од 6-XI-1920;

за хонорарног наставника гимнастике, са хонораром од 5 динара од одржаног часа, Франтишка Цимера, наставника Учитељске Школе у Алексинцу, — СНБр. 17624 од 19-VI-1920.

у гимназији у Аранђеловцу:

за привременог предметног учитеља, Манојла Лазаревића, апсолвираног студента технике, — СНБр. 17178 од 15-XI-1920.

у Београдској реалци:

за хонорарног наставника, са хонораром од 10 динара од одржаног часа, д-р Добривоја Гер. Поповића, лекара из Београда, — СНБр. 17850 од 24-XI-1920.

у IV београдској гимназији:

за хонорарног наставника хигијене, са хонораром од 10 динара од одржаног часа, д-р Драгутина Радшића, школског лекара исте школе, — СНБр. 18100 од 23-XI-1920;

за привременог учитеља вештина, с годишњом платом од 1500 динара, Драгомира П. Драмбашаића, свршеног ученика Уметничке Академије у Риму, — СНБр. 17471 од 12-XI-1920.

у I женској београдској гимназији:

за учитељицу вештина, Станиславу Богдановићеву, учитељицу вештина II крагујевачке гимназије, по молби, — СНБр. 9285 од 25-XI-1920.

у III женској београдској гимназији:

за хонорарног наставника, са хонораром од 7 динара од одржаног часа, Љубомира Митровића, свештеника из Београда, — СНБр. 17304 од 15-XI-1920.

у гимназији у Битољу:

за привременог предметног учитеља, Николу Цаклића, апсолвираног студента филозофије, — СНБр. 18414 од 24-XI-1920.

за хонорарног наставника, са хонораром од 7 динара од одржаног часа, Марка Јевђеновића, учитеља основне школе у Битољу, — СНБр. 17714 од 24-XI-1920.

у гимназији у Беранима:

за хонорарне наставнике, са хонораром од 7 динара од одржаног часа: Драга Драговића, стручног економа; Александра Војовића, окружног протојереја; Тому Јоксимовића, учитеља; Миличка Арсенијевића, учитеља; Милена Цемовића, школског надзорника; Милана Поповића, управитеља основне школе; Милеву Арсенијевићку, учитељицу; Драгутина Спасојевића, књиговођу финансијске управе, и Периму Симоновића, апсолвираног студента филозофије, — СНБр. 17953 од 24-XI-1920.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNICRS.RS

у гимназији у Врању:

за хонорарне наставнике, са хонораром од 7 динара од одржаног часа: Николу Недељковића, окружног протојереја; Николу Николића и Милана К. Јовановића, свештенике, — СНБр. 15248 од 6-XI-1920.

у гимназији у Гњилану:

за хонорарног наставника, са хонораром од 7 динара од одржаног часа, Велибора Борисављевића, шефа финансијске управе у Гњилану, — СНБр. 17839 од 24-XI-1920.

у гимназији у Зајечару:

за професора француског језика, Марсела Даро, с годишњом платом од 5700 француских франака и додатком на скупоћу од 25%, — СНБр. 16560 од 6-XI-1920.

у гимназији у Даниловом Граду:

за хонорарну наставницу, с хонораром од 7 динара од одржаног часа, Марију Малишићку, наставницу Учитељске Школе у Даниловом Граду, — СНБр. 18406 од 24-XI-1920;

за хонорарног наставника, с хонораром од 7 динара од одржаног часа, Радула Ивановића, учитеља основне школе у Даниловом Граду, — СНБр. 18384 од 24-XI-1920;

за хонорарног наставника, с хонораром од 7 динара од одржаног часа, Спасоја Брајовића, учитеља основне школе у Даниловом Граду, — СНБр. 18385 од 24-XI-1920;

за хонорарног наставника, с хонораром од 7 динара од одржаног часа, Филипа Павићевића, учитеља основне школе у Даниловом Граду, — СНБр. 18383 од 24-XI-1920.

у гимназији у Јагодини:

за привременог предметног учитеља, Тому З. Јовановића, привременог предметног учитеља Врањске гимназије, без права на путне и селидбене трошкове, — СНБр. 17203 од 17-XI-1920.

у гимназији у Куманову:

за привременог предметног учитеља, с годишњом платом од 1500 динара, Душана Браковића, апсолвираниог студента филозофије, — СНБр. 18496 од 1-XII-1920.

за хонорарну учитељицу вештина, с годишњом платом од 1200 динара, Јелену Илић, пређашњу наставницу музике, — СНБр. 17521 од 13-XI-1920.

у II Крагујевачкој гимназији:

за привременог предметног учитеља, Милоша Црњанског, апсолвираниог студента филозофије, — СНБр. 17125 од 13-XI-1920.

у гимназији у Крушевцу:

за школског лекара, с годишњим хонораром од 2500 динара, д-р Илију Мирчића, окружног физика, — СНБр. 17533 од 13-XI-1920.

у гимназији у Књажевцу:

за хонорарног наставника, са хонораром од 7 динара од одржаног часа, Владимира М. Кнежевића, учитеља из Књажевца, — СНБр. 18149 од 24-XI-1920 год.

за хонорарног наставника веронауке, са хонораром од 7 динара од одржаног часа, Димитрија Милојковића, свештеника из Књажевца, — СНБр. 17284 од 13-XI-1920 год.

у реалци у Лесковцу:

за школског лекара, са годишњим хонораром од 1800 динара, д-р Спиру Николића средњег лекара из Лесковца, — СНБр. 18278 од 26-XI-1920 год.

за хонорарног наставника са хонораром од 7 динара од одржаног часа, Лазара Петровића, окружног шумара, — СНБр. 17835 од 20-XI-1920 год.

за привременог учитеља вештина, с годишњом платом од 1500 динара, Карла Адамића, наставника певања из Сена, — СНБр. 10656 од 15-XI-1920 год.

у гимназији у Косовској Митровици:

за хонорарну наставницу, с годишњим хонораром од 1200 динара, Ану Масаљкоју — Лисову, студента медицинег института у Кијеву, — СНБр. 17416 од 18-XI-1920 год.

у женској гимназији у Нишу:

за привремену предметну учитељицу, с годишњом платом од 1200 динара, Лудмила М. Картељ, руску дипломирану наставницу, — СНБр. 17437 од 18-XI-1920 год.

у гимназији у Негошину:

за хонорарног наставника, са хонораром од 7 динара од одржаног часа, Момчила Баџића, студента технике, — СНБр. 16999 од 13-XI-1920 год.

у гимназији у Охриду:

за привременог предметног учитеља, Василија Василевића — Буштедта, студента Кијевског универзитета, — СНБр. 16333 од 6-XI-1920 год.

у гимназији у Параћину:

за школског лекара, с годишњим хонораром од 1800 динара, д-р Радомира Миладиновића, среског лекара, — СНБр. 17061 од 13-XI-1920 год.

у гимназији у Приштини:

за хонорарног наставника музике и певања, са хонораром од 5 динара од одржаног часа, Владимира Черњог, војног капелника, — СНБр. 17531 од 18-XI-1920 год.;

за школског лекара, са годишњим хонораром од 1800 динара, д-р Петра Костића, досадашњег школског лекара, — СНБр. 16979 од 16-XI-1920 год.;

за хонорарног наставника хемије, са хонораром од 10 динара од одржаног часа, д-р Петра Костића, школског лекара исте школе, — СНБр. 16973 од 10-XI-1920 год.;

за хонорарног наставника веронауке, са хонораром од 7 динара од одржаног часа, Божу Јоксиминовића, окружног протојереја, — СНБр. 16971 од 10-XI-1920 год.

у гимназији у Прилепу:

за наставника француског језика, Марсела д'Фос-а, с годишњом платом од 4200 француских франака и додатком на ту плату од 25⁰/₀, — СНБр. 16434 од 6-XI-1920 год.

у гимназији у Пирошу:

за привременог предметног учитеља, Андреју Трајнирјадна, студента математичко-физичког факултета у Русији, — СНБр. 17547 од 19-XI-1920 год.

у гимназији у Скопљу:

за школског лекара, с годишњим хонораром од 1800 динара, д-р Саринку Најдић, лекара окружне болнице, — СНБр. 17082 од 15-XI-1920 год.

за хонорарног наставника, са хонораром од 10 динара од одржаног часа, Јована Ж. Јовановића, суплента трговачке школе, — СНБр. 17084 од 13-XI-1920 год.

у Скопској Учитељској Школи:

за учитељицу вештина, с годишњом платом од 1800 динара, Христину Јовановићеву, наставницу женског рада исте школе по старом закону, — СНБр. 18133 од 17-XI-1920 год.

у гимназији у Тешову:

за хонорарног наставника, са хонораром од 5 динара од одржаног часа, Симу Михајловића, учитеља основне школе, — СНБр. 17170 од 15-XI-1920 год.

у женској гимназији на Цешњу:

за привремену предметну учитељицу, Љубицу Драговићку, дипломираног студента филозофије, — СНБр. 16699 од 15-XI-1920 год.

у Београдској реалци:

за привременог предметног учитеља, Драга Јојића, привременог предметног учитеља гимназије у Беранима, по молби, — СНБр. 18967 од 11-XII-1920 год.

у женској гимназији у Крагујевцу:

за школског лекара, са годишњом платом од 2000 динара, Сару Шнерсон, досадашњег школског лекара исте школе, — СНБр. 18709 од 6-XII-1920 год.

у гимназији у Подгорици:

за привременог предметног учитеља, Николу Латковића, привременог предметног учитеља гимназије у Никшићу, — СНБр. 17882 од 17-XII-1920 год.

у гимназији у Аранђеловцу:

за хонорарне наставнике, са хонораром од 7 динара од одржаног часа: Александра Лазаревића, свештеника; Живојина Савића и Јевту Мрава, учитеље основне школе; за хонорарног наставника хигијене, са хонораром од 10 динара од одржаног часа, д-р Радисава Радојковића, среског лекара; за хонорарног наставника вештина, са хонораром од 5 динара од одржаног часа, Николу Соколовића, школског надзорника, — СНБр. 18398 од 7-XII-1920 год.

у гимназији у Струмици:

за хонорарне наставнике: Милутина Стипетића, поручника, са хонораром од 5 динара од одржаног часа; и Николу Ивковића, шефа финансијске управе, са хонораром од 7 динара од одржаног часа, — СНБр. 18054 од 7-XI-1920 год.

у гимназији у Параћину:

за хонорарног наставника, са годишњом платом од 1440 динара, Симеона Кончара, пензионисаног равнатеља више пучке школе, — СНБр. 18729 од 8-XII-1920;

за привременог учитеља вештина, са годишњом платом од 1500 динара, Илију Коларовића, свршеног ученика Уметничко-Занатске Школе, — СНБр. 17644 од 8-XII-1920.

у гимназији у Крушевцу:

за хонорарну наставницу вештина, са годишњом платом од 1440 динара, Аду Хајм-Миленковић, — СНБр. 18901 од 11-XII-1920.

у гимназији у Беранима:

за школског лекара, са годишњим хонораром од 2500 динара, Квјетеслава Храбца, досадашњег школског лекара исте школе, — СНБр. 18811 од 10-XII-1920.

у гимназији у Приштини:

за хонорарну наставницу, са годишњом платом од 1440 динара, Веру Пенчко, — СНБр. 18788 од 11-XII-1920.

у мушкој гимназији у Нишу:

за привременог предметног учитеља, са годишњом платом од 1500 динара, Фердинанда Антоновића-Амброжевича, бившег руског професора, — СНБр. 18172 од 8-XII-1920.

у гимназији у Ђуприји:

за хонорарне наставнике, са хонораром од 7 динара од одржаног часа, Ђорђа Медурића, учитеља основне школе и Димитрија Леринчанда, свештеника, — СНБр. 17378 од 10-XII-1920.

за хонорарног наставника, са хонораром од 10 динара од одржаног часа, Стевана Чуцурица, школског надзорника у пензији, — СНБр. 10367 од 3-XII-1920.

у гимназији у Г. Милановцу:

за привременог предметног учитеља, Радоја Максимовића, апсолвираног студента филозофије, — СНБр. 17915 од 8-XII-1920.

у гимназији у Пећи:

за хонорарног наставника гимнастике, с годишњом платом од 1440 динара, Ђорђа Боухама, — СНБр. 18400 од 3-XII-1920.

у гимназији у Бевђелији:

за хонорарне наставнике, с хонораром од 7 динара од одржаног часа: Димитрија Поповића, окружног протојереја, и Косту Јанчића, среског економа, — СНБр. 18320 од 3-XII-1920.

у гимназији у Књажевцу:

за хонорарног наставника цртања и писања, са годишњим хонораром од 1440 динара, Мојсеја Гуревећа, бившег наставника из Русије, — СНБр. 18392. од 3-XII-1920.

у женској учишелској школи у Крагујевцу:

за привремену учитељицу вештина (цртања) с годишњом платом од 1200 динара, Варвару Зозулину, наставницу средње школе у Русији, — СНБр. 18233 од 5-XII-1920.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

у II крагујевачкој гимназији:

за привременог учитеља вештина, Франтишка Ваврину, свршеног студента Академије Уметности у Прагу, — СНБр. 13280 од 3-VII-1920.

у гимназији у В. Бечкерекy:

за привремену учитељицу вештина, Милицу А. Аћимовићку, свршену ученицу јагодинске радничке школе и школе „Guerre“ у Паризу, — СНБр. 12557 од 15-XII-1920.

у гимназији у Врању:

за привременог предметног учитеља, Тому З. Јовановића, привременог предметног учитеља гимназије у Јагодини, по молби, — СНБр. 18933 од 14-XII-1920.

у гимназији у Бишћу:

за хонорарног наставника, са годишњом платом од 1440 динара, Адолфа Гилбека, руског генерал-мајора, — СНБр. 18864 од 15-XII-1920.

у гимназији у Ђурији:

за школског лекара, са годишњим хонораром од 2400 динара, д-р Здравка Ивковића, окружног физикуса, — СНБр. 19029 од 12-XII-1920.

у гимназији у Кавадару:

за хонорарне наставнике, са хонораром од 7 динара од одржаног часа, Љубисава Симића, Радована Радуловића и Драгишу Митровића, учитеље основне школе, — СНБр. 19177 од 16-XII-1920.

у III београдској мушкој гимназији:

за хонорарног вероучитеља католичке деце, с хонораром од 10 динара од одржаног часа, Вјекослава Вагнера, католичког жупника у Београду, — СНБр. 19067. од 11-XII-1920.

у I београдској мушкој гимназији:

за привременог предметног учитеља, д-р Рока Вуковића, бившег наставника Сињске гимназије, — СНБр. 19111 од 14-XII-1920.

у II гимназији у Крагујевцу:

за привременог учитеља вештина, Светислава Страла, привременог учитеља вештина гимназије у Косовској Митровици, по службеној потреби, — СНБр. 19434 од 16-XII-1920.

у гимназији у Косовској Митровици:

за привременог учитеља вештина, Франтишка Ваврина, привременог учитеља вештина друге гимназије у Крагујевцу, по службеној потреби, — СНБр. 19434 од 16-XII-1920.

у гимназији у Панчеву:

за наставницу пртања и женског рада, Татијану Александровну-Поповиченко, наставницу гимназије у Врању, по молби, — СНБр. 18377 од 28-XI-1920 године.

Господин Министар Просвете претписом својим, СНБр. 18373 од 28-XI-1920 године, поставио је:

у Белоцркванској гимназији:

за привременог предметног учитеља с годишњом платом од 1500 динара, Анта Мадирцу, свештеника из Трогира;

за привремене предметне учитељице, с годишњом платом од 1200 динара: Љубицу Бобинац-Благојевића и Даринку Медићеву, учитељице грађанске школе;

за хонорарног наставника, с годишњом платом од 1200 динара, Владимира Хладовског, наставника гимнастике и мачевања, и

за школског лекара, с годишњим хонораром од 1600 динара, д-р Богдана Радосављевића, лекара у Белој Цркви;

у Великобечкеречкој гимназији:

у одељењима са српским наставним језиком:

за привремене предметне учитеље, с годишњом платом од 1500 динара: Динка Беритића, свештеника из Стана, Владимира Вујића и Гавру Варгучина, наставнике исте гимназије;

за хонорарног наставника музике и певања, са 5 динара хонорара од одржаног часа, Михајла Шипоша, пароха великобечкеречког;

за школског лекара, с годишњим хонораром од 1000 динара, д-р Живка Јакшића, средњег лекара;

у одељењима са мађарским наставним језиком:

за привременог предметног учитеља, с годишњом платом од 1500 динара, Карла Амброџја, хонорарног наставника исте гимназије;

за хонорарног наставника науке о вери, са 7 динара хонорара од одржаног часа, Фрању Енгела, катихету исте гимназије;

за хонорарног наставника хигијене, са 10 динара хонорара од одржаног часа, д-р Беду Фијановског, професора хигијене исте гимназије;

за хонорарног наставника, са 7 динара од одржаног часа, Јована Кегадина, хонорарног наставника исте гимназије;

за хонорарног наставника вештина, са 7 динара од одржаног часа, Имру Рипку, наставника певања и музике исте гимназије;

у Великокикиндској гимназији:

за привременог предметног учитеља, с годишњом платом од 1500 динара, Жарка Благојевића, редовног наставника грађанске школе, додељеног на службу истој гимназији;

за привременог учитеља вештина, с годишњом платом од 1500 динара, Александра Адамовића, наставника вештина исте гимназије;

за привремену предметну учитељицу, са годишњом платом од 1200 динара, Марију Петровића, бив. Карајанову, оспособљеног професора Новоросијског универзитета;

за школског лекара, с годишњим хонораром од 1000 динара, д-р Војислава Веселиновића, лекара у Вел. Кикинди;

за хонорарне наставнике, са 7 динара од одржаног часа, Стојана Јакшића, системизованог парохијског помоћника, Михајла Косића, управитеља основне школе, Миту Николића и Петра Михајловића, учитеље, и Видосаву Сивчеву, учитељицу основне школе у Вел. Кикинди;

у Жомбољској гимназији:

за привремену предметну учитељицу, с годишњом платом од 1200 динара, Људмилу Чекареву, оспособљену кандидаткињу Александрова Института у Смолену;

за привременог учитеља, с годишњом платом од 1500 динара, Владимира Семеновића Курочкина, наставника цртања из Одесе;

у одељењу са немачким наставним језиком:

за привремене предметне учитеље, с годишњом платом од 1500 динара: Августа Бухмана и Хамса Велша, кандидате Б. Пештанског универзитета и Михајла Хајма, привременог наставника, катихету исте гимназије;

за хонорарне наставнике, с годишњом платом од 1200 динара: Ану Гербер, оспособљену наставницу за грађанске школе; Фрању Сихтера и Јосифа Хајма, наставнике грађанске школе, и Оскара Шикорског, дипломираног немара и уметничког обртника из Ковина;

за предметног наставника под уговором, д-р Јосифа Маршика, професора из Прага;

у Новосадској мушкој гимназији:

за привременог предметног наставника под уговором, Александра Захаревића-Танцова, доцента московског универзитета и гимназијског професора;

за хонорарног наставника вештина, с годишњом платом од 1200 динара, Митрофана Михајловића-Чајковског, руског потпуковника; и

за хонорарног катихету јеврејског, са хонораром од 7 динара по одржаном часу, д-р Лазара Рота, рабина у Бакову;

у Новосадској женској гимназији:

за привремене предметне учитељице, с годишњом платом од 1200 динара, Бојану Каракшевића, Драгињу Којновића и Лидију Максимовића, наставнице исте гимназије;

за привремену учитељицу вештина, с годишњом платом од 1200 динара, Терезију Јањићку рођ. Виткову, оспособљену кандидаткињу ручног рада;

за предметног учитеља под уговором, Димитрија Скринченка, наставника исте гимназије; за хонорарног наставника хигијене са 10 динара од одржаног часа, д-р Лазу Марковића, лекара у Новом Саду;

у Панчевачкој гимназији:

за привременог предметног учитеља, с годишњом платом од 1500 динара, Војислава Војновића и Миленка Марковића, апсолвиране филозофе Београдског Университета;

за привремену предметну учитељицу, са годишњом платом од 1200 динара, Зиланду Журовску, оспособљену наставницу језика Орловског Александринског Института;

за хонорарног наставника са 10 динара од одржаног часа, Миховила Томајдла, хонорарног наставника исте гимназије;

за хонорарног наставника вештина, с годишњом платом од 1200 динара, Вацлава Влуму, наставника гимнастике исте гимназије;

за хонорарног наставника са 7 динара од одржаног часа, Богдана Разуменића, хонорарног наставника исте гимназије;

за школског лекара, с годишњим хонораром од 1000 динара, д-р Панту Теодоровића, лекара из Панчева;

у Сећанској гимназији:

у одељењима са српским наставним језиком:

за привремену предметну учитељицу, са годишњом платом од 1200 динара, Терезију Сарића, оспособљену наставницу за грађанске школе;

за хонорарне наставнике науке о вери и српског језика, са 7 динара хонорара од одржаног часа, Милоша Прекајског и Алексу Плетшића, наставнике бивше сећанске општинске гимназије и мађарске грађанске школе;

у одељењима са мађарским наставним језиком:

за привременог учитеља вештина, са годишњом платом од 1500 динара, Гаврила Сабалоша, дипломираног професора цртања из Сенте;

у Сомборској гимназији:

у одељењима са српским наставним језиком:

за привременог предметног учитеља, с годишњом платом од 1500 динара, Божицара Мисарића, апсолвираног филозофа Београдског Университета;

за хонорарну наставницу, с годишњом платом од 1200 динара, Јакомину Стефановића-Натали, учитељицу француског језика;

у одељењима са мађарским наставним језиком:

за привремене предметне учитеље, с годишњом платом од 1500 динара, Белу Киријеро, Франу Севалда и Александра В. Тумбаса, апсолвиране кандидате Будимпешташког Университета;

у Србобранској гимназији:

у одељењима са српским наставним језиком:

за привременог учитеља вештина, с годишњом платом од 1500 динара, Белу Милера, наставника цртања те гимназије;

за хонорарног вероучитеља, са 7 динара од одржаног часа, Лазара Вучкова, свештеника у Србобрану;

за хонорерног наставника вештина, са 5 динара хонорара од одржаног часа, Милорада Курјачког, учитеља у Србобрану;

за хонорарну наставницу француског језика, са 7 динара од одржаног часа, Љубицу Јовановића, учитељицу у Србобрану;

за школског лекара, с годишњим хонораром од 1000 динара, д-р Теодора Николића, лекара у Србобрану;

у одељењима са немачким наставним језиком у Врбасу:

за привременог предметног учитеља, с годишњом платом од 1500 динара, Петра Бубала, апсолвираног филозофа Загребачког Универзитета, и Данила Виберта, кандидата В.-Пештанског Универзитета;

за хонорарног наставника, са годишњом платом од 1200 динара, Ивана Чучуковића, свештеника из Јањине;

у Субошичкој гимназији:

у одељењима са српско-хрватским наставним језиком:

за привремене предметне учитеље, с годишњом платом од 1500 динара: Давида Зупана и Фрању Пованеца, намесне наставнице исте гимназије;

за хонорарног наставника вештина, с годишњом платом од 1200 динара; Валеријана Ремера, ђенералштабног капетана руске армије;

за хонорарну наставницу вештина, са годишњом платом од 1200 динара: Марију Шурића, оспособљену учитељицу женског ручног рада;

за хонорарног наставника, са 7 динара од одржаног часа, Душана Чудића, чиновника аграрног уреда у Суботици;

у одељењима са мађарским наставним језиком:

за привремену предметну учитељицу, с годишњом платом од 1200 динара, Маргиту Богдашеву, наставницу бивше женске гимназије;

за хонорарног наставника, с годишњом платом од 1200 динара, Тошу Искрујева, наставника у мађарским одељењима исте гимназије;

за привремену учитељицу вештина, с год. платом од 1200 динара, Марију Корнелију — Борецкијеву, помоћну учитељицу бивше женске гимназије;

у Вршачкој реалци:

у одељењима са српским наставним језиком: за хонорарног наставника, с год. платом од 1440 динара, Федора Улманског, ђенералштабног мајора III армијске области;

за привременог учитеља вештина, с годишњом платом од 1500 динара, Анта Тадића, привременог наставника исте реалке;

за хонорарну наставницу, с год. платом од 1200 динара, Јелену Прибишеву, учитељицу вештина у Темишварској женској гимназији;

у одељењима са немачким наставним језиком:

за привременог учитеља вештина, с годишњом платом од 1500 динара, Јована В. Лекарка, наставника вештине исте реалке;

за хонорарног наставника, с годишњом платом од 1490 динара, Драгутина Мајера, капетана I класе и наставника бивше кадетске школе у Каменци;

за хонорарну наставницу, с годишњом платом од 1200 динара, Ану Шчеглигову, наставницу исте реалке.

у Великбечкеречкој Вишој Трговачкој Школи:

у одељењима са српским наставним језиком:

за хонорарне наставнице, с годишњом платом од 1440 динара, Жарка Божјака и Душана Чонића, наставнице исте трговачке школе;

за хонорарне наставнице са 10 динара од одржаног часа, Богољуба Алексића; са 7 динара од одржаног часа, Петра Женара и Јосифа Маће-а, хонорарне наставнице исте школе;

у одељењима са мађарским наставним језиком:

за хонорарне наставнице, са 10 динара од одржаног часа: Карла Амброзија, Др. Емила Валу, Балу Барања, Јосифа Бургега, Лудвига Вајду, Јулија Козму, Мартина Мендваја, Др. Александра Саја, Јосипа Хајдуа и Евгена Христијана, више чиновнике и професоре; са 7 динара од одржаног часа, Жарка Божјака, Стевана Веглинга, Петра Женара, Душана Нистића, Даницу Стојића, Данила Штица и Емерика Хаса, ниже чиновнике и учитеље;

у Новосадској Вишој Трговачкој Школи:

у одељењима са српским наставним језиком:

за хонорарног наставника, с годишњом платом од 1200 динара, Ранка Травња, учитеља;

за хонорарног наставника с годишњом платом од 1200 динара: Александра Николајевића-Гомана, оспособљеног наставника гимнастике;

у Субошничкој Вишој Трговачкој Школи:

у одељењима са српско-хрватским наставним језиком:

за привременог предметног учитеља с годишњом платом од 1500 динара: Владимира Јурића, кандидата за трг. школе.

ПЕНСИОНИСАЊЕ

Господин Министар Просвете претписом својим пензионисао је:

Мирославу Татићку, наставницу женске гимназије у Крагујевцу, — СНБр. 15628 од 23-X-1920.

Зорку Несторовићку, учитељицу вештина II београдске женске гимназије, — СНБр. 17522 од 15-XI-1920.

РАЗРЕШЕЊА

Господин Министар Просвете разрешио је од наставничке дужности:

Лазара Ђибарића, хонорарног наставника Приштемачке гимназије пошто се на дужност није јавио, — СНБр. 17689 од 18-XI-1920.

ОСТАВКЕ

Господин Министар Просвете извело је уважити оставку на државну службу:

Д-р Николи Настићу, школском лекару скопске гимназије, — СНБр. 17080 од 13-XI-1920.

Станиславу Винаверу, привременом предметном учитељу скопске гимназије, — СНБр. 17577 од 19-XI-1920.

Братиславу Жунићу, хонорарном наставнику Битољске гимназије, — СНБр. 17808 од 19-XI-1920.

ОДЛУКЕ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ

Одлуком СНБр. 10936 од 2-XI-1920., а на основи чл. 72 Закона о средњим школама и мишљења Главног Просветног Савета, одобрено је Владимиру Зделару, директору Трговачке Школе у Вел. Бечкереку, годишњи додатак од 1000 динара.

Одлуком СНБ. 17654 од 19-XI-1920 наређено је да Петар Јовановић, сундент II београдске мушке гимназије, остане на раду као асистент у Географском Институту Университета, а сундент Павле Соколовић да се врати на редовну дужност у II београдску гимназију.

Одлуком СНБр. 14683 од II-XI-1920 одређен је на рад у Параћинску гимназију Јанићије Поповић, професор у пензији.

Одлуком СНБр. 18138 од 24-XI-1920. одобрена је казна губитком петодневне плате, којом је директор Лозничке гимназије казнио Љубицу Божић, наставницу исте школе.

Одлуком СНБр. 18499 од 10-XII-1920, а на основи чл. 67. Закона о средњим школама, поништена је одлука директора Беранске гимназије о казни губитком 15-дневне плате Вука Делевића, наставника исте школе, и казна замењена је казном увра.

Одлуком СНБр. 18893 од 13-XII-1920. упућен је на рад у Аранђеловачку гимназију Живојин Савић, учитељ.

ПЕРИОДСКЕ ПОВИШИЦЕ

Господин Министар Просвете одредио је периодску повишину плате:

четврцу, Светиславу Петровићу, професору I београдске гимназије, — СНБр. 16328 од 26-XI-1920.

прећу, Даница Лешјаниновој, учитељици вештина I женске београдске гимназије, — СНБр. 17789 од 20-XI-1920.

четврцу, Софији Андријашевићки, учитељици вештина II београдске женске гимназије, — СНБр. 15346 од 17-XI-1920.

прву, Мирослави Санџеровој, учитељици вештина гимназије у Неготину, — СНБр. 12765 од 16-XI-1920.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

- шрећу*, Лепосави Петровић, учитељици вештина Крагујевачке женске гимназије, — СНБр. 15246 од 18-XI-1920.
- пешу*, Војину Х. Поповићу, професору Скопске гимназије, — СНБр. 14496 од 16-XI-1920.
- чешвршу*, Емилији Јоксићевој, учитељици вештина Крагујевачке женске гимназије, — СНБр. 11912. од 15-XI-1920.
- шрећу*, Христифору Хрмановићу, учитељу вештина Скопске гимназије, — СНБр. 14124 од 29-X-1920;
- чешвршу*, Стевану Рељићу, професору гимназије у Ваљеву, — СНБр. 11855 од 15-XII-1920.

ОСНОВНА НАСТАВА

ПРЕТПИСИ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ

Претписом Господина Министра Просвете, а на основи чл. 29 закона о народним школама постављени су:

- за сталног учитеља у Курјачи, срез рамски округ пожаревачки, Рудолф Корошец, пређашњи учитељ, — ОНБр. 36892 од 16-X-1920 год.
- за привременог учитеља у Дренови, срез дежевски округ рашки. Василије Поповић, пређашњи привремени учитељ, — ОНБр. 36257 од 16-X-1920 год.
- за управитељину вежбаонице женске учитељске школе у Београду, Даринка Гавриловићева, учитељица вежбаонице, — ОНБр. 37067 од 17-X-1920 год.
- за управитеља основне школе у Трстенику, округа крушевачког, Јован Милићевић, учитељ из Трстеника, — ОНБр. 32790 од 23-X-1920 год.
- за вршиоца надзорничке дужности у срезу посаво-тамнавском, са седиштем у Обреновцу, Љуба Селаковић, вршилац надзорничке дужности, среза колубарског округа београдског, — ОНБр. 32930 од 20-IX-1920 год.
- за привременог школског надзорника у Новом Саду, Љубомир Лотић, учитељ из Новог Сада, — ОНБр. 35298 од 7-X-1920 год.
- за привременог школског надзорника среза јабланичког округа врањског, Живојин Стојићевић, учитељ из Лесковца, — ОНБр. 37395 од 16-X-1920 год.
- за сталног учитеља у Страђинама, округа пријеполског, Обрен Ђирковић, свршени ученик Учитељске Школе, — ОНБр. 22295 од 17-VII-1920 год.
- за привременог школског надзорника среза грачаничког и града Приштине, округа косовског; Јевта Крљевић, учитељ из Тетова, — ОНБр. 33407 од 28-IX-1920 год.
- за привременог школског надзорника среза доњополошког и Тетова, Јеремија Павловић, школски надзорник среза малешког, — ОНБр. 33186 од 27-IX-1920 год.
- за управитеља основне школе у Д. Палчишту, среза доње-полошког округа тетовског, Сава Теофиловић, учитељ, — ОНБр. 35090 од 6-X-1920 год.
- за управитеља основне школе у Тетову и то за муслиманска одељења државне школе и за српску школу у Абдул Медидовој кући, Симод Михаиловић, учитељ из Тетова, — ОНБр. 35332 од 5-X-1920 год.
- за управитеља основне школе у Радовишту, Марко Михаиловић, у Струмици, Тадија Стефановић, учитељ, — ОНБр. 35410 од 6-X-1920 год.
- за учитељског заступника III класе у Равну, среза жеглиговског округа кумановског, Наско Димитријевић, — ОНБр. 34568 од 9-X-1920 год.
- за привременог учитеља у Ресну, округа битолског, Риста Константиновић, свршени ученик VIII разреда гимназије са испитом зрелости, — ОНБр. 35409 од 14-X-1920 год.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
за сталног учитеља у Шугрину, округа пиротског, Живојин Костић, свршени ученик Богословско-учитељске Школе у Призрену, — ОНБр. 36563 од 13-X-1920 год.

за сталног учитеља у Баљевцу, среза студеничког округа чачанског, Миодраг Михаиловић, пређашњи учитељ, — ОНБр. 36276 од 13-X-1920 год.

за вршиоца учитељске дужности у Драгину, среза јадранског округа подринског, Кира Радовановићка, свршена ученица IV разреда гимназије, — ОНБр. 35831 од 11-X-1920 год.

за привременог учитеља у Рановцу, среза млавског округа пожаревачког, Живко Трифуновић, свршени ученик VIII разреда гимназије са испитом зрелости, — ОНБр. 35703 од 9-X-1920 год.

за сталног учитеља у Птичу, округа андријевичког, Радуле Радуловић, свршени ученик Учитељске школе са испитом, — ОНБр. 35629 од 12-X-1920 год.

за вршиоца учитељске дужности у Моштаници, среза пчињског округа врањског, Љубомир Матић, свршени ученик VIII разреда гимназије без испита зрелости, — ОНБр. 35597 од 9-X-1920 год.

за сталног учитеља у Осечини, среза подгорског округа ваљевског, Павле Радивојевић, до сада привремени учитељ из истог места, — ОНБр. 35470 од 12-X-1920 год.

за привременог учитеља у Драгоманцима, среза жеглиновског округа кумановског, Милентије Поповић, свршени ученик VIII разреда гимназије са испитом зрелости, — ОНБр. 35466 од 12-X-1920 год.

за вршиоца учитељске дужности вероучитеља у Тетову, Ешреф Исмаил, оца, — ОНБр. 35420 од 14-X-1920 год.

за сталног учитеља у Роге, округ ужички, Миодраг Р. Верговић, пређашњи учитељ, — ОНБр. 35417 од 9-X-1920 год.

за привременог учитеља у Јеловцу, среза деспотовачког округа моравског, Иво Сучић, свршени ученик VIII разреда гимназије са испитом зрелости, — ОНБр. 35413 од 9-X-1920 год.

за привремену учитељицу у Подгорцу, округа тимочког, Војана Цветковићева, свршена ученица Учитељске Школе без испита, — ОНБр. 35403 од 12-X-1920 год.

за вршиоца учитељске дужности вероучитеља у Улцињу, Хафус Абдул Бузуковић, оца из Улчина, — ОНБр. 35159 од 12-X-1920 год.

за привременог учитеља у Младеновцу (селу), округ београдски, Василије М. Јовановић, свршени богослов, — ОНБр. 35106 од 9-X-1920 год.

за вршиоца учитељске дужности у Бродцу, среза и округа скопског, Димитрије Гавриловић, пређашњи учитељ, — ОНБр. 34803 од 14-X-1920 год.

за сталног учитеља у Јаношу, округ метохијски, Милић Поповић, свршени ученик Учитељске Школе, — ОНБр. 33678 од 12-X-1920 год.

за вршиоца учитељске дужности — вероучитеља — у Пећи, Мула Мустафа Имамовић, имам из Пећи, — ОНБр. 33820 од 9-X-1920 год.

за привременог учитеља у Паунама, среза колубарског округа ваљевског, Добривоје Бобић, свршени ученик VIII разреда гимназије са испитом зрелости, — ОНБр. 33149 од 11-X-1920 год.

за вршиоца учитељске дужности у Богutowцу, среза жичког округа чачанског, Марија Б. Поповићка, пређашња учитељица, — ОНБр. 34030 од 9-X-1920 год.

за сталног учитеља у Брестову, округа моравског, Александар Самуиловић, пређашњи учитељ, — ОНБр. 35016 од 9-X-1920 год.

за сталну учитељицу у Јабуковцу, округа крајинског, Марија Кукуљица, свршена ученица Учитељске Школе, — ОНБр. 36401 од 14-X-1920 год.

за сталног учитеља у Мељаку, округа плеваљског, Савела Вујовић, свршени ученик Учитељске Школе, — ОНБр. 36362 од 12-X-1920 год.

за привремену учитељицу у Никшићу, Јелена Вукотић, пређашња забавиља из Москве, — ОНБр. 36203 од 15-X-1920 год.

за забавиљу у турској Кањижи, Франка Каранинчић, забавиља из Хавра, — ОНБр. 33334 од 15-X-1920 год.

- за управитеља основне школе у Кочанима, округа брегалиничког, Андрија А. Поповић, учитељ из Кочана. — ОНБр. 36655 од 12-X-1920 год.
- за заступника привременог школског надзорника среза царевоселског у округу брегалиничком, са привременим седиштем у Берову, Василије Дракаловић, учитељ из Берова, — ОНБр. 36993.
- за вршиоца учитељске дужности у Рујишту, среза ражањског округа крушевачког, Надежда Городецкаја, пређашња учитељица гимназије, — ОНБр. 36288 од 17-X-1920 год.
- за вршиоца учитељске дужности у Бадајинцу, срез деспотовачки округ моравски, Сава Богић, ученик Учитељске Школе, — ОНБр. 36352 од 14-X-1920 год.
- за вршиоца учитељске дужности у Јабуковцу, округа крајинског, Божа Кукуљица, бивши парох из Истре, — ОНБр. 36402 од 14-X-1920 год.
- за привременог учитеља у Пруговцу, округа нишког, Радован Поповић, свршени ученик Учитељске Школе, — ОНБр. 36683 од 14-X-1920 год.
- за сталног учитеља у Рибарима, округа моравског, Живота Б. Здравковић, пређашњи учитељ, — ОНБр. 36682 од 14-X-1920 год.
- за сталну учитељицу у Свилеуви, округа подринског, Мара Михаиловићка, привремена учитељица из истог места, — ОНБр. 36699 од 13-X-1920 год.
- за сталну учитељицу у Београду, Славка Јевтићева, — ОНБр. 36384 од 12-X-1920 год.
- за сталног учитеља у Манастиру Острогу, округа подгоричког, Павле Поповић, — ОНБр. 32304 од 5-X-1920 год.
- за учитељског заступника у Ђаковици, округ метохијски, Ружица Грујићка, учитељска заступница из истог места, — ОНБр. 32753 од 26-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Гораждевцу, округа метохијског, Милован Шашкић, — ОНБр. 32753 од 25-IX-1920 год.
- за вршиоца дужности вероучитеља у Ђаковици, округа метохијског, Зенун Емин, — ОНБр. 32753 од 26-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Ђаковици, округа метохијског, Милета Грујић, — ОНБр. 32753 од 26-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Врелу, округа метохијског, Богдан Кнежевић, — ОНБр. 32753 од 26-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Ђаковици, округа метохијског, Драгутин Миветић, — ОНБр. 32753 од 26-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Ђураковцу, округа метохијског, Алексије Ивановић, — ОНБр. 32753 од 26-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Главичици, округа метохијског, Данило Поповић, — ОНБр. 32753 од 25-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Стреоце, округа метохијског, Бранко Далевић, — ОНБр. 32753 од 25-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Рунићу, округа метохијског, Велимир Шашкић, — ОНБр. 32753 од 26-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Дечанима, округа метохијског, Милош Поповић, — ОНБр. 32753 од 27-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Дечанима, округа метохијског, Лазар Јовановић, — ОНБр. 32753 од 27-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Ђаковици, округ метохијски, Вујица Томић, — ОНБр. 32753 од 26-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Ђаковици, округ метохијски, Ђира Ђукић, — ОНБр. 32753 од 26-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Ђураковцу, округа метохијског, Милан Миветић, — ОНБр. 32753 од 26-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Наклу, округа метохијског, Новица Павићевић, — ОНБр. 32753 од 26-IX-1920 год.

- за вршиоца дужности вероучитеља у Ђаковици, Асан Осман, — ОНБр. 32753 од 26-IX-1920 год.
- за вршиоца дужности вероучитеља у Ђаковици, округа метохијског, Асин Муртеза, — ОНБр. 32753 од 26-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Истоку, округа метохијског, Радош Вујашевић, — ОНБр. 32753 од 26-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Прилепу, округа метохијског, Шћепан Вулевић, — ОНБр. 32753 од 27-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Брестовику, округа метохијског, Милета Поповић, — ОНБр. 32753 од 25-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Злокучанима, округа метохијског, Владимир Раичевић, — ОНБр. 32753 од 26-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Кличини, округа метохијског, Љубомир Вулетић, — ОНБр. 32753 од 25-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Шаввику, округа никшићског, Душан Мандић, — ОНБр. 32304 од 6-X-1920 год.
- за сталног учитеља у Симачи, округа колашинског, Мирко Меденица, — ОНБр. 32304 од 6-X-1920 год.
- за сталног учитеља у Ђеклићу, округа цетињског, Иво Марковић, — ОНБр. 32304 од 4-X-1920 год.
- за сталног учитеља у Кочани, округа никшићског, Станко Перовић, — ОНБр. 32304 од 6-X-1920 год.
- за сталног учитеља у Риђани, округа никшићског, Јелена Марсенић, — ОНБр. 32304 од 6-X-1920 год.
- за секретара Министарства Просвете у Одељењу за Основну наставу, Јован Милијевић, учитељ из Београда, — ОНБр. 34915 од 4-X-1920 год.

ПРЕМЕШТАЈИ

Господин Министар Просвете претписом својим преместио је:

- за учитеља у Београду у школи Савамајској, Драгомира Ђорђевића, сталног учитеља из Тополе, сада на раду у Министарству Просвете, — ОНБр. 31293 од 20-IX-1920 год.
- за учитеља у село Врчин, срез гроцачки округ београдски, Василија Вукомановића, учитеља из В. Мокрог Луга, среза врачарског округа београдског, — ОНБр. 30037 од 8-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у Јошаници, округа рашког, Хранислава Краговића, из Горње Јошанице, по молби, — ОНБр. 32100 од 24-IX-1920 год.
- за вршиоца учитељске дужности у село Цван, срез крушевски округ битољски, Стевана Поп-Николића, из Јошанице, среза бањског округа нишког, по молби, — ОНБр. 31675 од 18-IX-1920 год.
- за учитеља у село Купиновац, среза ресавског округа моравског, Бошка Фотића, из Јеловаца, среза деспотовачког округа моравског, по молби, — ОНБр. 32811 од 23-IX-1920 год.
- за сталну учитељицу у село Кличевац, срез рамски округ пожаревачки, Неранцу Павлицу, из Раброва, среза рамског округа пожаревачког, по молби, — ОНБр. 32929 од 23-IX-1920 год.
- за учитеља у село Миријево, срез врачарски округ београдски, Љубомира Николића, из Винче, среза врачарског округа београдског, по молби, — ОНБр. 32928 од 23-IX-1920 год.
- за сталног учитеља у село Липовац, срез бањски округ нишки, Светислава Димитријевића, из Гркиње, среза и округа нишког, по молби, — ОНБр. 31962 од 21-IX-1920 год.
- за вршиоца учитељске дужности у село Гркињу, срез и округ нишки, Стојана Т. Савића, из Липовца, среза бањског округа нишког, по потреби службе, — ОНБр. 31962 од 21-IX-1920 год.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

за вршиоца учитељске дужности у село Виновац, срез подунавски округ смедеревски, Анастаса Николића, из Могиле, среза мориховског округа битолског, по молби, — ОНБр. 31985 од 22-IX-1920 год.

за вршиоца учитељске дужности у село Могилу, срез мориховски округ битолски, Марију Михаиловићеву, из Кенала, среза мориховског округа битолског, по молби, — ОНБр. 31985 од 22-IX-1920 год.

за учитеља у Ново Село, срез нишки округ нишки, Милана Штерића, из Ниша, срез и округ нишки, по потреби службе, — ОНБр. 32809 од 23-IX-1920 год.

за сталног учитеља Стевача Поповића, и за вршиоца учитељске дужности Зорку Басевићеву, у село Бач, срез мориховски округ битолски, из Бистрице округа бијелопољског, по молби, — ОНБр. 32528 од 22-IX-1920 год.

за учитељицу у село М. Иванчу, срез грочански округ београдски, Јелисавету Мило-сављевићку, из Каљенова, округа пожаревачког, по молби, — ОНБр. 31527 од 17-IX-1920 год, за сталну учитељицу у Таково, Анку Перуткићеву, из Гор. Вањана, среза таковског округа рудничког, по молби, — ОНБр. 31409 од 23-IX-1920 год.

за учитељског заступника I класе, у село Доњи Катун, срез темишки округ моравски, Евстатија Марковића, из Овсишта, среза јасеничког округа грагујевачког, по службеној потреби, — ОНБр. 31298 од 17-IX-1920 год.

за учитеља у село Лепенац, срез копаонички округ крушевачки, Драгомира Станојевића, из Блажева, среза копаоничког округа крушевачког, по молби, — ОНБр. 32254 од 22-IX-1920 год.

за учитеља у село Горажду, округ берански, Спасоја Б. Радовића, из Бујановца, округа кумановског, по молби, — ОНБр. 28065 од 28-VIII-1920 год.

за учитеља у село Бању, срез прибојски округ пријеполски, Трифуна Крстопошића, из Бриволака, округа тивешког, по молби, — ОНБр. 32986 од 26-IX-1920 год.

за учитељицу у Скопље, Даринку Поповић, из Штина, по молби, — ОНБр. 32932 од 23-IX-1920 год.

за учитељицу у Бунатовац, срез прокупачки округ топлички, Даринку Димитријевић, из Ниша, по потреби службе, — ОНБр. 33132 од 25-IX-1920 год.

за учитељицу у село Вратарницу, округ тимочки, Василију Поповићеву, из Ниша, по потреби службе, — ОНБр. 33132 од 25-IX-1920 год.

за учитељицу у село Гледић, срез гружански, Катарину Штрбевићку, из Баточине, среза крагујевачког округа крагујевачког, по потреби службе, — ОНБр. 33016 од 25-IX-1920.

за учитеља у село Грабовицу, срез деспотовачки округ моравски, Чедомира М. Милићевића, из Драгиња, среза посавамнавског округа подринског, по молби, — ОНБр. 33159 од 25-IX-1920 год.

за учитеља у село Тулиће, Тому Новића, из Сеода, округа андријевачког, по молби — ОНБр. 33191 од 27-IX-1920 год.

за учитељицу у село Двораку, срез расински округ крушевачки, Лепосаву Чебинац, из Крушевца, по потреби службе, — ОНБр. 33339 од 26-IX-1920 год.

за учитељицу у село Радмиловић, срез гружански округ крагујевачки, Босиљку Ш. Глигорјевић, из Белог Потока, среза заглавског округа тимочног, по молби, — ОНБр. 33340 од 26-IX-1920 год.

за учитеља у село Блаце, срез и округ тетовски, Трпица Онуфријевића, из Слатине, среза доњо-полошког округа тетовског, по молби, — ОНБр. 33355 од 26-IX-1920 год.

за сталног учитеља у Тетово, Ристу Антића, из Речице, среза доњо-полошког округа тетовског, по молби, — ОНБр. 30363 од 10-IX-1920 год.

за сталну учитељицу у село Вољковце, срез качерски округ руднички, Косару Савићеву, из Лаћевца, среза качерског округа рудничког, по молби, — ОНБр. 33392 од 28-IV-1920 год.

за сталну учитељицу у Удцињ, округ барски, Јованку Томовићку, из Ријеке, округ четински, по молби, — ОНБр. 33548 од 30-IX-1920 год.

за учитељицу у село Мисачу, срез јасенички округ крагујевачки, Даринку Митровићеву, из Кладурова, среза млавског округа пожаревачког, по молби, — ОНБр. 33439 од 23-IX-1920.

за привременог учитеља у село Клиновац, округ кумановски, Спасоја Б. Радовића, из Горажда, округа беранског, по молби, — ОНБр. 33633 од 28-IX-1920 год.

за сталног учитеља у село Винчу, срез врачарски округ београдски, Бранка Станивуквића, из Лештана, среза гочанског, по потреби службе, — ОНБр. 33634 од 28-IX-1920 год.

за учитељицу у Скопљу, Радмилу Д. Ивановић, из Миоковаца, округа рудничког, по молби, — ОНБр. 33821 од 28-IX-1920 год.

за сталну учитељицу у село Мраморац, срез јасенички округ смедеревски, Вукосаву Тодоровићеву, из Голобока, среза јасеничког, по молби, — ОНБр. 33861 од 29-IX-1920 год.

за учит. заступницу II класе, у село Иванковац, срез велешки округ скопски, Султану К. Митровићу, из Павлешинца, округа брегаличког, по молби, — ОНБр. 33921 од 29-IX-1920 год.

за учитељицу у Крушевац, Даницу Хаџи-Илићу, из Читлука, округа крушевачког, по молби, — ОНБр. 33923 од 29-IX-1920 год.

за учитељицу у село Драгиње, срез посаво-тамнавски округ подрински, Драгину Николићеву, из Лазаревца, среза колубарског округа београдског, по потреби службе, — ОНБр. 33924 од 29-IX-1920 год.

за учитеља у село Крњево, округ смедеревски, Тихомира Живановића, из Неѓотина, округа тиквешког, по молби, — ОНБр. 33925 од 29-IX-1920 год.

за учитељицу у Чачак, Олгу Зечевићеву, из Трнаве, по молби, — ОНБр. 33926 од 5-IX-1920 год.

за учитељицу у село Бивоље, округ крушевачки, Даницу Ђорђевићу, из Трстеника, по молби, — ОНБр. 33927 од 29-IX-1920 год.

за сталну учитељицу у село Миоковице, округ руднички, Десанку Обрадовићеву, из Болковаца, по молби, — ОНБр. 33391 од 28-IX-1920 год.

за учитељицу у село Памбуковицу, округ ваљевски, Зорку Лаушевић, из Иванковца, округ моравски, по молби, — ОНБр. 33929 од 29-IX-1920 год.

за учитеља у село Пироман, срез посавски округ ваљевски, Милана С. Богдановића, из Памбуковице, округа ваљевског, по молби, — ОНБр. 33930 од 29-IX-1920 год.

за сталну учитељицу у Књажевац, Зорку С. Ковач, из Ниша, по потреби службе, — ОНБр. 33932 од 28-IX-1920 год.

за учитељицу у Голобок, округа смедеревског, Љубицу Пенићу, учитељицу на раду у Министарству, по потреби службе, — ОНБр. 34071 од 30-IX-1920 год.

за вршиоца учитељске дужности у село Моравац, срез моравички округ нишки, Пијаду Буцек, из Вел. Вртога, среза нишког округа нишког, по молби, — ОНБр. 34125 од 30-IX-1920.

за учитеља у Дренову, среза велешког округа скопског, Димитрија Ст. Ускоковића, вршиоца учитељске дужности из Сења, среза параћинског округа моравског, по молби, — ОНБр. 34126 од 30-IX-1920 год.

за учитељицу у Велес, Даницу Милићевић, из Црквине — Карастара, среза велешког округа скопског, по молби, — ОНБр. 34128 од 30-IX-1920 год.

за сталну учитељицу у Смољинац, округа пожаревачког, Даницу Берићеву, сталну учитељицу на раду у Министарству Просвете, по потреби службе, — ОНБр. 34224 од 30-IX-1920.

за привременог учитеља у Пехчево, округа брегаличког, Александра Васиљевића, привременог учитеља из Радовишта, по молби, — ОНБр. 34225 од 30-IX-1920 год.

за сталног учитеља у Гроцку, Јована С. Гојковића, из Ритопека, среза гочанског округа београдског, по молби, — ОНБр. 34461 од 1-IX-1920 год.

за сталну учитељицу у Чибутковицу, среза колубарског округа београдског, Дамјанку Глишићу, сталну учитељицу из Сремчице, по службеној потреби, — ОНБр. 34869 од 4-X-1920 год.

за учитељицу на Уб, Љубицу Унковићу, из Вајева, по службеној потреби, — ОНБр. 34869 од 4-X-1920 год.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

за учитељицу у село Радмиловић, среза гружанског округа крагујевачког, Милциу Јоксимовићеву, из села Баточине, округа крагујевачког, по службеној потреби, — ОНБр. 34869 од 4-X-1920 год.

за учитеља у село Суботицу, среза ресавског округа моравског, Илију Милосављевића, из Луковице, среза ресавског, по службеној потреби, — ОНБр. 34869 од 4-X-1920 год.

за учитеља у село Риљево, округа битољског, Ђорђа Мирчевића, из Цебрегова, по службеној потреби, — ОНБр. 34869 од 4-X-1920 год.

за учитеља у Св. Николу, округа брегалничког, Јована Шикопарију, из Асан-Бегова, по службеној потреби, — ОНБр. 34869 од 4-X-1920 год.

за учитеља у Св. Николу, округа брегалничког, Велимира Обрадовића, из Булачана, округа скопског, по службеној потреби, — ОНБр. 34869 од 7-X-1920 год.

за учитеља у Св. Николу, округа брегалничког, Милана Бранковића, из Перезе, по службеној потреби, — ОНБр. 34864 од 4-X-1920 год.

за учитеља у Св. Николу, округа брегалничког, Душана Пинтеровића, из Св. Никите округа скопског, по службеној потреби, — ОНБр. 34869 од 4-X-1920 год.

за сталну учитељицу у Грделицу, среза власотиначког округа врањског, Мару Крајишчевићеву, из Вучја, среза лесковачког истог округа, по молби, — ОНБр. 32810 од 23-IX-1920.

за учитељског заступника III класе у Ђавате, Сотира Анђелковића, из Ивањевца, у срезу и округу битољском, по молби, — ОНБр. 32855 од 24-IX-1920 год.

за учитеља у Трнавац, среза зајечарског округа тимочког, Боривоја М. Ацића, из Исакова, среза деспотовачког округа моравског, по молби, — ОНБр. 32798 од 23-IX-1920 год.

за учитеља у Крушевицу, Петра Х. Илића, учитеља из Булатовца, среза прокупачког округа топличког, — ОНБр. 32423 од 22-IX-1920 год.

за учитеља у Соколицу, округа звечанског, Ђорђа Вожовића, из Муштитшта, округа призренског, по молби, — ОНБр. 32527 од 22-IX-1920 год.

за сталног учитеља у Трновцу, среза млавског округа пожаревачког, Душана Стојановића, из Лазнице, среза хомољског, по молби, — ОНБр. 32638 од 23-IX-1920 год.

за сталну учитељицу у Јасеницу, среза неготинског округа крајинског, Живку Бечићеву, из Кутезишта, среза брзопаланачког истог округа, по молби, — ОНБр. 32676 од 24-IX-1920 год.

за учитеља у Блаце, среза и округа скопског, Алексеу В. Ивановића, из Броца истог округа, по молби, — ОНБр. 32392 од 29-IX-1920 год.

за сталну учитељицу у Сибицу, среза космајског округа београдског, Гвоздену Златићеву, из Рога, среза пожешког округа ужичког, по молби, — ОНБр. 32177 од 25-IX-1920 год.

за сталног учитеља у Голубиње, среза поречког округа крајинског, Симеуна Гашиновића, из Бел. Плана, среза орашког округа смедеревског, по молби, — ОНБр. 32158 од 24-IX-1920.

за учитеља у Бијело-Поље, округа бијело-пољског, Љубомира Недића, из Берана, по потреби службе, — ОНБр. 32136 од 24-IX-1920 год.

за сталног учитеља у Сутиван, округа бијелопољског, Милутина Дабетића, из Берана, по потреби службе, — ОНБр. 32135 од 29-IX-1920 год.

за сталну учитељицу у Пересници, среза звишског округа пожаревачког, Цвету Петковићку, из Дворишта среза голубачког, по службеној потреби, — ОНБр. 31689 од 18-IX-1920.

за сталног учитеља у Миоковце, среза љубињског округа рудничког, Милодрага Вујовића, из Шилопаја, среза качерског, по молби, — ОНБр. 28913 од 3-IX-1920 год.

за привременог школског надзорника среза љубињског, са седиштем у Прељини, Браи-слава Обрадовића, привременог школског надзорника среза качерског, по потреби службе, — ОНБр. 33928 од 29-IX-1920 год.

за привременог школског надзорника среза качерског са седиштем у Гор. Милановцу, Илију Радосављевића, вршиоца дужности школског надзорника среза таковог, по потреби службе, — ОНБр. 33928 од 29-IX-1920 год.

за сталну учитељицу у Заграђе, срез зајечарски округ тимочки, Наталију Стојановићеву, из Сива, среза кључког округа крајинског, по молби, — ОНБр. 30188 од 12-IX-1920 год.

ШКОЛСКЕ ПРИЛИКЕ У СРБИЈИ

ЗА ВРЕМЕ ПРВЕ ВЛАДЕ КНЕЗА МИЛОША ОБРЕНОВИЋА

(1815—1839)

Настава је била слаба. Учитељи нису могли дати ученицима више од најобичније писмености. Како је већина учитеља била из прека, то су и унутрашњи ред по школама и програм били подражавања пречанским школама и мало су се разликовали од онога што је било преустанка¹⁾. Предмети нису били прописани, већ су зависили од способности учитеља и могућности за набављање књига. Идеално учење је било кад се у основној школи изучи: Буквар, Часослов, Псалтир, Свештена Историја, Катихизис, Словенска Граматика и Аритметика²⁾. Од вештина предавали су учитељи само црквено певање, које је сваки учитељ знао, јер је био дужан, ако је у селу било цркве, држати певницу.³⁾ Тек 11 августа 1838 под № 193, послало је Попечитељство Просвешченија распис свима учитељима шта да предају у основним школама (Гласник 24, стр. 8). Начин на који се предавало „био је у обште механичан, јер правила није било прописаних по којима би се учитељи управљали, а о методу слабо је који поњатија имао“⁴⁾. Поступање са ученицима било је строго и сурово; клечање, просто или на кукурузним зрнима, била је обична ствар.⁵⁾ И туча је била исто тако обична. Често је била тако немилосрдна да су ђаци из гласа кукали од бола. За једног се учитеља зна да је, кад би кога ученика тукао, наређивао да сви ђаци певају „Возбраној“, како се не би чуо јаук тученога.⁶⁾

И после ослобођења било је великих тешкоћа за школовање. Сем тога што није било довољно школа, било је и оскудице у наставним средствима. Књиге су и тада биле ретке и тешко су се набављале; ђачке

¹⁾ О српским школама у Срему, програму и настави у њима види: П. Радојичић, Автобиографија Петра Рувањина, стр. 4—8, 27—33, 39—40.

²⁾ Ђ. Магарашевић, Путовање по Србији 1827, 42; М. Ђ. Милићевић, Кнежевина Србија 146; Гласник IX, 167.

³⁾ М. Ђ. Милићевић, Годишњица II, 189.

⁴⁾ Гласник IX, 167.

⁵⁾ Сретен Л. П., 111.

⁶⁾ М. Ђ. Милићевић, Кнежевина Србија, 147.

потребе су биле јадне и жалосне. Чак ни оне просте „пенџерли хартије“ није било у довољној мери.¹⁾ „Ми тадашњи ђаци, казује један савремени београдски ученик, да би учили писати слова, узимали смо са зове лишће и на овом смо са чиодом избадали слова. Табле црне са легиштерима, по којима се рачуна и пише, ретко је који ђак имао, а онда у скоро почео је те табле доносити и продавати Михаило Дрвењак. Ни лењира нисмо имали да шпартамо прописе. Узели би какву дашчицу и с њом лењирисали. Најрадије смо узајмљивали од онога који је имао таблу, те с њом шпартали. Редак је био ђак који је имао федермесер, и због тога би се говорило: „Болан, тај има ведермесер“. И тај би носио свој федермесер о врату у сашивеној од кајаса, што се данас каже, футроли. Пера су нам обично учитељи зарезивали, „два нама а треће њему“.²⁾ Кад је тако било у Београду, лако је замислити како је морало бити по варошима у унутрашњости Србије. 15 јануара 1817 год. пише из Шапца Стефан Живковић, Телемак, Вуку Караџићу: „Новина бих ти писао, али немам хартије“.³⁾ Чак 10 јануара 1838 г. жали се Магистрат Окружја Пожаревачког Совету да у чаршији не може добити „у свако време кад му какве за писање хартије треба“, а „кад се у ком дућану нађе, скупом ју ценом плаћа“.⁴⁾ По селима од школских потреба мучно да се где што могло наћи.

И ако ретке и врло оскудне, школе су у Србији биле уточиште чак и онима изван њених граница који су били жељни да се науче писмености. Поп Илија Церовић (рођен 1817 г.) из Лопижана, два часа северно од Сенице, учио је основну школу у селу Котражи у Драгачеву, „јер у оно време нигде није било ближе школе“.⁵⁾

Због тога што су школе биле ретке, имућнији су људи доводили са стране својој деци учитеље у кућу, па су их ту хранили и уз то им давали плату.⁶⁾ И ови су учитељи били без квалификација и учитељством су се бавили да би имали од чега живети, обично до бољих прилика. Један од учитеља деце кнеза Јована Ђорђевића из Коцеља, које је он доводио у кућу из прека, примивши уговорену плату отворио је берберницу у Чачку, други је постао пандур код Јована Обреновића, трећи је ушао у кућу неке удовице у селу Мајдану и отпочео орати и копати као и остали сељаци, а четврти је отпочео трговати са својим ђаком, па га покрао и побегао као најординарнија варалица.⁷⁾

1) Сретен Л. П., 63; Вукова Преписка I, 59.

2) Сретен Л. П., 63—64.

3) Вук, Преписка I, 59.

4) Државна Архива, Државни Савет, 1838.

5) М. Ђ. Милићевић, Поменик, 790.

6) Ово 1820 г. довео је Милутин Савић у своје село Гараше за сина Илију „из Срема неког Михаила Берисављевића, те почне дете учити књижи“. После овога довео је учитеља Михаила Гашпаровића, „јер јавних школа није било нигде близу“ (М. Ђ. Милићевић, Поменик, 94.)

7) М. Ђ. Милићевић, Кнез Милош у причама, 1891, 216—226.

Поједини истакнутији људи, увиђајући значај учења, узимали су добру децу са села или иначе за своје питомце и школовали су их.¹⁾

Ради продужења школовања слали су родитељи синове преко у школу.²⁾

До 1832 године изгледа да није било никаквог надзора над основним школама. Те године 29 фебруара дао је Кнез Милош „објавленије“ којим даје „на знање целом општеству крагујевачком“ да се тамошњи „житељ и трговац“ Стојко Стојановић поставља „тутором школе крагујевачке с тим налогом да он један на дужности учитеља мотри, њих погађа и ајлук им условљени точно и на време исплаћује, без да му се у тај посао ико други ставити може“. Учитељима се пак налаже „да се његовом руководству безусловно повињују“.³⁾ 3 марта исте године постављен је за „директора училишта у Београду“ професор Атанасије Тодоровић⁴⁾. Тек 22 марта 1836 године би установљено звање „директора свију школа у Србији“ и за директора би постављен Петар Радовановић, професор гимназије, који одмах још у току школске 1835/6 године изврши први преглед школа у Србији и у јулу 1836 поднесе извештај о њима⁵⁾. 1838 године Радовановић постаде секретар у Попечитељству Просвешченија, а на његово место дође Ђорђе Зорић, али 23 октобра 1839 године би смењен, а његово место би дато Симеуну Милутиновићу. У јулу 1838 године одреди Кнез Милош самог „попечитеља просвешченија и врховног надзиратеља карантина Стевана Стевановића“ да обиђе све школе и карантине у Србији. Он је још са пута слао Кнезу извештаје и предлоге о школама.⁶⁾ — 1838 године по-

¹⁾ Књегинја Љубица је претплатила седам примерака Давидовићева „Забавника“ за 1821 г. „за сиротну младеж, која се у двору садржава и у школу иде“ (Забавник за 1821, „Имена г. г. предписника“, стр. 169); Ђоша Миловановић (рођен 1813 г. у Жабарима у Нахији Крагујевачкој), док је учио школу у Брусници, „био је питомац Господара Јована Обреновића“ (М. Ђ. Милићевић, Поменик, 349). 31 маја 1822 г. пише Кнез Милош Кнезовима Народне Канцеларије да прими к себи у конач брата Ђорђа Чарапића из Рипња, да ту послужујући станује и храни се „и у школу иде учити се“, да пазе да не изостаје од школе и да добро учи (Држ. Арх., К. К., Дел. Прот., 1822).

²⁾ Илију Гарашанина одвео је отац у Земун у грчку школу (М. Ђ. Милићевић, Поменик, 94), у коју су давали депу и одличнији земунски Срби, пошто би свршила српске школе (Д. Давидовић, Дела I, стр. III); а после га је преместио у Ораховицу где је научио немачки (М. Ђ. Милићевић, Поменик, 94). Аврам Петронијевић се школовао у Оршави, одакле се вратио 1817 г. (М. Ђ. Милићевић, Поменик, 542). 1814 г. био је у Карловцима „Гадисав Симеоновић, слишатељ Богословије“ (Вук С. Караџић, Писменица српскога језика, Веч. 1814, „Имена госноде предкупитеља“). 1823 г. учио је гимназију у Карловцима Никола Жујовић син Проте Радојнице Жујовића. У марту те године послао је Кнез Милош у Карловце и свога чибучију Јованчу, да учи заједно са Жујовићем (М. Гавриловић II, 652).

³⁾ Државна Архива, К. К., Школа, 1832.

⁴⁾ М. Петровић I, 766.

⁵⁾ Гласник IX, стр. 167; М. Петровић I, 766; Државна Архива, К. К., Школе, 1836.

⁶⁾ Гласник 24, стр. 10.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

чињу се постављати и први управитељи или „главе учитеља основних школа“, који су за ту дужност имали 320 гроша на годину.¹⁾

Још кад је 1820 године био у Србији, Вук Караџић предлагао је Кнезу Милошу да се отвори Велика Школа, у којој би учили младићи „од 15 до 20 година, који знаду по мало читати и писати“ и „у којој би три паметна и способна учитеља за три године предавали Општу Историју свега свијета, Географију, Штатистику, Српску Граматику, мало већи рачуна, мало Реторике, мало о законима, мало Логике, мало Историје Јестествене, мало Физике и тако даље“.²⁾ Но од овога плана није за тада ништа ни предузимато. Тек 1830 године, опет на Вуково наваљивање, би доведен у Србију Димитрије Исаиловић, дотадањи професор Учитељске Школе у Сомбору, да отвори Велику Школу у Београду, са платом од 3500 гроша (350 талира). Међутим, значај Велике Школе у Србији није схваћен како треба. „Правителство“ је према њој било немарно. Прве године била је остављена на самог Исаиловића, те је у њој радио „како је знао и хтео“. Сем тога њему је био главни посао учење деце Кнеза Милоша немачком и француском језику, „а Велика Школа остане као узгредица“, те се прва година сврши неуспехом. Ни публика јој није била наклоњена. Кад је отворана 1831 године, полицај-директор Цветко Рајовић имао је муке са родитељима који нису хтели да шаљу децу у ту школу из страха да се не преуче.³⁾ У Великој Школи учила су се и деца Кнеза Милоша, бегови Милан и Михаило Обреновићи. Сем њих било је у почетку још 13 ученика. Идућих година добила је Велика Школа још други и трећи разред. 1833 године премештена је у Крагујевац.⁴⁾

У априлу 1835 године претворена је „Велика Школа“ у гимназију са четири разреда. Гимназија је 1835/6 школске године имала четири разреда са четири професора и 85 ученика. Идућих година добила је она још пети и шести разред. 1837 г. отворене су привремено још три ниже гимназије у Чачку, Шапцу и Зајечару, у којима су радила по два учитеља основне школе. 1839 г. установљена је гимназија у Београду.⁵⁾

Још 1818 и 1820 г. хтео је Кнез Милош да заведе „Клирическу Школу“, која би спремала младиће за свештенички позив.⁶⁾ Међутим, таква је школа отворена у Београду тек 1836 г. под именом „Клирикална Школа“; прве године она је имала два професора и 47 ученика.

1) М. Петровић I, 766.

2) Вукова Преписка II, 637.

3) М. Гавриловић, Милош Обреновић и Вук С. Караџић, Н. Сад, 1908, стр. 35; Вукова Преписка II, 637, 653—654; М. Петровић I, 736 и даље.

4) М. Петровић I, 736—740.

5) М. Петровић I, 736—750; Гласник IX, 167.

6) М. Гавриловић II, 647—649; В. и Н. Петровићи, 415—417.

Идуће године она је добила и други разред.¹⁾ У њој су се ученици спре-мали за свештенике и калуђере. Први полугодишњи испит у њој био је 4 фебруара 1837 г.; њему је присуствовао митрополит, кнежевићи Ми-лан и Михаило, њихов учитељ Георгије Зорић и свештенство.²⁾

25 априла 1830 године отворена је у Пожаревцу „гвардијска школа“, у којој су кнежеве гардисте („кадети“) пре подне учили читање и пи-сање, а после подне војно вежбање.³⁾ 1837 г. установљена је виша војна школа (Војна Академија) у Пожаревцу, одакле је 12 априла 1839 г. пре-мештена у Београд.⁴⁾

1838 г. отворен је у Београду Лицеј (Велика Школа).⁵⁾

Док се међу учитељима основних школа могло наћи и Србијанаца, дотле међу наставницима средњих и стручних школа нема из Србије ниједнога.

У почетку владе Кнеза Милоша, онако исто као и пре тога, у Ср-бији су школске књиге биле ретке. Набављане су из Аустрије, што је било врло приметно, и коштале су релативно скупо. Вук Караџић је 1820 године предлагао Кнезу Милошу да се „за мање школе... мало по мало на српском језику начине школске књиге по најбољему европејском на-чину, које би по том могли примити сви остали Срби, како по турским, тако и австријским државама“.⁶⁾ Због немарности „правителства“ од овог предлога није било ништа, и још за дуго су у школама у Србији употребљаване књиге из Аустрије. Прва школска књига у Србији јавља се 1832 г. Те године заведена је и штампарија у Србији, те је створена могућност за излажење књига у Србији. Прва школска књига била је: „Политическо землѳописаніе за употребленіе србске младежи одъ Дими-трија П. Тирола.“⁷⁾ Идуће године изађе „Руководство къ Ариѳметики за княжеско-српске школе“ од Георгија Зорића⁸⁾. 1837 године издаде Геор-гије Зорић књигу под истим насловом, са додатком да је то „часть I“, и „Кратко христіянско поученіе за сербску дѳцу“ (превод с руског)⁹⁾, а Вукашин Радишић, професор грчког језика у княжеско-србској гим-назији у Крагујевцу, издаде „Грчку читаоницу за употребленіе србске младежи“.¹⁰⁾ 1838 године изађоше: „Србскій букваръ, или нова азбучна књижица за прво наставленіе младежи у народнимъ нормалнимъ шко-

¹⁾ М. Петровић I, 758; Гласник IX, 168.

²⁾ Новине Србске, 1837, 33.

³⁾ М. Петровић I, 690 и 756.

⁴⁾ Ibid., 709 и 757.

⁵⁾ Ibid., 750.

⁶⁾ Вукова Преписка II, 637.

⁷⁾ Ст. Новаковић, Српска Библиографија, бр. 843.

⁸⁾ Ibidem, бр. 854.

⁹⁾ Ibidem, бр. 986, 987.

¹⁰⁾ Ibidem, бр. 1008.

лама Княжества Сербіе“ и „Малїй учитель или србскїй букваръ садржаваюћїи у себи правила церковногъ и гражданскогъ читаня, нуждне молитве и многе полезне предмете за србску децу, саставио Г. Л. Зорић“. ¹⁾ Исте године издао је Димитрије Исаиловић „Нѣмачки буквар с преводом србскимъ“. ²⁾ 1839 године издаје „Алгебра устроена за употребленіе слишателя Философіе у лицеуму Княжества Сербіе, одъ Атанасія Николића, професора Маѳематике у истом лицеуму“, „Францускїй букваръ за употребленіе учеће се младежи у србском лицеуму“ и „Мала читаоница за начално упражненіе младежи у нижимъ нормалнимъ школама Княжества Сербіе“. ³⁾

И ако оволико уџбеника још није задовољавало целокупну потребу школа у Србији, те су се неки морали доносити из Аустрије, ипак се пред крај владе Кнеза Милоша јавља мисао да се место школских књига, којих већ има у Србији, не употребљују друге са стране донесене. На име, 15 априла 1839, ПМЗ 366, наређује се да престане предавање „старог, из Немачке доношиваног буквара, него да се предаје нов, у Србији печатан, и нека мања читаоница [биће „Мала читаоница“, наштампана, као што се горе види, 1839]“. ⁴⁾

Сем чисто школских књига, изашло је и неколико поучних или практичних књига, које су у вези са наставом. Њих су преводили или писали школски наставници. ⁵⁾

Сем школовања у Србији, ради специјалних наука и ради продужења онога што се научило, за владе Кнеза Милоша слати су и питомци на школовање на страни. Прву идеју о томе дао је Кнезу Милошу Вук Караџић 1820 годцне. Предлажући му још тада отварање Велике Школе, он му је препоручивао и то да, ако би који од њезиних ученика показао „да има особити дар и вољу к науци..., да се о државном трошку пошаље у Европу даље да учи науке и језике“. ⁶⁾ И ако је Вуков предлог о Великој Школи пропао, изгледа да је српских питомаца на страни било врло рано. Још у новембру 1821 године помињу се у Петрограду „наши земљаци, који се ту уче“. ⁷⁾ Доцније је наших питомаца на страни било све више. Слати су у Петроград, Пешту, Беч и Париз, те су се учили различитим знањима. ⁸⁾

У неким су варошима у Србији биле још и грчке, турске, јеврејске и немачке школе.

¹⁾ Ibidem, бр. 1055, 1023.

²⁾ Ibidem, бр. 1026.

³⁾ Ibidem, бр. 1086, 1092, 1106.

⁴⁾ Гласник, 24, стр. 11.

⁵⁾ Ст. Новаковић, Срп. Библиографија, бр. 865, 878, 1020, 1081, 1108.

⁶⁾ Вукова Преписка II, 637.

⁷⁾ Вукова Преписка. IV, 82.

⁸⁾ Кунберт, 355.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У Београду је за време Турака било претежно несрпско становништво, од кога су знатан део чинили Грци или Цинцари са грчком културом. Познато је да су све српске земље после укинућа Српске Патријаршије 1766 године биле под грчком црквеном влашћу, и да је у Београду била столица грчког митрополита. И ако грчки црквени великодостојници нису имали много везе са књигом¹⁾, ипак су, и ради практичних потреба, и ради грчког карактера који је преовлађивао у хришћанском делу становништва, и ради грчке пропаганде, настојавали да се грчка писменост и школа непрестано одржавају.

У Београду је и сем тога морало бити грчке школе врло рано. Она се помиње у 1718, и после тога. Око ње је нарочито настојавао и српски београдски митрополит Мојсеј Петровић.²⁾ Грчка се школа помиње у Београду и под Кнезом Милошем. О њеном програму, уређењу и другим детаљима нису очувани податци.

Због тога што су Грци у Београду били представници чаршије, богатства и вере, што се знање грчкога језика сматрало као отменост, и што су можда грчке школе биле боље од српских, јер су биле под заштитом Митрополије, и истакнути су Срби, свршивши српске школе, настављали учење у грчким школама,³⁾ те су се тако грчки утицаји ширили и ван грчког елемента.

Грчких је школа било и по другим местима. Изриком се помињу у Неготину⁴⁾, Шапцу⁵⁾ и Смедереву. Сем помена, о њима се не зна ништа више. Изгледа да нису непрестано трајале, већ да су отворане кад је било могућности, нарочито кад би се нашао учитељ. 11 октобра 1828 г. помиње се у Смедереву грчка школа и грчки учитељ.⁶⁾ Кад је отворена, не види се, али је 1824 г. није било. 7 априла 1824 г. јавља из Смедерева Петар Вулићевић Кнезу Милошу да је у Смедерево добегао „један свештеник, именован Тодор из Грчке, села зовимог Селица“ и да је рад остати у Смедереву код својих познатих људи. Сем тога да и неколико трговаца, чија су деца из српске школе већ изашла, „ради су погодити вишереченог свештеника, да би им децу на грчки језик и писање обучавао“, — те пита Кнеза Милоша хоће ли то одобрити.⁷⁾

Колике су биле плате грчких учитеља, не знамо. Једино се зна да

¹⁾ Кад је умро београдски митрополит Киридо (11 фебруара 1827), у његовој су заоставштини нађене само три књиге у вредности 10 гроша (М. Гавриловић II, 644).

²⁾ Ј. Рајић, Ист. Катихизма, 22. — Код грчких се даскала у то време учило „грчески читати и писати и говорити по грчески и Граматика“ (Гласник 56, 156; Р. М. Грујић, Српске Школе 25—30, 155—156; Д. Руварац, Историја архиепископско-митрополитско-патријаршке библиотеке у Сремским Карловцима, Ср. Карловци 1919, стр. 6 и 8).

³⁾ Сретен Л. II, 437.

⁴⁾ 1817 г. (Вукова Преписка I, 126).

⁵⁾ М. Гавриловић II, 651.

⁶⁾ Државна Архива, К. К., Нахија Смедеревска, 1828.

⁷⁾ Државна Архива, К. К., Нахија Смедеревска, 1824.

је шабачки грчки учитељ Ђорђе Захаријадес, који је дошао из Земуна 1824 г., имао 10 талира месечно и 1000 ока пшенице од Јеврема Обреновића.¹⁾

У варошима је било и турских школа, као заостатак из турске владавине.²⁾ Колико их је било у доба Кнеза Милоша, не зна се. У Београду се турска школа помиње 1826 г.³⁾ Детаљнији подаци о њима нису очувани. Изгледа да су биле приватне и да су их издржавали сами ђачки родитељи. 9 септембра 1826 г. пишу Кнезови Суда Београдског Кнезу Милошу да су сазнали да је везиру стигао један ферман од султана, у коме препоручује „свим Турцима да децу у школу дају, и који би од Турака сиромаш био, *ше не узможе учишељу плаћаш* за онаково сиротно дете цар платиће“.⁴⁾ Зна се да се у њима учио и арапски језик.⁵⁾ Изгледа да ученици у њима нису били особито оптерећени науком. Кад је 1829 г. Милан Обреновић, коме је тада било 10 година, био с мајком у посети код Хусеин-паше, и ту прочитао српску адресу на једном писму, то је изазвало велико изненађење у везирову харему и сажалење што су овако мала деца принуђена учити.⁶⁾ Најзад, забележено је да су турска деца и ван школе била под надзором. У свакој мџали имали су Турци своје „џанбабаси“ („душепопечитеље“), који су обилазили своје мџале и „пазили на морал и поведење школске деце и мајсторских шегрта и калфи“, те због тога међу турском децом није било неваљалстава.⁷⁾

И поред школа, Турци су сви из реда били врло прости и непросвећени. Најистакнутији Турци били су праве незналице. Марашли Алипаша био је „са свим непросвећен“.⁸⁾ Само по изузетку, као какво чудо, нашао би се који Турчин који је нешто знао.⁹⁾

И Јевреји су имали својих школа. Њих су издржавале јеврејске

¹⁾ М. Гавриловић II, 651.

²⁾ Турске се школе помињу у Јагодини 1573 г. (Гласник 36, 205), у Београду 1669 г. (Споменик IX, 36).

³⁾ Ј. Вујић I, 30.

⁴⁾ Државна Архива, Збирка Мите Петровића.

⁵⁾ Ј. Вујић, I, 32.

⁶⁾ М. Гавриловић, II, 712.

⁷⁾ Сретен Л. II, 111.

⁸⁾ М. Гавриловић, I, 236.

⁹⁾ 1829 г. нашао је Пирх код муселима ужичког једног младог изнуреног Турчина, кога је отац био добро васпитао и оставио му знатну библиотеку. Он је на изненађење Пирхово знао, истина преко тумача, да говори о страним земљама и људима, о Исланду и Аустралији, о Дон Мигуелу и Боливару „са таквим знањем најновијих догађаја и односа да је човек морао мислити да је то неки одметник и то из најцивилизованијих земаља. Међу тим то је био прави Турчин и по рођењу и шта више врло је ретко излазио из ових крајева“ (Пирх, 151—152). По изузетку има још где што помена о турској учености и култури. Чак 1862 г., за време бомбардовања Београда, била је у кући Рашид-беја, спрам Чукур-чешме, између осталог и „велика библиотека турских и српских књига. Рашид-беј је уређивао и некаку дамијску библиотеку, која се налазила у дамији код садашњег позоришта“ (Споменик XXIII, стр. VI).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

општине, које су се старале и о њиховим синагогама. Из једног арачког тефтера вароши Београда за 1827 г. види се да су те године биле у Београду, на 239 јеврејских харачких глава, 22 особе јеврејских учитеља, попова и ђака.¹⁾ Друго се о јеврејским школама не зна ништа.

У Београду је под Кнезом Милошем била и немачка школа. 1829 год. добио је „Павле Вернер, немачки учитељ“ одобрење да у „Београду прифатну немачку школу започне“. Како због зиме Вернер није могао отпочети рад, поновио је молбу да може отворити школу у априлу 1830 г.²⁾ На молбу Вернер није добио одговор, те ју је поновио у јуну исте године.³⁾ Даље се о немачкој школи не зна ништа сем то да је 1839 г. наштампан у Београду у издању Књажеско-Србске Књигопечатње „Буквар“ за употребу у немачким школама у Србији.⁴⁾

ТИХ. Р. ЂОРЂЕВИЋ

ЂАЧКА САМОУПРАВА

Први јаснији заметци ове одиста чудесне замисли педагогијске јављају се већ у филантропџа пре једног и по столећа, док је практично примењивање њезино истом најновијега датума, једва четврт века старо. Као и још неке педагогијске идеје, тако је и идеја ђачке самоуправе (self-government), или боље рећи ђачкога самоодређења, никла у Америци, те се ванредном брзином раширила по целој северо-америчкој Унији и захватила већ и добар део Европе.

Међутим, она теоријска замисао и практична примена ове идеје нису ни у каквој другој вези осим временске. George, који је први прокушао ову замисао, није био по занимању педагог, а да би био знао за оне своје претходнике. До дечје самоуправе дошао је он посве случајно. Ево како је то било.

Као управник једнога поправилишта дечјега, осетио се Џорџ једнога дана у не малој неприлици, зато што му се разболео пазитељ завода. У недоумици шта да ради, преда он, *на предлог шштомаца*, надзор једному дечку, који није био баш од најбољих. На дивно чудо Џорџово, ред је тога дана био у заводу одличан. Било је то године 1894. То се управнику поправилишта тако свидело, да је одселе мало по мало надзор над питоумцима све већма предавао, и на концу сасвим предао,

¹⁾ Државна Архива.

²⁾ Државна Архива, Школе. Вернерово писмо без датума. Примљено у Пожаревцу 27 априла 1830 г.

³⁾ Државна Архива, Школе.

⁴⁾ *Namenbüchlein zum Gebrauche der Volks-Schulen in Serbien.* Belgrad. Im Verlag der Fürstlichen-Serbischen Buchdruckerey. 1839, 8°, стр. 160 (Голубица за 1839, 291).

у руке њима самима. И од године 1897 основа се тако звана George Junior Republic, у којој 25 кућа с поседом стоје под управом 16—21 годишњих питомаца, који се сами брину за своје издржавање.

По угледу на ту Џорџову републику заведе је учитељ Wilson Gill своју „школску варош“ (School-city) са слободним уставом. Образложио је ту новост на веома прост и једноставан начин: Кад физику и хемију учимо најбоље покусима, зашто не бисмо тако радили и с грађанским врлинама?

Оно што особито карактеризира оба покушаја америчка према свима осталима (јер сличних покушаја било је пре тога у више махова), није сама самоуправа дечја коју су завели, већ основа на којој су то учинили. И гласовити педагог енглески Thomas Arnold (1795—1842) покушао је већ био да власт над ученицима преда у руке самим ученицима, а слично је 300 година пре њега радио Немац Trotzendorf. Али и Арнолд систем префеката и Троцендорфов сенат, састављен од једнога конзула, 2 цензора и 12 сенатора, битно се разликују од уредбе Џорџ-Џилове. Разлика је у главном ова: док су Арнолд и Троцендорф сами именовали пазитеље који ће држати ред и у исти мах судити својим друговима, дотле оба Америчанина пуштају деци да их она сама између себе бирају, и то посве независно од својих старешина, по најбољем свом знању и умењу. Зато и нема заводски старешина у америчкој школској општини где питомци управљају сами собом, никакве друге власти, осим оне коју има као ауторитет. И док Троцендорф непрестано пред ђацима истиче како је он у својој школској републици над сенатом и да као „dictator perpetuus“ има сву власт у својим рукама, дотле се амерички старешина школски труди да ступи што више у позадину, да га питомци и не примећују. Зато и допуштају они својим питомцима не само да владају сами собом и да сами пресуђују своје погрешке, већ и да сами одређују норме и правила по којима ће се владати. Америчка општина школска има у себи све три власти што је по угледу на Монтескје-а, има и велика североамеричка Унија: законодавну, извршну и судачку. На тај начин и постаје ђачка самоуправа, по суду њезиних оснивача, Америчанину најбоља приправа за будућег држављанина. И у том је, мисле они, њезина најбоља одлика и највећа снага.

I.

После ових неколико уводних мисли, вредно је размотрити како стоји наум амерички према педагогијској науци, да ли је оправдан или није.

Да узмогнемо то утврдити, ваља у првом реду промотрити у чем је сврха ђачке самоуправе, и како стоји та сврха према сврси опште-педагогијској.

Прва и непосредна сврха која лебди Америчанима пред очима, јест

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

припрема за грађанина. На то се односи и оно Цилово образложење и поређење овога начина приправљања за грађанина, који се по својој практичности посве слаже с модерним начином изучавања природних наука.

Спремање за будућега држављанина сматра се данас у опште као прва и најпреча брига сваке добро уређене школе. Управо цело васпитање, — а у васпитању се, како је познато исцрпљује главни рад школски, — и јесте у том да се сваки питомац душевно и телесно образује тако како ће као будући држављанин достојно испунити оно место које му је одређено. Индивидуално васпитање не да се ни замислити без најуже везе с васпитањем социјалним, како је то, осим осталих, на несумњив начин утврдио П. Наторт у својој „Социјалној Педагогији“.

Према том је ђачкој самоуправи постављена задаћа која је посве у складу с принципом модерне педагогије, и с те стране нема јој се што замерити. Да видимо како је с начином извођења. Јесу ли и средства којима се служи ђачка самоуправа, такође у складу и у духу педагогијске науке?

Откад се осетила потреба да се ђак већ у школи спреми за држављанина, покушавало се на више различитих начина како би се та потреба задовољила. Као најобичнији начин покушавала се у школу завести „наука о држављанству“ (о дужностима и правилима држављанским) као засебан наставни предмет, или се гледало ту науку придружити којој другој сродној, као географији или историји.

Ни на један ни на други начин није постигнут повољан успех. Као и у много других наставних предмета, ђаци су „научили“ дужности и права држављанинова, али кад је ваљало да то што су у школи научили употребе у животу, увидело се како они то не умеју. Ђаци су имали знања, али им је недостојало умење.¹⁾

Како од таква знања болује уопште школа, није чудо што се од те болести хтело спасти бар оно знање које ће ђак понети са собом у живот, и њим се у животу користити. А најмање је чудновато што су баш практични Американи настали око тога да нађу други, бољи и згоднији начин од досадашњега, како би у школи образовали будућега члана своје велике заједнице државне.

Амерички начин држављанскога образовања разликује се од свакога другога начина својом непосредношћу и практичношћу. Док сви остали, који настоје да у школама своје ђаке упуте у дужност и права држављанинова, употребљују за то теорију и мисле да их само с помоћу теорије могу у то упутити, Американин је, како у животу, тако и у школи, као делу живота, употребио за то праксу. И као што спрема свога будућега инжењера занатским вежбањем руку и чула, тако је он

¹⁾ Види опширније о разлици између та два појма у мојој расправи „Знање и умење“ (Nastavni Vjesnik, књ. XVIII, св. 8).

прегао да и свога будућега држављанина извежба непосредним бављењем оним пословима који ће му као држављанину бити потребни.

Ко има право? Ми, стари свет, или они, нови, — стара или нова школа?

Да видимо.

Како је у науци утврђено, човек појединац пролази у свом развоју кроз исте фазе, кроз које је прошло човечанство. Шта више, човек пролази у развоју свом кроз све оне фазе кроз које је прошао органички свет уопште, почевши од најнижих бића па све до највиших. Да поновимо Хекелове термине: онтогенетски се развојак подударно посве с филогенетским.

Не упуштајући се у давне давнине, наћи ћемо како се у човечјем раду увек извијала и извија теорија из праксе. Прво што је човек замишљао, није била замисао, већ рад, по оној Гетеовој: „Ich schreib' getrost, im Anfang war die Tat“.

Дело, и то случајно дело, први је резултат деловања човечјега. Па ето и сама децја самоуправа, као и толико и толико научних открића људских, била је случајна. А кад је човек првином нешто урадио, онда је истом почео мислити: „Где, где! Што то би? Како бих ја могао то и опет направити?“ И тако се иза дела и из дела јавила замисао и теорија.

Ако је истинит овај природни развојак прве теорије из праксе, и ако је истинита потреба да кроз тај развојак треба да прође и дете у сваком делу својега образовања, како је онда било оправдано и замислити да би се у држављанском образовању могао употребити обрнут и оном природном посве противан ред? У истину, нови свет је на бољем путу од старог, и његова старинска пракса је куд и камо пред нашим новотаринском теоријом.

Да је одиста тако, о том се можемо уверити из поступка ма са којим наставним предметом. Познато је колико се у старијој школи, изучавајући језике, граматизирало. Увидевши неразборитост таква поступка, ми све већма напуштамо језичко изучавање с помоћу граматике и пристајемо уз директни начин настављања језика с помоћу језика. — Ми се добро сећамо како је у старијој школи владала реч над предметом. Кад смо разабрали како то не ваља, ми смо вербализам одбацили и на место речи дижемо све више ствари. И какогод у граматизици, тако и у математици и у природним наукама ми се све већма уверавамо о потреби изучавања правила изведених из примера, а не пада нам више ни на памет да од ђака тражимо најпре да науче правила, а онда да их истом учимо како ће та правила примењивати.

Узрок због којег тако радимо у свима различитим приликама, један је исти. Кад не дамо више ђаку готово правило, већ тражимо да га он сам изведе, и кад га гонимо да најпре мотри ствар неку, а онда

да је опише, ми настојимо принудити га да он сам ради, да место туђе главе мисли својом, како би данас сутра постао самосталан у целом свом раду и мишљењу.

Ђачка самоуправа, замишљена као приправа за будућега држављанина, у најужој је вези с опште признатом педагогијском истином коју обухвата цигла једна реч: саморадња. И као год што је несумњиво истинит принцип саморадње, једнако је основана на истини и самоуправа.

II.

Али и ако је држављанско образовање прва и најпреча сврха ђачке самоуправе, није и једина. Осим социјалнога образовања постоји, и ако у најужој вези с њим, и образовање индивидуално. Управо социјално се образовање не да ни замислити без индивидуалнога. Зато и свако дете које хоћемо да учинимо социјалним, дужни смо образовати и као индивидуум.

Потребно је ту тврдњу с неколико речи образложити.

Познато је како се поједини људи разликују један од другога. Та разлика је толика, те у тако големом мноштву ни двојице људи нема једнаких.

Разлика међу појединим људима разабера се већма кад одрасту него док су још мали. Шта више, међу децом нисмо често врсни открити праве разлике, ни телесне ни душевне. И као код два брата близнаца, тако се често варамо у школи замењујући два детета од различитих родитеља због сличних црта у лицу или којег другог узрока. Разлог је тому исти као и код осталих животиња, док су још у заметку. Како је утврдио Хекел, ми нисмо врсни разликовати у заметку сисавца од сисавца (н. пр. заметак миша од заметка пса), ни сисавца од птице или рибе.

Па ипак је сва она каснија разлика коју тако лако примећујемо, већ у самом заметку, управо од онога часа чим се завргне, чим се материно јаје оплоди спермијом. И да је нема од самога почетка, не би је било ни после. Само је ми нисмо подобни открити, јер је често пута тако сићушна и незнатна, да нема човечјега ока које ју је кадро открити, па да се наоружа не знам каквим ситнозором.

Индивидуално образовање може ићи у два смера: да се неки индивидуум у својем развоју помогне неограничено или с неким ограничењем. У првом случају, образујући неки индивидуум, ми ћемо настојати да се развије по свима својим урођеним способностима, тако да ниједна једина способност не остане неразвијена, и то до оне границе до које се уопште даде развити. Неко н. пр. има способност да се развије као песник. Ми ћемо гледати да тај развојак поспешимо и помогнемо. Али у тога човека није само та једна особина, већ и толико других.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Помажући неограничено њихов развитак, ми ћемо свима способностима без разлике дати довољно маха да се развију.

Овде се јавља питање: Смемо ли ми то учинити? Би ли добро било да се у свакога човека развију све његове урођене способности?

Одговор на то питање тесно је везан с једним старинским питањем: Какав се уопште рађа човек (добар или зао, или ни добар ни зао)?

После толиких, често пута жучних препирака о том питању, данас је, можемо рећи, уопште усвојено мишљење: да човек *није* од природе ни зао ни добар, већ да истом иза рођења *постаје* зао или добар. У заметку човекову има, наиме, урођених способности и добрих и злих или — да будемо јаснији и данашњем схватању ближи — социјалних и антисоцијалних. А какав ће неки човек бити, стоји до развитка тих његових способности, те се потом може развити у социјално или антисоцијално биће, како већ буде на њ деловала средина у којој узрасте.

Јасно је да разумна средина и просвећено друштво не може имати никакве користи од тога да развија антисоцијалне чланове. Зато и не може допустити неограничено развијање свију урођених способности појединчевих, већ тражи да се развијају само оне способности које ће бити у складу са захтевима целине.

Има ли друштво право да тако ради? Свакако, јер сваки поједини члан друштва има извесне дужности према целини. Али исто тако има и друштво да испуни своју дужност према појединцу. Како се дужности могу до краја извршити само пуном снагом — *ad impossibile nemo obligatur* — јасно је да појединац треба да развије своју снагу којом ће искупити дуг свој човечанству. Али колико год је његова дужност да развије сам себе, толико је и друштво дужно да га у његову развиту помогне.

То помагање друштвено свакога појединога члана својега у његову развиту претходи, по времену, ономе — да га тако назовемо — само-развиту. И не само што му претходи по времену, већ је оно, у правилу, и његов узрочник. И ретки су случајеви да се неко развио сам собом, као н. пр. наш Доситије или Вук. Па и у тим приликама није друштво, бар као средина, посве без заслуге. Би ли се од Димитрија Обрадовића био развио Доситије, да није било Хопова, и од Вука наш велики скупљач народних умотворина, да му није било — осим других — Копитара и његове Швабице?

У индивидуални развитак као први и најпречи дуг што га има држава према појединцу, иде лично развијање појединчево, и то како душевно тако и телесно, у оним границама које мало пре истакосмо, и мало преко тога: осим дужности према другима, има свак и дужности према самоме себи. Душевни развитак врши се у три смера, у образовању ума, осећања и воље.

Тај четвороврсни задатак свој постиже друштво добро уређеним школама, т. ј. основаним, не као досад, на којекаквим фантомским мислима и утварама, већ на природи онога кога васпитава.

Природа дететова у сваком смеру пуна је живота. А тај се живот огледа у тежњи урођених способности да се развију свака по својем, и до онога степена и снаге која јој је potentialiter урођена.

Ако ко дакле хоће да развије нечије урођене способности, може то учинити само позитивним начином, т. ј. да их у њиховој природној тежњи помогне. Па и онда кад жели коју злу способност у развиту спречити, учиниће то најбоље што интензивнијим развијањем добрих способности, како зле способности не би имале маха да се развију, па тако остале неразвијене.

Од две врсте дисциплине: репресивне и превентивне, јасно је да ће добар васпитач моћи с успехом употребити само потоњу. Тлачећи непоћудне урођене склоности ђакове царистичким или апсолутистичким начином, наставник ће ђака и против своје воље потакнути на отпор; његово поверење и помоћ стећи ће само либералном дисциплином.¹⁾

Разлика између обе врсте дисциплине иста је која и у целокупном схватању старе и нове школе. Гласовити педагог амерички Ст. Ол (Stanley Hall) и његов ученик Џ. Диви (John Dewey) пореде оба схватања са схватањем Коперниковим и његових претходника: као што је Сунце, а не Земља, центар у сунчаном систему, тако је и ђак, а не учитељ, средиште у школи. и према ђаку треба да се бира сврха васпитања и удешавају средства којима ће се та сврха постићи. Досада је све у школи потецало споља, а одселе треба да потече изнутра.

(Свршиће се.)

Др. Д. ТРБОЈЕВИЋ

ЈЕДАН ПОКУШАЈ УЧЕНИЧКЕ САМОУПРАВЕ КОД НАС

— ЛИСТ ИЗ ИСТОРИЈЕ НАШИХ ТЕЧАЈЕВА У ФРАНЦУСКОЈ —

После вишегодишњег прекида редовног рада у нашим школама, најзгодније је приступити реформама програма и метода у нашој средњешколској настави сада док она понова не постане стара бирократска гимназија, рђава за даровите ђаке а кобна за осредње. Али пре него програме и методе, треба реформисати дух наставе, треба бити начисто са њеним задатцима. Не треба да остане само лепа фраза да гимназиска

¹⁾ В. опширније о том у мојој расправи „Liberalna disciplina“ (Nastavni Vjesnik, књ. XVII. св. 3).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

настава даје опште образовање поред припремања за стручне студије; док више школе дају методе и уводе у самосталан рад на науци чистој или примењеној, дотле средња школа има да ствара човека. И стога је врло важно да за гимназију не смеју постојати *ђаци* већ *збир индивидуа*, за наставника не сме постојати *разред* већ *збир индивидуа*, чијем социјално-моралном и информативно-стручном сазревању он треба искрено и предано да помогне, улазећи у овај тежак посао са много свесне добре воље, и остављајући бирократске манире, небрежљивост или педантизам, пред вратима школске зграде.

Гимназија треба да је школа живота. Пре него научнике, у њој треба припремати ваљане грађане, корисне чланове друштва. Али то се неће постићи бирократском изменом наставног плана, дајући неколико часова социјалној етици или лекцијама из грађанских дужности, или дајући више места културној историји. Треба предавање да буде ближе реалноме животу, нарочито предавање живих језика и матерњег језика, предавања из књижевности и из историје. Треба избрисати бирократско одстојање између наставника и ученика, створити један *природан* однос у школи, и оставити да ученици, из сугестивног наставничковог држања, добију повод за поштовање наставника, да сами створе ауторитет његов, и да осете љубав ка предмету. Тек у такоме, новоме, здравом и свежем односу, моћи ћемо развијати код ученика саморадњу, самоопредељење и самокритику, — особине без којих се не може замислити самостална и корисна јединка у друштву.

*

У школама онаквим какве су биле пре рата, није имало могућности развити саморадњу ученика и дати им школу јавнога живота. Ту дужност чиниле су једино ђачке дружине, и то увек једнострано; у њима се сав рад сводио на писање неоригиналних стихова и читање сладуњавих приповедака: сви су хтели писати, јер то је било једино поље активности. А то је значило завођење многих талената од пута на коме би били кориснији; али у исто време то показује колико је спонтане тежње код ученика за ма каквим самосталним радом, — колико је спонтане енергије која остаје неутрошена или бива рђаво употребљена. То чак није покушано ни у учитељским школама, где је то због интернатског уређења било најзгодније учинити, и одакле улазе млади људи, често с недовољно самосталности, право у народ.

Па ипак био је један тренутак у историји наше школе када је ђацима била дана унутрашња самоуправа, без одобрења Просветног Савета, без надлежног решења, без измена бирократских прописа, — једино по сили прилика. Дозволите да горе изнетим мислима додам тај лист из историје нашег школства као коментар, наглашујући тадању практичну и принципски стварну корист од тог система.

Средином 1916 године, у Француској, образовано је неколико колонија наших ђака, и то старијих, док су млађи остали у француским школама. Те ђачке колоније разликовале су се по уређењу у толико што је једна, у Jausiers-у, била чисто војнички уређена, друга, у Mont-dauphin-у, упола војнички, а две, у Viriville-у и у Voreppe-у, биле су без икакве организације.

У једној од тих колонија, у Viriville-у, било је свакојаких ученика : оних који су се неколико месеци мучили по избегличким колонијама, оних који су отпуштани из војске као неспособни, а највише оних који су упућени из француских школа, где су провели шест месеци учећи — али ретко — француски језик систематским начином, а још ређе учећи и друге предмете. Док су једни продужавали начин живота из избегличких колонија, други су се осетили ослобођени сваке врсте дисциплине или надзора.

Сви услови за рад и за интернатски живот били су такви да су врло лепо пристајали уз менталитет ученика, и чак давали маха правој анархији. Становало се у старој згради Урсулинског манастира, која је задржала и предавала све трагове и традиције раније избегличке колоније; било је три мало веће одаје, које су једно време служиле као учионице и као ручаонице. За становање, сем неколико мало већих соба, ученици су имали манастирске ћелије, осветљене полу-прозорима, и где је имало места за једног или двојицу, а где је становало по четворо или петоро. Није било начина обичним „школским“ средствима натерати ђаке на одржавање реда и чистоте, јер су они сами имали доносити све потребе за кујну из села и сами су морали (теориски) чистити зграду, собе, ходнике и двориште. Није било начина обичним „школским“ средствима спречити бежање ђака преко ноћ у село, и морало се страховати од пожара који су били вероватни због несразмерно многог пушења по малим собама. Није било начина обичним „школским“ средствима завести ред, јер је, сем директора, у почетку било само четири наставника, а доцније пет; јер није било ниједног квалификованог васпитача нити „сирвејана“; јер је гомила од двеста педесет ученика у четири одељења одузимала моћ наставницима да са часова, из разредâ, утичу директно на појединце; јер је двеста педесет ученика, распоређено у „интернату“, у безброј малих, нездравих собица, чинило аморфну и неодговорну масу, и јер је сваки појединац у такome стању ствари могао очекивати да неће бити запажен, и у анонимној анархији добијали су маха сви рђави инстинкти.

Разуме се да су први почетци рада под овим условима били врло напорни и бескорисни. Часови, у прљавим ручаоницама, без уџбеника, били су водене капи на усијаном гвожђу: од њих изгледало је да ништа неће остати ученицима. Требало је створити ред и организацију. Ту потребу осећали су скоро сви, већином млађи наставници ове групе,

и они су примили једино могућно решење, које је најзад после две недеље и директор течаја усвојио.

Ипак, у понашању ученика, после прве две недеље, осећала се велика промена: они су постали питомији (изузетака лепих било је и раније), уљуднији и пажљивији, бар у присуству наставника, — и за то све очевидно има се захвалити само одмереном али пријатељском, непопустљивом али правичном и природном држању оних наставника који су вољно ушли у ближи додир са ученицима, и с њима проводили по цео дан. Али, требало је створити реда, а лепа реч наставникова или лепа жеља ученичка то не моглоше учинити у оним приликама.

Једно по подне, дакле, када је код ученика било припремљено земљиште од стране наставника, директор течаја сабра ученике, нареди да се уврстају у каре, и саопшти им одлуку наставничког већа којом се ученицима ставља у дужност да сами руководе унутрашњим заводским животом и даје им се право да сами контролишу и цене своје поступке, и то из два разлога: прво што се тиме стварно припремају за јавне послове, и друго што је то најбољи начин да се дође до лепог реда, а реда мора бити у тој колонији која је у једној културној и сређеној земљи.

Ученици су, дајући сами себи више важности, примили одушевљено ову одлуку, и остали су на оној висини коју смо ми млађи наставници од њих желели.

Ево какво је било то самоуправно уређење.

Цео систем био је основан на слободном и јавном избору, и то на врло кратко време (недеља дана).

Од стране ученика, на врху самоуправе био је савет четворице, од којих је сваки био представник по једног школског одељења. Тај савет био је неко време под мојим директним надзором, а доцније под надзором дежурног наставника, али он је, у главном, имао бити само спона између ђачке аутономне и школске власти.

Дужности овог одбора четворице биле су велике: он се имао старати уопште о реду и пристојности ученика, о извршивању школских наредба, о владању ученика у време слободног изласка, о пријављивању болесних ученика, о чистоти у згради и око ње, нарочито о томе да се не пуши у згради, о доношењу намирница из села. Једном речи, целокупан унутрашњи живот био је у њиховим рукама, они су за одређено кратко време били прави диктатори, и имали су и средства и ефективне власти да изврше своје одлуке.

Под његовим надзором имало се на време извршити устајање и намештање соба, и сваки је преко дана једном и после времена одређеног за гашење светлости морао проћи кроз све собе свог одељења, и увече тачно дознати стање присутних и утеклих ученика. Поред тога, преко дана су они распоређивали рад. — За све ово имали су посред-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

нике и редаре. Посредници су били на исто време изабране старешине соба који су увек, у свако доба, имали знати све о свакоме становнику своје собе, морали пазити на ред и чистоту, а имали су права опоменути или и одмах пријавити разредном представнику сваку неисправност, нерад, неред, а нарочито пушење у соби. Редари пак радили су све послове, доносили намирнице, помагали у кујни, чистили ходнике и двориште, док су собе чистили собни редари; одређивање на послове било је по азбучном реду и за један дан, али за казну могло се одредити и прекоредно или вишедневно редарство.

Представници разреда, свако јутро, у присуству дежурног наставника, имали су седницу, на којој је сваки од њих имао реферисати о свему што се десило у року од двадесет и четири часа; о томе се водио записник, а њега је оверавао дежурни наставник. За лакше кривице одмах су доношене санкције, као савет или опомена, прекоредан рад или забрана изласка четвртком по подне. За озбиљније кривице дежурни наставник је реферисао, према извештају ђачког одбора, школској власти, и санкција је долазила према школским прописима.

Овом ђачком одбору давала је доста ауторитета и жеља самих ученика да у интернату буде реда, — али тај ауторитет појачаван је јако његовом везом са школском влашћу. Представници разреда, пак, морали су бити и врло строги и врло правични, јер је школска власт могла увек да свакога од њих суспендује с мотивацијом, и да од сабраних ученика тражи избор другог; с друге стране, ученици имали су право тражити против неправичности заштите од школске власти, али су они сами били кажњавани ако би се утврдила неоправданост њихове жалбе.

Све је дакле представљало један леп систем. Сваки је имао своје дужности и своја права. Нико није могао бити неправедно кажњен, и нико није био без директног надзора, коме се добровољно покоравало.

Резултати су били онакви какве је човек само могао желети. Престале су међусобне туче и простачке грдње; у зграду се улазило и из ње излазило у релативној тишини и са редом, бежање из интерната било је сведено на минимум, а исто тако пушење у собама, и школска власт је тачно знала за сваки сличан случај, и најзад неколицина ученика који нису хтели покорити се новоме стању били су уклоњени у „казнену колонију“, да не сметају општем реду. Најглавније пак било је то што је завођење реда омогућило рад на часовима и што је олакшан и учињен природним однос између наставника и ученика.

Међутим, резултат оваквог четворомесечног живота осетио се тек када су одељења из Виривила пресељена у Ницу, где су се стекли српски ученици из свих колонија и француских школа. Самоуправа ученика престала је живети у Ници, и ма да је било довољно особља наставничког и васпитачког, настао је несносан неред и „разобручаност“,

права анархија у интернатском животу. Ученици су већином узимали кретање и држање просечних хотелских гостију, са свима слободама, али без потребног тона у понашању и без најпримитивнијих захтева спољашње углађености. Па ипак, у тој хучној средини опет себи остављених али неорганизованих младих људи, одскакао је врло велики број ученика владањем над собом, приљезним радом и симпатичном и природном озбиљношћу којом су помагали наставницима тежак рад. То су били, у највећем проценту, ученици „Виривилских одељења“; они су спонтано уносили колико толико реда у један општи хаос, и показивали су и лепу вољу за радом и леп успех у наставним предметима.

За мене као њиховог наставника било је врло велико задовољство када сам, пратећи као шеф студентске групе, њихов рад на Универзитетима, видео са колико љубави и преданости раде, са колико лепог успеха полажу испите, са колико одмерености одржавају свој леп углед, нарочито у појединим местима, и са колико озбиљности и незаинтересованости почињу пратити наш национални проблем и целокупан наш јавни живот.

*

Морални значај оваквог уређења врло је важан, колико за стварање друштвеног духа, за стварање осећања друштвености, осећања права и дужности, толико и за формирање карактера, за јачање воље, за вежбање владања собом и контроле над собом. Нека успомена на наведени пријатни тренутак нашег иначе мучног школског рада у Француској покаже сву брзу и многострану корист таквога уређења, и нека изазове опите у томе правцу бар у интернатима, где ђачка самоуправа, правилно схваћена и добрим путем упућена, може у многоме олакшати уношење новог духа у школу и наставу, — чиме ће се једино моћи спречити да наши интернати постану бирократске установе, далеке и од живота и од природе ученика, онакве установе касарнског типа као што су интернати француских школа.

МИЛИВОЈ ПАВЛОВИЋ

ЈЕДНА ДЕЧЈА ЧИТАОНИЦА

Таква какву сам је упознала, наравно да стоји на северу. У оном крају света где се људи прилично тешко решавају да некога назову идиотом, где људи свим силама помажу и исправљају живот и судбине, где људи ствар једну баш онда подупиру и по сваку цену на позитивно окрећу, кад се почела љуљати, кад је запела и сумње стала да изазива.

Све ми се чини да је Дечја Читаоница у Кристијанији, од идеје своје па до остварења свога, морала кроз тежак процес проћи. И да је нешто мисао о њој место тамо горе поникла код нас доле, чуло би се и о кретену и будали, и о академији беспослених, и о пропалом плану, и о пљескању оних који су све то „и онако знали и очекивали“, — све би се то по реду чуло, само се читаоница никад не би видела.

Далеко од центра вароши, у радничком, сиротињском кварту, стоји осредње величине зграда, по материјалу једноставна, по линијама и стилу отмена и лепа. Има два фронта, с једног улаз с другог излаз, оивичена је сквером зеленила и масивном ланчаном оградом. Стоји, на средини пространог раскршћа, међу свакојаким мусавим кућама и неукусним радњицама, као храм; стоји, господски усамљена, примерно чиста и свачим снабдевена, као двор.

Међутим, није ни једно ни друго. Не служи се у тој згради великом Богу. Напротив, велика светлост даје себе пресипати у мала, чађава кандилца. Не живи у тој згради величанство коме народ данак плаћа. Напротив, краљ земље плаћа највећи порез да би зграда могла да живи.

Пријатна радозналост обузима човека кад само чује за ту установу. А кад издалека спази како се у јад ситних периферијских животића уселила блистава и горда једна егзистенција, обузме га нешто као чар пред чудом или бајком.

Звоните на улазу. Врата вам отвара девојчица од десет година, клања се, води вас до других врата и зазвони сада она. Та друга врата, врата предсобља са чивилуцима, отвара вам дечко од десетак година. Клања се, помаже вам скинути огртач, и води вас трећим вратима. На тим вратима, вратима собе у којој су дуж обе стране иза завеса умиваоници (сапун, пешкир, топла вода), на тим вратима вас дочекује девојчица од својих дванаест година. Најзад, кроз четврта врата, улазите у пространу дворану за читање.

За столовима, разне величине и висине, седе деца, пред полицама за књиге редују дечаци испод четрнаест година, код пулта за реверсе позајмљених књига стоји девојчица око тринаест година, а вама у сусрет долазе секретар, госпођица од седамнаест година, и главни библиотекар, свршени филозоф једног француског универзитета, госпођица од двадесет и пет година.

Пружам руку г-ђици Хест, питам је ли она сениор у заводу, са знајем да јесте, почнем да се смејем, извињавам се затим због своје депласиране стародревности из прохујалог века; смеје се сада г-ђица Хест; спазим у тај мах дечка и девојчицу, од три и четири године, како се пентрају да седну на клупу, седају, стављају палац десне руке у уста, а кажипрстом леве руке зову редара да им донесе књиге, почнем опет да се смејем, и све тако.

Осећала сам, међутим, да би требало да се не смејем, или бар да се престанем смејати, и замолила сам с тога да ми се објасни оно што ми је изгледало главни подстрекач за моју шаљиву концепцију ствари.

— Да ли особље овог завода стиче неку чаробну моћ вечите младости, или је то, напротив, једна трагична трупа радника која у цвету живота иде у пензију?

— Има нешто у ствари — смеје се г-ђица Хест. — Ја сам сада овде две године, остаћу још једну, а онда ћу бити премештена у Универзитетску или Општинску Библиотеку. Секретари наши су приватне личности, младе девојке са средњом школом из имућних кућа, служе бесплатно, и мењају се увек у том смислу да нов секретар има опет седамнаест година.

— Нема ли се штете од честог мењања старешина?

— Баш обратно. Само свежа младост може бити од користи убогој овој сиротињи, којој треба колико читање, толико исто и разонода, забаве и весеље.

— А бесплатни секретар из имућне куће се увек нађе?

— Увек — одговара Норвешкиња тако кратко и одрешито као да су бесплатни секретари ваздух и вода. — А што се редара тиче — настављала је обавештење — то су бистрија деца између наших посетилаца, која у времену између свршене основне школе и шегртства, дакле од 12—14 година, заузимају та места, зараде нешто новца, науче реда и стекну мало знања.

Сасвим сам престала да се смејем. Дакле Норвешка има и таквих шегрта који проведу две године дана у друштву са свршеним филозофом, у прсте науче сву норвешку и енглеску дечју књижевност, рукују каталозима и реверсима, и који са сведоџбом редара у једној државној библиотеци иду да шију ципеле и месе кекс.

Замислила сам се. Дохватиле ме и блистава и проблемна страна факта. Одједаред сам дрекнула:

— За Бога милога, ено онај мали шара црвеном оловком по сликама! Библиотекар остаје миран.

— Имамо наређење да деци од три године до поласка у школу не бранимо ни у ком правцу да књигу воле и њоме се забаве или користе како она за добро нађу. Ево погледајте ово одељење полица. Ту се сваке три недеље дана лепи, чисти и обнавља, а од прилике за годину и по дана скоро све поново купује. Не иде друкчије. Ако малом детету не дозволите да оно доцрта, обоји и поправи према својој фантазији, њему се уметникова машта досади. Ах, „поправљају“ они и ремек-дела домаће и светске уметности.

— Каква ремек-дела?

Међу свескама за малу децу, илустрације без икаквог текста, нашла сам слике животиња, биљака, типова разних народа, превозних сред-

става, алата, играчака, мустри за женски рад, сцена из дечјег живота у школи и на дому. Затим „оригиналне“ збирке цртежа даровитије деце, н. пр. илустроване распореде часова. Затим спортове и путовања у сликама. Најзад лакше уочљиве и схватљивије детаље уметничких дела, слика, скулптура, зграда.

— А шта значе ова имена под појединим илустрацијама?

— Редар записује, на велико задовољство све деце, име онога ко позна детаљ зграде или споменика у Христијанији. Дешава се да бистрији познаду класичну слику или фигуру коју су видели у изложима радња за уметничке репродукције.

Тресак.

Један мали је пао с клупе. Заорише се смеј и плач. Часом, па се онда опет стишало, и наставило се читање.

Обратила сам пажњу на „ансамбл“ читача. Не, то је ипак друкчије нешто од дечјих клубова у Енглеској. Оно су ипак забавишта, а ово је ипак читаоница. Велика већина показује сталан неки став и држање при читању. Једни се лењо завалили, други се афектирано задубили, трећи се просто зарили. Има их којима је текст равнодушан, има их који се занели да не знају где су, има их који живе са причом, а који опет критикују причу; има их најзад који долазе да поседе и да разгледају, — будући карикатуристи и глумци. Кепец неки — коса очешљана у вис, чело набрано — једну књигу чита, а две три друге држи.

— Ово је канда будући штребер?

— Тачно. Исписује садржине, преводи с енглеског, поезију је сву набубао на памет. Иде у четврти разред основне школе.

Врата се непрестано отварају и затварају.

— Има ли какав пропис о улажењу и излажењу?

— Нема. А сасвим мале и не опомињемо. Играју се на скверу, и по пет шест пута уђу и изађу. Зими је мирније. Седе, јадници, цео дан. То у осталом у првом реду и хоћемо. Да спасемо од болести и од ђумеза оне који немају топлу собу. Имамо зими и таквих који долазе на умивање, јер код куће немају ни млаке воде ни пешкира.

— Шта је још у приземљу?

— Исто овако дворана за раденике и раденице. Али то је и други улаз и друго особље. Нама, деци, припада сем овога овде и први спрат. Изволте горе.

Велика сала, сва у дрвету рађена као и она доле, али тамнија, нижа, дискретнија и занимљивија. Дивни лустери, клавир, интересантно растурене клупице, табурети и шамлице.

— Ту држимо мала предавања, рецитована, биоскопске представе, ту намештамо божићне дрво и играмо.

— Ко суделује у прављењу програма и извођењу дечјих забава?

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

— Одбор у коме су чланови глумци, певачи, лекари, педагози, сликари и друга лица.

— А шта ће сликари?

— Они нам израђују уметничке афише којима по основним школама и на згради Читаонице објављујемо рецитовања. Ево н. пр.

Задивиле су ме слике и цртежи. То је нешто што достиже понекад илустрације Мункове скандинавских саги и бајки у Музеуму.

— То мора много да стаје?

— Наравно. Али се увек нађе новаца.

— Плаћате ли и певаче и рецитаторе?

— Не. Уосталом, и ми смо помало уметници.

Као вила, пустила је за час неколико завеса, осветлила дворану некако нарочито комбиновано, нестала у полумраку, и чух одједаред, промењеним гласом, одличном дикцијом, топло и заносно, лепу бајку о златном пауку... Обузела ме језа.

— Увек тако. Говоримо на памет, тачно научене и добро увежбане ствари. Деца долазе на слушање прича као омађијана. Расеју се ту по клупицама и по земљи, дах се не чује. Као баштица душа...

Изашла сам на улицу некако збуњена. Пошла сам кући, а све сам још унутра. И тамо доле, где је рад и цивилизација, и тамо горе, где је фантазија и лет из овог света.

„Бесплатни секретари... ми не читамо него рецитујемо и прозу... Увек се нађе новаца... баштица душа...“

Пало је вече. Мале кућице се сасвим изгубиле. А и веће се слабо виде, јер још нису осветљене. Сад се тек враћају радници из фабрика. Иде онај плотни, врући жамор масе. Котрља се зној, умор, похота и незадовољство. Дошло ми страшно. Освртох се још једаред. Као цин стоји тврђава духа. А иза њених зидова су борци, деца. Деца која слушају бруталне псовке, и гледају можда завитлане боце и ножеве, а послé тога иду у мир и чистоту да читају, и пењу се ритмом и музиком у блаженство бајки. Норвешка деца. Грађевинари Солнеси који у небо зидају кулу.

ИСИДОРА СЕКУЛИЋ

БИОЛОШКА НАСТАВА У СРЕДЊИМ ШКОЛАМА

Истакао сам значај науке о човеку. Стога тај део наставе не само да треба задржати у досадањим границама, већ би га требало још и знатно проширити.

Али готово исто толико је важна и настава о биљкама и животињама. И та настава има двогуб значај: теориски и практичан. Она је уз то, по-

средно, и од великога васпитнога значаја. Стога се и тој настави мора посветити особита пажња у средњим школама.

Вредност појединих научних грана најбоље се може оценити према њиховом напредовању у последње време. У том погледу наука о животу у опште заузела би једно од првих места. Она је кроз цео прошли век ишла живим темпом од успеха ка успеху. При томе она је наступала у више различитих праваца. Прво, њен филозофски део, као што се зна, изазвао је у другој половини прошлога века читаву буру готово код свега научнога света, па и код лаика. Ретко је која теорија дејствовала тако плодно на духове, као што је то био случај са теоријом о развићу биљних и животињских врста. Дарвин је стекао бесмртне заслуге на томе питању, које је било отворено више од педесет година пре његове појаве, и то на више страна: у Енглеској, Француској и Немачкој.

Теорија о развићу организама имала је опет огромног дејства на развиће практичне стране науке о животу. До тада површна и готово искључиво описна, наука о животу сад је почела постајати све дубља и научнија. Све се више напуштао дотадањи метод простога описивања биљака и животиња, и све се више ишло за тим да се пронађу општи закони и појаве живота. Почело се увиђати да и живот у опште, па био он везан за биљне или животињске организме, има исто тако извесне своје опште законе, као што их имају физичке и хемиске појаве.

Откриће, учињено још почетком деветнаестог века, да ни биље ни животиње нису једноставна бића, већ да се састоје из многобројних и разноликих основних животних јединица, тзв. ћелица, потпомогло је још више развиће научне биологије. Теорија о развићу врста и наука о ћелици привукле су пажњу најбољих научних радника у области биологије. Систематика, тј. описивање и распоређивање биљних и животињских врста по спољној сродности, почела је губити све више од значаја који је дотле имала. А треба знати да је та врста рада у биологији дотле играла главну улогу.

Поред чисто научнога интереса, на правац развића биологије вршиле су врло велики утицај и практичне потребе човекове. Зна се да је човек на најразноврсније начине, посредно и непосредно, везан за биљни и животињски свет. Стога су потребе живота човековог почеле такође да утичу на правац биолошких испитивања. Просто описивање животиња почело је губити сваки смисао. На тај су начин развијене читаве гране примењене науке о животу. Постепено је почела да се примењује и метода огледа у биологији. Огледе су изискивале исто толико практичне потребе колико и научне. Научне су потребе биле: да се потврде или оповргну извесне претпоставке и закони; а практичне, да се створе какве нове продуктивне или употребне вредности за човека. У вези са тим постепено се развила, између осталог, и једна од врло важних, и са научне и са практичне тачке гледишта, грана биологије, а то је: на-

ука о наслеђу. Она је још у почетку прошлога века добила једнога свога представника, који је увео у колосек једне потпуно огледне гране. То је био Ђорђе Мендел, калуђер једнога брнскога манастира. Укрштајући две различите расе грашка, Мендел је успео да утврди извесна математички тачна правила по којима се врши наслеђе. Тиме је наука о наслеђу добила једну потпуно научну основу. Али његови су резултати остали незапажени, па према томе и без дејства на даљи рад у биологији, око четрдесет година. На његова открића, која данас биологија бележи међу најзначајнија, наишло се понова тек почетком овога века.

Према свему томе, биолошка настава требало би да се креће по извесним одређеним правцима. Ти би правци морали бити они исти по којима је текао сам развитак науке. Један од тих праваца био би изражен у чисто научном испитивању, тј. у упоредном проучавању биљних и животињских бића. То испитивање имало би чисто гносеолошки значај. Оно би ишло на то да прошири хоризонт сазнања у опште, да потпомогне разумевање живе природе, нарочито њенога садашњег стања. Та страна биолошке наставе у средњим школама има и велики педагошки значај. Ништа ваљда није толико у стању да пробуди интересовање код ђака као испитивање сродничких веза међу живим бићима. Отуда тај правац у настави данас мора потпуно заменити просто описивање појединих врста, које припада прошлости и не може, нити је икада могло, пробудити икакво интензивније интересовање за биолошку науку код ученика. Управо, то није ни била наука.

Али као што ћемо видети, док се тај правац може препоручити у већој мери и са детаљнијим објашњењима, чак филозофским рефлексијама, за ђаке виших разреда, дотле је њега могуће у нижим разредима развијати само у извесној, мањој мери. То долази отуда што је сложене генетичке везе међу биљним и животињским врстама ђацима нижих разреда гимназије врло тешко појмити. Стога се у томе погледу у нижим разредима треба ограничити само на извесне најважније хомологије и аналогиије. Њих је најлакше показати нарочито на кичмењацима код животиња. Нигде не може тако лепо да се покаже како анатомска грађа живих бића показује једно постепено усавршавање и мењање, као што је то случај са кичмењацима. Нема готово ни једнога органа на коме се не би могло то потврдити. За то би био довољан један пример, нпр. костур у неког сисара (мачке или пса), и костур у неке тице (нпр. кокошке). Неки ђак који посматра спољни изглед некога пса и неке кокошке, никада неће моћи наћи ни једну сличност међу њима. Па ипак једна пажљива демонстрација костура од те две животиње може чак и код деце пробудити осећање не само сличности, већ и праве сродности код тих двеју животиња, које припадају двома потпуно и оштро различитим класама из кола кичмењака. Стога, и ако за ниже разреде средњих школа није препоручљиво упуштати се у детаљнија објашњавања гене-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

тичних веза међу живим бићима, ипак не треба никада пропустити да се и то не учини у извесној мери, бирајући при томе што згодније мере како код животиња тако и код биљака.

Ја сам већ рекао да је код животиња за то најбоље употребити костуре кичмењака. Код биљака већ цела та ствар морала би се демонстрирати нешто друкчије, јер код њих је врло тешко наћи само два примера на којима би се при свој систематској разлици могле показати очигледне генетичке везе. Стога се ту мора та иста ствар демонстрирати на тај начин што ће се указати на све ступњеве организације, почев од бесцветница па до цветоноша.

Али да би се могла да обрати пажња на генетичке везе, сасвим природно, потребно је претходно познавање анатомије и морфологије. Прво се морају на извесном броју облика животињских, односно биљних, упознати сви главни органи, јер без тога не би се могло вршити никакво упоредно посматрање. При томе раду, изгледа ми да је најбоље то проучавање претходно извршити нешто детаљније само на једноме примерку (некој биљци, односно животињи) који се увек може наћи и посматрати, па онда прећи на општа посматрања. Јер, нпр., биљни органи и њихове радње, проучени једаред добро на некој биљци, веома ће се лако после тога разумети и на свакој другој, па макар ти исти органи показивали и јача одступања у неким особинама. Говорити нпр. у опште о корену, стаблу, лишћу и цвећу, нарочито у нижим разредима, не изгледа ни мало педагошки. Пажња и мисао деце треба да је увек прво везана за неки потпуно одређен пример. После тога биће врло лако ствари уопштавати и преносити с једног облика на други.

То што важи за морфологију, у свему важи и за физиологију. Суштина физиолошких радњи, једаред добро упозната на неком примеру, лако ће се потом и у опште разумети. Ако се пак о животним радњама говори у опште, онда је то деци много теже разумети. Стога, при објашњавању свих животних радњи, њих треба посматрати прво увек на једном изабраном примеру. Наставник у томе не мора и не треба никада да се веже за примере који су, можда, узети у неком уџбенику; он треба да узме онај пример до кога је њему не само најлакше доћи у месту где се налази, већ који је истовремено и најпознатији деци у томе месту.

У Зоологији је то питање већ простије. Тамо наставу треба увек почети са науком о човеку. После тога неће бити тешко разумети готово ни једну ствар која би се односила на грађу осталих животиња, а нарочито кичмењака. То у толико више важи за разумевање физиолошких радњи. Према томе наука о човеку треба поред осталог да послужи и као кључ за разумевање природе осталог животињског света.

Друга страна којој при проучавању биљног и животињског света треба и мора да се обрати пажња, јесте њихов целокупан начин живота. Са тим у вези стоји место где живи организам, утицај климе, земљишта,

као и утицај свих осталих спољних чинилаца, па припадали они мртвој или живој природи. Грана биолошке науке која се бави проучавањем те стране код биљака и животиња зове се *екологија* (а често пута то се назива и *биологијом* у ужем смислу). Начин живота и код биљака и код животиња може бити веома разнолик. Код неких облика он је, као што ће се видети, веома прост, код других веома сложен. При томе начин живота сваког организма показује увек изванредан већи или мањи степен прилагођености на све спољне чиниоце са којима његов живот ма на који начин стоји у вези. То је дало повода многим природњацима да ту појаву објашњавају на један начин који се тешко може измирити са новијим схватањима у биолошкој науци.

У чему се састоји то објашњење? Оно се састоји у томе што се сматра да се грађа сваке биљне и животињске врсте развила путем активног или пасивног прилагођавања на средину у којој дотична врста живи. Код животиња треба да је преовлађивало активно, а код биљака пасивно прилагођавање. Такво схватање и објашњавање спроведено је још и данас кроз већину ботаничких и зоолошких уџбеника за средње школе, не само код нас већ и у страним школама. Тај начин објашњења нико није боље развио од немачког писца Шмајла, чија је Зоологија прерађена и на српски. Према његовим објашњењима, сваки случај животињске организације дошао је путем активног прилагођавања на спољну средину. Према том начину објашњавања, кртица је изгубила очи зато што их није употребљавала; пловка је добила пловне кожице зато што су јој биле потребне за кретање по води; детлић је добио свој крој ногу, облик кљуна и језика зато што је то било потребно за његов познати начин живота. У ствари, такав начин објашњења данас не може наћи никакву поуздану потврду у науци, и он почива само на једној неоснованој претпоставци. То је управо стари, већ традиционални начин објашњавања, и он долази још од великога францускога природњака Ламарка.

Према данашњем стању наше науке, начин живота сваке животиње условљен је грађом њенога тела; а грађа њенога тела развила се независно од начина живота. Свака промена у грађи тела прво се рађала, а не стварала, под утицајем спољних услова за живот.

Стога мислим да при настави у нижим разредима средњих школа појаве прилагођавања не би требало ни објашњавати, јер је то један тежи посао ако се хоће да поступа у духу науке, већ ђаци треба само упутити на посматрање тих појава, и то што више. При томе треба обратити пажњу како на простије тако и на сложеније примере. Уз то, проучавања треба вршити у првом реду на примерима који се могу наћи у непосредној околини. По мом мишљењу, нигде не би требало пропустити да се покаже нпр. *мешил* и његов начин живота и развића. То је један леп пример једнога доста сложенога начина живота, а уз то га је готово увек могуће наћи и у стању потпунога развића и у стању

ларвеном. Свуда у кланицама могу се наћи јетре (црне цигерице) од оваца или од говеди заражене метиљем. Ту појаву неизоставно треба показати ђацима, јер на томе примеру могу се потом веома лако објаснити многобројни примери паразитскога начина живота. Исто тако није тешко наћи метиљ ни у његовом ларвеном стању. Свуда има бара, по барама готово свуда може се наћи барски пуж *Limnacus minutus*. Ти су пужеви махом заражени ларвама метиља (ступањ спороциста до церкарија). Објашњење на који се начин долази од метиља, кога је ђак посматрао у јетри овце или говечета, до његове ларве у једном барском пужу, а одатле опет како доспева у овцу или говече, не само да веома занима пажњу ђака, већ то сазнање, као што ћемо видети, има и једну велику практичну вредност.

Прелазити и посматрати све случајеве живота није могуће, јер су они многобројни. Није препоручљиво да се прелазе ни сви примери који су поређани у нашим уџбеницима за средње школе. При томе треба бирати увек најтипичније и најинтересантније примере, и то у првом реду оне који се могу наћи и посматрати у непосредној околини. У томе избору треба обратити пажњу нарочито оним облицима који имају некога значаја за наш живот. (Начелно, све што је овде речено за животиње, вреди и за биљке.)

Са проучавањем начина живота стоји у нераздној вези и упознавање биљних и животињских облика. То упознавање не сме ни у ком случају бити на основу описа изложених у уџбеницима. Оно мора почивати на посматрању, и то пре свега на посматрању облика који се налазе у блиској околини. Место читања описа из уџбеника, треба читати увек отворену књигу природе. При томе такође треба вршити избор интересантнијих и ма у ком погледу по човека значајнијих облика. То упознавање облика, почев од најпростијих па до најсавршенијих, непосредним посматрањем, највише ће помоћи да се код ђака створе представе о савршенијим и несавршенијим организацијама. При упознавању облика никада се не треба везати за ред систематике. Кад би год дошао до руку који интересантнији облик, одмах га показати и упознати ђаке са његовим начином живота и значајем. На безначајнијим облицима не треба се много задржавати. Њих треба, кад се наиђу, само показати. Ту је доста једно просто познавање по изгледу и по имену. У зоологији нпр. из кола дупљара (целентерата) довољно је потражити наше домаће облике: хидру и слатководни сунђер, и показати их ђацима уз опште напомене о целом томе колу животиња. И један и други облик могу се наћи готово по свима нашим постојанијим барама. Једаред нађене, треба их одмах ставити у акваријум и чувати за показивање. Акваријуми су у опште веома препоручљиви. Хидра је нарочито интересантна са свога начина множења бесполног и сполног и због велике способности дегенерисања. Обе појаве треба објаснити увек очигледно, на живим при-

мерима. Велика регенеративна моћ код хидре, и у опште код нижих бескичмених животиња, може се лепо упоредити са великом регенеративном моћи биљака, код којих само из једног делића може да се развије опет цела биљка.

Четврта линија на коју, при настави из биологије, треба обратити нарочиту пажњу, јесте практичан значај појединих биљних или животињских облика или група по човека. Тај значај може имати двојак смисао: позитиван или негативан.

У науци, у опште, ма колико важну улогу да игра жеља за сазнањем, ипак су, по мом мишљењу, много претежнији практични обзираи. Човек има своје трајне потребе. Средства за подмиривање тих својих потреба он налази, у крајњој линији, увек у природи. При томе биљни и животињски свет има врло значајну улогу. За тај је свет човек везан многоструким и нераздвојним везама зависности. Управо, постојање човека не би се могло ни замислити без тога света. Најглавнији део својих потреба у храни, оделу и др., човек добија са те стране. То би био позитиван значај биљнога и животињскога света.

Али, исто тако, са великим делом тога света човек стоји стално у једном посредном или непосредном сукобу, и принуђен је да води борбу са њим. Да поменем само неколико тешких болести, од којих једне изазивају биљна а друге животињска бића. Такве су: туберкулоза, тифус, колера, барска грозница, сифилис, и т. д. Са тим је организмима човек увек у непосредном сукобу. Свакога дана он мора у томе сукобу да подноси тешке жртве. И само су научна испитивања, нарочито биолошка, могла да пруже човеку средства и да му покажу пут којим треба водити одбрану и напад у тој свакидањој борби.

Значај биљних и животињских организама са којима се човек налази у посредном сукобу исто је толико велики. Треба се сетити колике је штете човек претрпео само од филоксере и њених сродника, других биљних вашију. Филоксера је упропастила све старе винограде. Крвава ваш баш сад је уништила готово сасвим једну важну грану нашег пољопривредног рада у околини Тетова, а то су јабуке. Метил, кога сам поменуо, сваке године наноси нам огромне штете. У биљном свету налазе се такође многобројни облици који имају посредно један негативан значај по човека. Такве су многобројне паразитне гљиве, које нарочито нападају наша жита и наносе нам огромну штету. Таква је и вилина косица, која често упропаштава детелишта.

Све то говори у прилог тога да у настави зоолошкој и ботаничкој треба обратити особиту пажњу баш оним облицима који имају неки већи практичан, — позитиван или негативан, посредан или непосредан — значај за човека. Пошто ни у једном од наших уџбеника то није нарочито истакнуто, сами наставници треба да обрате потребну пажњу томе. Тако у Зоологији морала би се, н. пр., због негативног значаја обратити

нарочита пажња паразитним глистама (метил, пантљичара, трихина), потом групи биљних вашију у колу зглавкара. Комарац *анофелес* заслужује особиту пажњу због своје улоге у преношењу барске грознице.

Према искуству које имам, у ботаничкој настави у нашим разредама истиче се потреба да се из множине безначајних биљака истакну нарочито оне које имају позитиван значај по човека. Тим биљкама и биљним групама треба пре свега обратити пажњу, па онда мање важним. Јер, ма колико да се наставом жели да развије сазнање, ипак при томе не сме се огрешити о њену практичну дужност. Управ та страна треба да буде истакнута што јаче, иначе би се просто познавање биљака, без икаквог практичнога смисла, претворило у једну бесциљну дескрипцију и схоластику. Свак се мора питати: чему служи једно суво описивање љутића или неке сличне биљке?

У погледу позитивнога значаја нарочито се истичу међу дикотиледонама: памук, купус, лан, винова лоза, па већи део врста из племена ружастих биљака, већина лептирастих биљака, племе бундева, већина врста из племена реснатица, шећерња репа, конопља. Међу моноцитиледонама нарочиту пажњу због свога позитивнога значаја заслужује племе трава. Четинари такође заслужују особиту пажњу. И при проучавању сваке од поменутих врста или група, треба се подробније задржати на њиховој употребној вредности.

Све горње напомене чињене су имајући у првом реду у виду наставу у нижим разредама средњих школа. За више разреде вредело би у главном то исто, само што ту морају бити заступљени у знатно ширем обиму елементи анатомије (односно морфологије), хистологија и физиологија. Исто тако ту треба обратити већу пажњу и упоредном посматрању биљних и животињских врста, допуњујући то објашњењима о њиховим генетичким везама. На тај начин биолошка настава у средњим школама неће бити једна описна и досадна наука, већ привлачна и од стварне користи; на тај начин ђак се неће питати зашто је осуђен да учи тај предмет, који њему ни у животу ни у његовом доцнијем раду неће ништа требати. На тај ће начин ђак увидети да је то једна наука која, поред чисто научне стране, пружа и практична сазнања која човеку могу затребати на сваком кораку живота. Настава, и ако не може ићи потпуно у стопу са развићем науке, не сме ни сувише изостајати иза ње.

Даље, по моме мишљењу, биолошку наставу у вишим разредама средњих школа требало би допунити још и науком о наслеђу. На томе пољу биолошка је наука постигла у новије време велике успехе. Мислим на законе наслеђа, које је, као што сам већ напред рекао, открио и објавио још 1866 године Ђорђе Мендел. Открића Менделова подигла су још више и иначе велики значај биолошке науке. И данас су та открића добила један редак теориски и практични значај. Али на то питање, које заслужује посебну пажњу, ја ћу се вратити другом приликом.

Н. ДИВАЦ

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNIBS.RS

НАСТАВА ИЗ ХИГИЈЕНЕ

После толико година примењена је идеја да се Хигијена предаје у средњим школама као обавезан предмет. То је велики успех у здравственом погледу. То је почетак примене свих хигијенских принципа у школи и код ученика. То је основ хигијенске пропаганде у народу.

Дакле, предавањем Хигијене ученицима средњих школа постигло би се двоје. Ученици би се упознали са свима хигијенским знањима. Примењујући их на себи, сачували би своје здравље; а тим самим чували би и своју околину. Они би били најбољи пропагатори за свеколику примену хигијенских потреба у целом друштву. На тај начин, школска хигијена помогла би да се развије лична хигијена и да се из тога побољша социјална хигијена. Тиме је циљ постигнут.

Да би се то што боље извело, потребно је да се Хигијена предаје у свима школама. За сада се она не предаје у основним школама. Зато би је требало предавати у I и IV разреду као засебан предмет. У средњим школама предвиђена су предавања из Хигијене само у IV и VII разреду.

Према градиву с којим неминовно треба упознати ученике, недовољне су за то само две школске године; у толико више што је предвиђен само један час недељно. Верујем да то није учињено што се Хигијена запоставља и не сматра као важан предмет, већ због преоптерећености ученика осталим наставним градивом. Но и томе се може у неколико помоћи.

Према садањем наставном програму предаје се Антропологија у мањем обиму у II разреду средњих школа, а у много већем обиму у VI разреду. То је много према оном градиву које сваки треба да зна из Хигијене. Да би сваки могао са разумевањем да примени хигијенске принципе, потребно је заиста да познаје самог себе: састав свога тела и функцију својих органа. Али градиво из антропологије које се предаје у II и VI разреду доста је великог обима, и према стварној потреби за сада сувишно за ученике. Зато би било корисније да се у II и VIII разреду предаје Хигијена место антропологије у II и VI разреду. Тада би се могао за сада задржати по један час недељно из тога предмета, само би требало извршити правилан распоред градива за поједине разреде.

Из антропологије треба упознавати ученике на објектима само о главним деловима, не упуштајући се у детаље, а најмање у опширну хистологију органа. Нарочиту пажњу обратити на физиологију органа, а поглавито органа за дисање, крвоток, исхрану, кретање и свих чула. Да би се што већа пажња обратила на правилну функцију тих органа,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

треба једновремено износити све принципе посебне и опште хигијене. Само на тај начин заинтересоваће се ученици да те поуке пажљиво са-слушају, запамте и свуда и у свакој прилици примене. Од њихове при-мене зависи успех у настави из Хигијене. А то се не може очекивати према садањој методи предавања тог предмета. Томе је поглавито узрок у разном схватању начина излагања градива од појединих наставника, који су у већини случајева практични лекари.

Ево једног примера. Ако се предаје само анатомија и физиоло-гија органа за дисање, то се тешко схвата, брзо заборави и не донесе никакве практичне користи. Али, ако се уз то једновремено изнесе све што је потребно да се органи за дисање одрже здрави, да се развију и очвршћавају; ако се изнесе све оно што тим органима шкоди: не-чист ваздух, прашина, кухне клице, пушење дувана; како све то треба отклонити, како треба применити при физичком васпитању, онда је успех ту. То су све практичне поуке из личне и опште Хигијене и начин њи-хове примене, што је и главни циљ наставе Хигијене у школама.

Таква предавања била би у нижим разредима средњих школа. У вишим разредима то би се градиво допуњавало расном, сексуалном и социјалном хигијеном. За ученице додала би се још хигијена трудноће, породиље, одојчета, стана и спремања хране. У стручним школама то би се градиво допунило предавањима из области земаљске и индустри-ске хигијене и о првој помоћи у несрећним случајевима.

Све те поуке треба на предавањима представити што очигледније, да се одмах уоче користи и штете, како би се са успехом примениле.

Да би се то постигло, потребно је, поред тога што ће се прак-тично излагати, да се хигијенски принципи допуњују према приликама разним примерима и практичном применом у самој школи, да се за сваку школу набаве потребни објекти (костур, препарати, слике, му-лажи, хигијенски модели и др.), који ће као мали хигијенски школски институт практично поучавати ученике из области хигијене. Кад већ постоје други кабинети, зашто не би постојао и хигијенски кабинет, који је, да не кажем више, исто толико важан као и други.

Поред тога потребно је да се израде уџбеници из хигијене за основне, средње, стручне и женске школе, у којима би се поделило градиво према потреби, према ступњу умног и физичког развића ученика. Ти би уџ-беници служили као лака и поучна лектира, као подсетник за све хи-гијенске потребе не само ученика већ и осталих, јер су таква хигијенска знања потребна свима, да би здравље сачували.

Настава из хигијене показала би код ученика сигуран и трајан ре-зултат, ако би у самој школи и при раду били заступљени сви предмети хигијене; ако школа и рад у њој послуже као очигледан пример у при-мени хигијене. Зато је потребно да саме школске зграде буду хиги-јенске; да се чистота најбоље одржава најпрактичнијим хигијенским

средствима; да у школи има хигијенских судова за пиће воде, за прање руку, купатила са душевима; да се обрати пажња на потребу физичког васпитања и рад на њему. Тек тада ће, поред осталог, сама школа и рад у њој послужити као очигледно наставно средство у хигијени; тек тада ће се постићи стваран успех.

Д-Р ДОБР. ГЕР. ПОПОВИЋ

О НАСТАВИ ЖИВИХ ЈЕЗИКА

Говорећи о *лектури* која ће се читати, Бројел истиче да циљ наставе живих језика није само учење страног језика, већ истовремено упознавање са главним цртама живота и карактера стране нације, из чега излази да материјал за читање мора да буде тако изабран како би се постигао овај циљ. Услед тога градиво за уџбенике-читанке мора бити изабрано од стране каквог искусног наставника, и то вешто и тактично, а изнад свега благонаклоно за врлине страног народа и са интересовањем за његове остале стране. Очеvidно је да наставников циљ треба да буде да оспособи децу да разумеју начин мишљења страног народа, али не да пробуди у њима незрело и превремено критиковање свога народа. Тексту треба додати, у колико је могућно, добро израђене илустрације. На крају таквих уџбеника треба да буду речник (са фонетичком транскрипцијом нарочито тешких речи) и краћа граматичка објашњења.

Све што не би било у хармонији са овим принципима треба стриктно избацити из читанака за живе језике, као на пр. извесне басне, описе из класичних књижевности или описе егзотичних земаља.

Сем изабраних чланака у прози и стиху, једна читанка требала би да садржи и следеће:

1.) Добру, јасну карту стране земље, на којој би имена река и вароши била написана на страном језику; као и план престонице са предграђем.

2.) Таблице мера и новца страног народа.

3.) Сlike застава и грбова страног народа.

4.) Набрајање главних рангова и титула, заједно са својственим облицима за ословљавање; и облик и стил карата посетница.

5.) Разне врсте писама, обичних (друштвених и трговачких), као и неколико од вишег и највишег типа. Завоје за писма са разним адресама и назначењима (препоручено, пошиљалац, и т. д.), као и разне врсте поштанских пошиљки, требало би такође унети.

6.) Неколико типичних врсти огласа, као и уобичајених огласа рођења, веридбе, женидбе и смрти.

7.) Листу најобичнијих и најчешћих скраћеница.

Проучавање класичних писаца модерних књижевности у средњим школама мора да буде такође систематски изведено. За највише разреде треба учинити карактеристичан избор стварно значајних дела, почињући радије са лакшим стварима. Треба израдити неку врсту „канона“ од свих стварно првокласних и за школску употребу згодних књига. Како програм наставе средњих школа даје само мало времена учењу живих језика, то је од изванредне важности да не друге, већ најбоље, најзгодније и најкарактеристичније књиге буду изабране за школску, као и домаћу лектуру ученика. Дакле ништа што није од стварне књижевне изврсноности не треба да буде читано.

Тakoђе потребно је израдити „канон“ песама које имају да се уче на памет — после објашњења и рецитовања од стране наставника. Ту треба унети поступност, тако да се од лакших иде ка тежим; а наравно да би се у старијим годинама учења понављале оне које су раније учене.

Извесне прозне ствари (басне, одељци из беседа) могле би се такође учити на памет и рецитовати са прикладном интонацијом. Ако се ово ради као што ваља, онда је то једно од најкориснијих вежбања, само наставник мора да води рачуна да је одељак добро објашњен, схваћен, научен, и рецитован без саплитања и са својственим изразом. Одељци који се буду учили на памет морају бити модели доброг стила и не смеју бити дугачки.

Док се не изведе потпуна реформа наставе живих језика у средњим школама, наставник треба да има следеће на уму:

1.) Да израчуна колико има часова за свој предмет у својој школи за поједина тромесечја и године.

2.) Да изради по јасно схваћеном систему план рада за себе и своје колеге у истој школи.

3.) Да измеђа корисно мисли са својим колегама, како о ономе шта ће бити читано, тако и о начину по коме ће се читати у разним разредима исте школе.

И домаће читање ученичко треба да буде потстрекивано и руковођено од стране наставника, не само за време распуста када се по који ученик старијих разреда осмели да чита коју интересантну књигу на страном језику, већ и за време школског рада. Због овога је од врло велике важности да свака школа има своју књижницу модерних језика, која би се састојала од изабраних лакших и лепо илустрованих књига на страном језику, неколико најбољих илустрованих часописа, извесних књига из историје и путописа, великих карата страних земаља, итд.

Ученике би требало охрабрити да често проводе извештан део свога слободног времена са овим књигама, а ако имају мало слободна времена за време тромесечја, да бар гледају слике и читају оно што је у вези са њима.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBS.RS

Говорећи потом *о начину како треба читати са разредом*, Бројел наглашује да је брижљиво спремање за предавање од стране наставника — и не само од стране младих наставника — апсолутно потребно за успех. Он има да води поглавито рачуна не само о ономе шта треба да каже, већ и о ономе што не треба да буде речено, а о ономе што буде речено на који начин треба да буде казано и како утиче на дечји ум.

Добар наставник наравно никад не треба да се задовољи тиме што ће ући у разред и рећи о предмету о коме предаје управо оно што му падне на памет: он треба брижљиво да прегледа материјал, да га редуцира и упрости, да се задржи на главним тачкама, у кратко, да ради сагласно са добро смишљеним планом и да не пропусти ниједну тачку која је од важности за децу. При том, чињеница да је све било претходно смишљено, не сме да направи његово предавање сувопарним и досадним, нити за њега нити за ученике. Да би своје предавање учинио интересантним и успешним, млади наставник треба да поступи по овом савету:

Пронађите са разредом, у колико је могућно помоћу питања и одговора, факта о којима мислите да предајете. Одаберите заједно са ученицима све што је од важности у тексту који се чита, храбрећи свакога да помогне у послу. Будите обазриви да не говорите о ономе што деца (нарочито просечно дете) не могу да схвате. Кад говорите о каквом великом делу или тешкој песми, не говорите о ономе што ће *вас* највише да интересује, већ о ономе што деца желе и имају права да науче. Велика обазривост и такт, дакле велико самоодрицање, потребно је за наставу поезије и књижевности.

Најбоље и најдубље мисли великих умова природно су изнад дечје моћи схватања, али срећом при том ипак остаје велики део онога што може бити предавано и што ће, ако је опрезно и на интересантан начин саопштено, донети плода у доцнијем животу. Децу треба још израна навићи да не гледају на какву песму или какав позоришни комад као на какво вежбање или нешто што има да буде научено за испит, већ као на једно уметничко дело које треба да буде цењено и читано са задовољством. Добар наставник неће за ово употребити многе речи, али ће ово осећање развити природно, начином на који он прилази и говори о једној песми. Пре него што почне да чита са разредом какву песму или какав прозни одељак, он ће брижљиво да створи потребну атмосферу. Неколико уводних речи припремиће дечје умове, и онда песма неће промаштити да код њих изазове жељени ефекат. Али ако наставник приступи читању какве песме наредивши у хладном, војничком тону извесном ученику да чита ту и ту песму на тој и тој страни, наравно да ће Муза напустити собу, пре но што је ђак и отворио уста. А све ће другојачије изгледати ако наставник каже неколико простих речи као увод, да

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

претходно припреми дечју пажњу, па онда почне да чита песму гласно са правилним изговором, интонацијом и изразом. Песме као Гетеов „Erlkönig“ или Шилеров „Graf von Habsburg“ захтевају врло пажљиво читање па да произведу потпун ефекат. Мало је наставника који би били способни да читају ове песме стварно како ваља, без претходног брижљивог спремања — можда уз припомоћ каквог доброг фонографа. Пошто наставник прочита песму, захтеваће од ученика да је понове, почињући прво са бољим, и инсистираће на доброј, пажљивој и изразитој репродукцији. Каткада може каква кратка песма корисно да буде читана у хору, од стране целог разреда. Наставник треба да објасни сваку стварну тешкоћу и да пита о местима која захтевају објашњења, — али он не сме да ствара тешкоће.

Када су у питању песме, каткада је корисно дати и захтевати парафразирање тежих стихова у обичну прозу, или, пре но што се пређе на само читање какве теже песме, дати њен кратак садржај. Никада не треба задати разреду да научи какву песму која није претходно читана и у потпуности цела објашњена. Погрешно је очекивати да ће овај важан посао упознавања деце са једним делом стране поезије моћи да обаве код куће родитељи или домаћи учитељ. Ово исто важи и за оне песме које се уче да певају. И сувише често дозвољава се деци да певају неку страну песму коју довољно не разумеју.

Са вишим разредима наставник ће бити у стању да чита прилично брзо, пошто ће навићи ученике да стално читају на страном језику, а од њих тражити само превођење извесних места на матерњи језик или парафразирање на страном језику каквих тежих пасажа. Ако наставник доспе до *овог* ступња, видеће да ће ученици стварно уживати при читању какве велике класичне драме, пошто неће бити приморани да читају ред по ред, или сцену по сцену, као кап по кап — што је најбољи начин да ученици омрзну Расина или Шилера за дуги низ година који ће доћи. Много греше наставници када дају ученицима површна обавештења, или када траже од ученика да науче на памет сва објашњења која се налазе у школским издањима класичних дела. Једна драма каквог великог писца је и сувише добра да се сме са њом поступати као са каквим стовариштем пуним граматичких куриозитета. Она наравно треба да буде објашњена објашњењима где то буде било потребно, али њихов значај не сме да буде преувеличан и не треба им поклонити и сувише времена. То ипак не значи да наставник треба да прелази преко стварних тешкоћа језиковних и мисаоних не објашњавајући их, али он не сме ни да успава пробуђено књижевно интересовање.

Читајући какву драму која би била написана у стиховима, наставник треба да сматра за своју дужност да укратко објасни њен *метрички* облик, о чему готово сви ученици, па чак и напреднији, немају готово ни појма. Они треба да знају основне елементе поетике — јер није

никако незначајна ствар начин који је песник изабрао да искаже своје мисли. При томе треба водити рачуна да се још од самога почетка термини не употребљују неодређено и механички, и сваки ученик коме се дозволи да чита коју класичну, француску, немачку или енглеску драму, мора да буде добро упознат са типичним драмским метровима.

Друга ствар коју наставник треба да разради са својим разредом, јесте да учини да сваки ученик јасно схвати главну намеру песникову, интригу, везу међу сценама, главне ступњеве у развоју драмске радње, експозицију, климакс, перипетију и катастрофу, — укратко оно што бисмо згодно могли назвати „унутарњи облик“ драме. Помислимо само на мајсторски изведену структуру Шилеровог „Валенштајна“. Овде наставник може много да учини за развијање укуса, расуђивања и опште културе својих ученика. Ови часови требали би да буду најлепши плод његовог целокупног предавања, и они би требали да буду такви да се никада не забораве. Али и настава рођене књижевности мора да буде у складу са овим. Никакав добар рад не може да се изведе од стране наставника живог језика ако његови ученици нису добили добру основу у свом матерњем језику.

Наставнику је знатно поможено у његовом послу око објашњавања једног позоришног комада и главних карактера који су у њему, ако је он њега гледао у позоришту на страни, играног од добрих глумаца. И ово је један од многих разлога зашто наставници треба да иду у велике вароши на страни, у велике интелектуалне центре, где има добрих позоришта. Наставник модерних језика и књижевности треба да учини све што може да образује и развије свој књижевно-уметнички укус, не само ради својих ученика већ и ради самог себе. Наставници који хоће да имају успеха морају бити далеко више него обични *maîtres de langue*.

Последње питање које Бројел поставља у вези са наставом живих језика у средњим школама јесте:

Треба ли историју страних књижевности, као шакву, предавати у школама?

На ово он одлучно одговара да је немогућно и да не треба, јер је већ довољно тешко дати ученицима виших разреда основне појмове о књижевности њиховог народа. Али, при свем том, извод из биографија најзначајнијих модерних писаца — брижљиво спремљен од стране наставника и саопштен на примамљив начин — може бити добро дошао. Не само што се не сме дозволити да ученици остану у потпуном незнању о писцима чија дела читају — што је на несрећу врло често случај — већ им треба предавати нешто о највећим страним писцима: они треба да знају главна факта из њихових живота, њихових циљева и њиховог рада — треба им показати њихове слике и учинити да се деца стварно интересују за њих. Али, страни писци са којима треба

поступати на овај начин морају бити звезде прве величине. Наставници не смеју да предузму да учине и сувише много ствари у својим предавањима, али што год предузму да предају, морају добро предавати.

Једна од реченица којима Бројел завршава свој чланак, гласи:

Настава живих језика, ако се буде правилно развијала и побољшала, даће без сумње много боље резултате за оне којима је она потребна поглавито за техничке и трговачке циљеве, — али учење и настава модерних језика имају много виши циљ и много значајнији задатак да испуне у програму средњешколског васпитања двадесетог века.

*

На крају овога извода, нека нам буде дозвољено да учинимо неколико напомена. И поред тога што се у Бројеловом чланку налазе драгоцени примери за поједина његова тврђења, ми смо били принуђени да се задржимо само на теоријској страни његове расправе, трудећи се при том да не изоставимо ниједну значајнију његову мисао или опаску. При овоме послу ми нисмо ништа разрађивали, нити додавали, већ преводили, и то у главном дословно, читаве пасусе, а каткада само идеје. Надамо се да ће и овакав рад бити од користи, не само млађим наставницима, већ ће моћи да скрене пажњу и надлежнима на реформе које треба неминовно и што пре извести и у нашој настави живих језика. Ако хоћемо да нам настава живих језика у средњим школама буде успешна, морамо повести најозбиљнијег рачуна о усавршавању наставничком, које се, као што Бројел каже, не *свршава* са положеним дипломским испитом. Одлазак наших наставника у одговарајуће стране земље не само што треба да буде омогућен, *већ мора да буде обавезан*, јер због нехата наставничког деца не смеју да трпе. Како је код нас оскудица у опште у наставницима, било би немогућно да они одлазе у стране земље за време школског рада, али би могли врло корисно да употребе за то летњи распуст. Плаћањем путног трошка и таксе за упис у феријалне семестре од стране државе, омогућило би им се да најмање два месеца проведу међу народом чији језик предају. Корист коју би наша настава од тога добила била би много већа од незнатног расхода који би се за ову циљ утврдио. Ако би било немогућно да сваки наставник путује сваке године, могло би се уредити да он буде *обавезан* да бар *свако шреће* лето одлази на страну. Ово је по нас од много већег значаја него за остале, велике европске народе, јер смо ми много више, у свакој грани нашег живота, као и у науци, упућени на њих, но што је то случај међу њима.

Скрећемо такође пажњу на онај део Бројелове расправе где он говори о потребним училима и установљавању нарочитих разреда за наставу живих језика. Данас је очевидна ствар да су кабинети потребни не само наставницима природних наука, већ и наставницима живих језика.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Настава у нашим средњим школама мора да буде постављена на искуствима других, напредних народа. Само на тај начин ми их можемо стићи, или, чак, престићи.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

О РАДНОЈ ШКОЛИ

Свеколики напредак човечанства заснива се на раду. Рад је извор благостања и среће. „Последњи узрок све борбе и свега напретка човекова је у томе, што је морао да ради.“ (Б. Кнежевић). Радом човек одржава своје телесно и душевно здравље. Радом се човек усавршава. Рад развија све снаге човекове. Радом се осваја свет. „Поштен рад је уједно и молитва Богу, и то довољна молитва.“ (Б. Кнежевић). Карлајл сматра рад као последње и највише јеванђеље овога света. Рад даје смисао и садржај животу.

Школина је задаћа: да васпитава за живот, за рад. Да бисмо спремили омладину за плодан, радан живот, школа се мора поступно преображавати; она мора најлак и најзад да добије облик т. зв. радне школе. Овај назив означаје правац ове школе: она тежи да образује ученике у појачаној саморадности, да развије у њих производне снаге, све радне органе, и да разбуди у њих радост и вољу према раду, телесном и душевном. Радна школа негује с тога све облике радљивости, излагања, представљања: цртање, моделисање, ручне радове, као и читање, причање, рецитовање, предавање, представљање и т. д. Радна школа хоће да искористи велику истину Кантова сазнања, која још није довољно искоришћена: да је свеколико сазнање активност, грађење, образовање изнутра у поље.

У средишту радне школе мора стајати, по Папсту, радна настава, ручни рад, и то не само ручни рад у ужем смислу, већ свака она настава која пружа детету прилике да вежба своја чула и да послује својим органима. Поред ока и уха, овде долази у питање нарочито чуло пипања и мишићно чуло, које се оснива на раду руку и прстију. Поред праве наставе из ручног рада, добро је дошао и сваки онај облик наставе који наводи на посматрање и експериментисање, који су најсроднији са ручним радом. Настава из цртања такође спада овамо, исто тако и настава из кућења, кувања, радови у врту и пољу, биолошка настава, игре у пољу, разноврсне телесне вежбе, као пливање, клизање, путовање. Све су ове радње у великој мери кадре да утичу на телесно, душевно и морално развијање дечје, а могу се доводити у везу са најразличнијим наставним предметима.

Још пре 240 година захтевао је велики словенски педагог Комен-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ски да се настава и васпитање заснивају на дечјој радљивости, и да се из ње развијају. Дечје године треба да буду испуњене ручним радом, јер није добар знак кад дете мирно седи. С тога треба деци допустити да граде разноврсне покушаје, у чему их треба потпомагати. Сличне захтеве налазимо у Русоа, Песталоџија и Салцмана. Песталоџи је познао и признавао етичку вредност ручног и домаћег рада, и препоручивао га је. Он је предлагао да се омладина из малена навикава на пажљив и брижљив рад у кући, да се навикава да ништа не ради без размишљања, тако да јој ово присуство духа постане другом природом у сваком послу, што је најбоља заштита против лакоумности. Фребл је говорио: „Само је онај прави учитељ који учи децу тајни рада“. Фреблове школе развијају предузимљивост, самосталност, радост стварања. У америчким дечјим забавиштима веома се негују, према Фребловим начелима, поред игара, и све врсте ручних занимања: цртање, сликање, сецкање, лепљење, савијање, шивење, плетење, ткање, зидање. Тако се ствара поуздана подлога за знање, засновано на личном искуству дечјем.

Користећи се васпитним идејама ових претходника, као и Спенсера и Рескина, основао је др. Реди (1889) своју васпитну школу, т. зв. *нову школу у Еботсхолму* (Abbotsholme) у Дербишајру, у Енглеској, где се дечаци и младићи од 11—18 година уче да живе, да послују и раде, да буду практичног духа; они се уче мудрости живота. У овој школској општини и државици негују се у пуној мери ручни радови у радионици, у лабораторији, у врту, у пољу, на њиви, у шуми. Пре подне је посвећено поглавито умном, а по подне телесном раду и играма. Васпитаници се спремају за стварни живот, а као највиши циљ лебди: васпитање чврсте воље, образовање карактера. Посве су слични васпитни заводи „Landerziehungsheime“ — васпитни домови у пољу — који су засновани у Немачкој и Швајцарској, по угледу на школу у Еботсхолму. У њима су, поред наставе из наука, пре свега заступљени: практичан рад, земљорадња, рад у радионици; у њима се гледа на физички рад као на корен интелектуалног и моралног образовања. Такви су н. пр. васпитни заводи Др. Лица у Илзенбургу и Хаубинди у Тирингији.

Минхенски школски саветник др. Кершенштајнер поставио је ове захтеве у васпитању омладине: школа мора да развија у деце ручне радне способности, и да с тога заведе систематску наставу из рада. По њему би смисао радне школе био: да развије, уз најмању меру грађе за учење, највећу меру подобности, умешности, радне радости, а све у служби држављанског, грађанског васпитања. Он вели: „Из наше данашње књишке школе мора да постане радна школа, која ће бити продуктивне школе сиграња првог детињства“. Сличан правац заступа и професор Џон Дјуеј (Dewey), са универзитета Колумбијског у Њујорку. По њему су школе старог и новог света удешене већином само за слушање, докле су године детињства, све до пубертета, обележене живом

активношћу. Суштина човекова је, у доба младости, рад, пословање, кретање, окушавање, доживљавање, стицање искуства у средини стварности.

Тако се све више увиђа у васпитачком свету потреба промене наших данашњих школа за учење, у школе за рад. Све се већма увиђа да знање задобивено из књига има много мању вредност од знања и искуства наставе рада. Настава у радионици, у врту, у лабораторији, у школској кујни треба да буде важан фактор модерног васпитања. То је права стварна настава. Образовање радом упутиће дух омладине на савлађивање и уређивање непосредног, конкретног живота.

У овом погледу су, са својим школама, испред свих других земаља измакле Скандинавија, Америка и Швајцарска. У Њујорку је професор Ф. Адлер, својом угледном школом „Working man's School“, постигао увођење наставе из ручнога рада у све јавне школе града Њујорка.

Савремени покрет око радне школе може се с правом сматрати као најзначајнији педагошки покрет последњих деценија. Полазећи од основне школе, он је већ захватио продужне и више школе; он ће најзад морати, без сумње, да темељно преобрази и универзитетску педагогику.

ПЕТАР М. ИЛИЋ

О РЕФОРМИ ВЕРСКЕ НАСТАВЕ У СРЕДЊОЈ ШКОЛИ

III

Стварањем Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца питање о религијској настави постаје од врло велике важности. Сада се смело може рећи да се религијска настава и из *државно-полицичких разлога* мора унапређивати, и то не у духу уског конфесионализма, који би браћу разједињавао, већ у духу нарочитог, узвишеног програма који би се држао мудре изреке нашег народа: „Брат је мио, ма које вере био“.

Пошто су готово све данашње европске државе састављене из народа који су махом једне вере (као што је то био случај и са нашом Србијом до уједињења), то се и питање религијске наставе решавало досад врло просто. Предавање је било у духу оне цркве која је била државна (*religio dominans*) и којој је припадала већина држављана. Данас је пак ово питање компликованије. Наша православна вера, која је била државним законима фаворизирана више од римо-католичке, сада се са њом (због великога броја Хрвата и Словенаца католичке вере) мора у правима изједначити. Ако би се стало на уско конфесионално гледиште, онда би, поред католичке, требало допустити и свима осталим религијским групама да имају своје нарочите наставнике вере. На тај би начин у нашој Краљевини било *шестоструких* наставника за религијску

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

наставу, и шест различитих програма за религијску наставу, шест веро-наука (православна, римокатоличка, протестантска, мухамеданска, јеврејска сефарадијска и јеврејска ешкеназијског обреда).

Отуда је, за време рата, Солунска група српских професора и захтевала да се ова настава повери дотичним црквама и религијским заједницама.

Међутим, овакав је предлог неуместан, јер се тешкоће конфесионалног карактера у државним средњим школама могу уклонити једним нарочитим *једнославним и узвишеним програмом за ученике свију наших вероисповести*. Наше су гимназије државне установе. Оне морају бити једнога типа и без вероисповедног колорита. Па, пошто је религијска настава потребна школи, то о њој треба да води бригу школа, а не какво друга установа са стране. Питање о томе какве треба да су нам средње школе спада у компетенцију Министра Просвете, јер је Министру Вера сада поверен надзор једино над чисто конфесионалним школама.

Исто је тако овде и Професорско Друштво дужно да каже шта треба исправити. Досада је по овој ствари решавао и Архијерејски Сабор, али је неизвесно хоће ли се он и даље о томе питати. Ако би се будућим уставом извело одељење цркве од државе, онда би и питање о надлежности Архијерејског Сабора у религијској настави по државним средњим школама, тим самим, отпало. У сваком случају, наш ће будући демократски устав загарантовати слободу вероисповести свима грађанима. Она се, следствено, неће ни једном ученику ускратити. Сваки ће ученик имати права да посећује своју цркву. Свештеник дотичне вероисповести има права да своје припаднике у вери поучи и одржи. Ко потиरे право слободе савести, тај наноси штету не само моралу, већ и праву.

Али у унутрашњим школским питањима, и у питању религијске средњешколске наставе, надлежан је, као што смо рекли, једино министар просвете са својим просветним саветом, који може увести реформу ове наставе, као што је може уопште и укинути (што би, наравно, било од велике штете). Но ова се настава самим одељењем цркве од државе не мора укинути, јер је питање ове наставе ствар чисто школске природе, и не стоји у директној вези са политичким питањем одвајања цркве од државе. Нека свештеници врше своје обреде и гледају свој велики посао у парохији: по средњим школама су пак државни професори којима је ова настава поверена.

Да би се што успешније извела, она се мора изводити нормативно, т. ј. она мора бити једнолика за све ученике средњих школа, па ма које они вере били.

У нашој се штампи стално прича о „изградњи јединствене државе“, о изједначењу законодавства, и т. д. Због те унификаторске тенденције наше краљевине постоји чак и „Министарство за Устав и изједначење

законодавства“. Међутим, досада је врло мало урађено на тој унификацији, нарочито у школском погледу. Стварно се јединство нашег народа не може извести без духовног. Да би се пак ово извело, потребно је да нам и све средње школе буду расадници једноставне духовне културе.

Таква се настава, одиста, може увести и у религијској области. Професор науке о вери мора, пре свега, бити са вишом факултетском спремом, човек са широким концепцијама мисли. Он се стално мора придржавати изреке: „Брат је мио, па ма које вере био“. Он мора добро да појми намере државне политике, која ће одсада бити стално у духу религијске равноправности. Такав наставник ће увек сложити браћу Србе, Хрвате и Словенце, а с њима и припаднике осталих народности у нашој Краљевини. Он ће ученицима пре свега предавати науку о вери без икаквих уских вероисповедних тенденција. Пред њим стално мора лебдети једино идеја о једноме Богу, кога сви исповедамо. Он се не сме упуштати у догматске утанчаности грчке ортодоксије, као што не сме поштравати ни тенденције ултрамонтанске. Професор науке о вери предаваће ову наставу свима ученицима са *хришћанског*, а не са *вероисповедног* гледишта. Кад је реч о историји цркве, он ће говорити и о јеврејству и мухамеданству, али кад је реч о етици и апологетици, он ће говорити о Јеванђељу, које данас исповеда 500 милиона душа... Не може се због једног ученика који би припадао н. пр. будистичкој или Мухамедовој вери затражити наставник који би тој вери припадао, али се исто тако не сме ни његова вера омаловажити. Код ученика, на против, треба развити силну љубав према друговима, па ма које они вере били. Истина побеђује мирним, а не насилним путем. Најзад, у свима религијама има нечег узвишеног, божанственог. По речима Лесинговог „Премудрог Натана“, у сваком се облику вере огледа одсјај божанске лепоте. Католичка црква нас привлачи својом силном организацијом, православље својим символизмом и суревњивим чувањем свога учења, али зар у протестантизму нема ничег узвишеног? Професор науке о вери мора овде говорити ученицима о немачком пијетизму, и т. д. Никаква се претежност догми једне вере не сме изнети над другом.

Да би се оваква настава могла извести, потребно је да се и чл. 61. закона о средњим школама потпуно укине. Свештена лица тешко би могла ову наставу извести, с тога што су у питањима вере строго потчињена цркви којој припадају. Црквене власти би на тај начин могле инволвирати нежељене конфликте са државном влашћу, које би данас по сваку цену требало избећи. Најзад, свештена лица припадају парохiji. Ту је њино широко поље рада, и ту их треба оставити.

IV

Досадашњи програм науке хришћанске био је прописан за наше раније уске прилике, када су нам готово сви ученици били вере пра-

вославне. Осим тога, тај је програм тако скучен да смо при предавању извесних хришћанских истина морали прибећи помоћи апологетике, па чак и филозофије. По програму се досада предавало :

У I разреду: Историја старога завета;

„ II „ „ „ новога „

„ III „ „ Наука о богослужењу;

„ IV „ „ Православни катихизис;

„ V „ „ Хришћанска етика; и

„ VI „ „ Историја српске цркве.

Пошто је овај програм прописан у главноме једино за ученике православне вере, то је тим самим данас постао илузоран. Програм наставе науке о вери данас мора бити кудикамо шири. Он мора обухватити градива за све наше признате вероисповести. Због тога се он мора протезати и изводити у свих осам разреда гимназије. Благотворни кончић религијске наставе се не сме никако прекидати.

Према томе, ми предлажемо да се у будуће учи:

У I разреду: Библијска историја старог и новог завета;

„ II „ „ Кратко излагање православног, римско-католичког и протестантског богослужења, с погледом на ритуал јеврејске и мухамеданске вероисповести;

У III разреду: Кратска историја цркве Срба, Хрвата и Словенаца;

„ IV „ „ Општа црквена историја;

„ V „ „ Историја религије;

„ VI и VII разреду: хришћанска Етика;

„ VIII разреду: Апологетика (одбрана хришћанства).

О Јеврејима ће нарочито бити речи кад се буде изводио програм I разреда. Библијска историја старога завета послужиће овде као историјска подлога и основица новозаветног Откривења. О јеврејској и мухамеданској вероисповести биће говора и у наредним разредима. Исто ће тако и Мухамеданци и Јевреји добити појма о нашој вери и историји. И одиста, зашто и они не би имали појма о нашој вери и историји кад и ми њину историју изучавамо? Зар нам то обострано упознавање вере и историје наших вера неће користити? — О католичкој, протестантској и нашој вери биће говора у II, III и IV разреду. Овде се нарочита пажња има обратити на историју цркве. Јер, незгодно је учити веру без њене историје. Исто се тако добро морају знати и у сликама обрадити најглавнији периоди опште црквене историје. Морају се употребити географске карте Палестине, оригиналне изреке светога Писма, па чак и народне пословице и мудре изреке славних људи, како би се овај предмет галванисао и омилио ученицима. Досадашњи стари, сувопарни схоластички методи предавања морају се за навек напустити. Предавања из науке о вери морају бити оживљена нарочитом речитошћу из које ће провејавати искреност, која тако силно на ученике утиче.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Велике се поуке и занимљиве појединости одиста могу развити из историје катакомби, из средњовековне историје папства и из историје нашег ратовања са Турцима, Бугарима, Аустријанцима и Немцима... Овде се дивно може говорити о свима нашим легендарним прегнућима, па и о раду наших црквених великана на јединству нашем, које је, најзад, остварено. Ту се, н. нр., лепо могу обрадити предавања: о Доситију Обрадовићу, о Ђаковичком бискупу Штросмајеру, творцу Југословенске Академије знаности и уметности, као и о нашем владци Његошу, и т. д.

Хришћанска Етика би се одсада предавала у VI и VII разреду. На њу би се нарочита пажња обратила, јер она највише и утиче на ђаке. Давно је примећено да су се поједина правила Христова, и ако не у таквој идеалној потпуности и чистоти, находила делом у науци јеврејских учитеља и пророка, делом пак у моралу незнабожачких филозофа. Оригиналност моралнога учења Христовага, његова неупоредива целина и заокругљеност условљена је оним јединим и потпуно новим чисто религијским основом, који је он дао моралном животу, установивши у лицу своје нов одношај према Богу и према свету. Ма како се ми понашали према његовом учењу и према новоме начелу живота које је Христос открио, дужни смо постарати се да појмимо, ако и чисто историјски, особеност његову, разлику од свих других емпиричких или апстрактних принципа моралности.¹⁾ Ова настава може ученицима нарочито омилиати ако се само буде вешто изводила. Етику хришћанску (за разлику од филозофске хуманитарне) ваља предавати шире, слободније, и зачинити је филозофијом и културном историјом човечанства. Науку на гори треба изнети у чистом, кристалном виду. Науку ваља обрадити не казуистичким и схоластичким, већ дубоким педагошким и психолошким методима.

Што се тиче апологетике (научне одбране хришћанства), која се досада није никако ни предавала, њу би требало предавати у VIII разреду. Ту би се ученици, у последњим годинама гимназијскога школовања, упознали са највећим одбранама хришћанства. Ту би се могао укратко изнети живот и рад највећих мислилаца и заштитника хришћанства. Кад се то буде беспристрасно изнело, онда ће и ученици створити објективнији суд и о самоме хришћанству, јер ће рељефније запамтити оно место које оно у реду свих осталих религија заузима.²⁾

Ми и полазимо са гледишта да је хришћанство најузвишенији израз религиозне вере. С тога се оно и мора посматрати као божанско. Помоћу ове религије ми и морамо развити у ученичкој души морално-религијску свест. Развиће ове свести јесте и остаје циљ и идеал науке о вери.

¹⁾ С. Н. Трубецкој, професор московског универзитета, Етика и Догматика. С руског Др. Стеван Окановић, Београд, 1909, стр. 10.

²⁾ Др. Радован Казимировић, Богословски факултет српског универзитета, страна 22 и даље.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Конфесионализам више није за наше средње школе, у којима се мора неговати жива наравствена вера, а не каква верска искључивост или мртви фарисејски догматизам. Свето Писмо, на коме ће ова наука о вери највише почивати, јесте симболичка, а не каква научна дисертација. Она је другим речима религиозно-морални кодекс који је до данашњег дана остао ненадмашан у културној историји човечанства. Отуда се по овоме кодексу и не треба препирати у чисто научним питањима, када је н. пр. реч о стварању света, земљине коре, и т. д. Дефинитивно, научно решење по овим питањима даће нам геологија, а Свето Писмо и нема ове тенденције, већ сасвим друге. Права религија никада не може доћи у конфликт са правом науком. Једино псевдо-теологија може доћи у нежељени конфликт са науком, али права теологија никада. Библија нам је открила истину о једноме Богу. Та је истина вечна. Њу нико не може одбацити.

Д-р РАДОВАН КАЗИМИРОВИЋ

НАРОДНЕ ШКОЛЕ И ДРЖАВА

Чланом 33 закона о народним школама, учитељи и учитељице увршћени су у ред државних чиновника. Како је по томе члану и материјално стање њихово, у сравњењу према ранијем закону, знатно побољшано, ваљало би од учитеља и учитељица народних школа очекивати одушевљенији и успешнији рад на образовању и васпитавању народног подмлатка; али ће се то узаман очекивати све дотле *докле држава законодавним пушем не испуни пошпуну дужности према народној школи.*

На име, држава мора изменити досадашњи систем подизања, оправљања, снабдевања, и у опште издржавања народних школа. Кад је учитеље и учитељице уврстила у ред својих чиновника, *она мора и народну школу прогласити својом, државном,* и о њој свеколико старање водити. Ако би држава и даље оставила народне школе да о њима и у будуће воде старање наше, веома лабаво организоване општине, држава би учинила грех према себи самој: трошила би многе милионе на плате учитеља и учитељица, а народној просвети не би много вајдила. Да би рад у народним школама био успешан, мора им се осигурати све оно што је неминовно потребно за редован и правилан рад у њима.

Законом је прописано да школска година у народним школама траје од 1 септембра до 28 јуна (Видовдана), али, на жалост, живот наших народних школа казује да није тако. Један врло мали број школа срећан је да 1 септембра започне рад у новој школској години, а многе и многе тај датум бележе много доцније. Није тешко погодити зашто.

Учитељ је по свршетку школске године савесно извршио своју дужност, да би у наредној школској години могао на време отпочети рад у својој школи. Тако, он је позвао своје школске одборнике у седницу. На тој седници, он је изнео шта све треба урадити за време школског одмора, да се школска зграда доведе у ред и набаве остале школске потребе. Школски одборници су увидели и сами умесност и потребу учитељевих захтева, па су донели одлуку да школски благајник, са одређеним чланом одбора, све то изврши. Потребна за то новчана средства су школским буџетом предвиђена, и школски благајник се обратио општини да му за те потребе изда потребну суму... У 80% случајева добива се одговор да у општинској каси нема новаца, да треба мало причекати, и тако се дође и до дана почетка нове школске године, а школа није доведена у исправно стање, нити су набављене школске потребе.

Где је таква ситуација, учитељи су стављени пред алтернативу: или да ћуте и таворе дане без икаква стварна рада, или да сву своју енергију и моралну снагу ставе у борбени ред према онима с којима треба да су у најбољим односима, и чију децу треба да уче и васпитавају! А и када у тој борби колико толико и успу, њихов је ауторитет опао у очима оних с којима су борбу морали водити, па следствено томе и у очима њихових ђака, чији су то синови или кћери.

Дакле, код досадашњег система подизања, снабдевања и издржавања народних школа у нас, двогуба је штета: *проиуштено много драгоценог времена рада; ослабљен учитељев ауторитет и његова воља за рад.*

Народну школу морамо схватити као једну од најпотребнијих и најважнијих институција у држави; у њој треба радити зналачки, смишљено, интензивно, и са највећом вољом и љубављу, јер се у њој ради о добру нашег највећег блага.

За израду неке ствари или предмета у једној техничкој радионици, мора се све припремити што је за њу потребно, као што се и за административни рад у једној државној канцеларији до ситница све предвиди, спреми и на време набави. Тако исто мора се и учитељу и учитељици на дан почетка школске године дати у руке: и исправна школска зграда, и деца — та „жива школа“, и сав прибор потребан при школском раду... Све школе морају имати онај најпотребнији минимум наставних средстава за очигледну наставу; сви ученици и ученице морају имати потребне уџбенике и други прибор за заједнички једновремени рад.

Када би се само за једну школску годину у нас сабрао број изгубљених часова рада због немања огрева зими; када би се извео изгубљени број часова, рецимо из наставе писања и цртања (услед чега наше народне школе и дају веома слабе резултате из тих наставних

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

предмета), због немања потребног прибора; и када би се узеле у вид тешкоће у раду приликом предавања штива из Српског језика, због тога што сви ученици немају прописни уџбеник, тај би број изгубљених часова рада изнео замашну цифру, што је, без сумње, од огромне штете по правилну наставу и васпитање народне омладине.

Па ко је томе крив? Учитељ сигурно није, јер је он своју дужност за боље уређење школе испунио до краја. Интервенисао је и лично; тражио је помоћи и од свог школског надзорника, среског и окружног начелника, па чак и од врховне власти, Министарства Просвете, па је мало користило.

Ако се истински жели и хоће *прави просветни рад*, и да учитељи и учитељице у истини буду васпитачи и учитељи народног подмлатка, и агилни културни радници у маси народној, њих треба што пре ослободити вођења јалове борбе са сеоским општинарима, речју: *држава мора државном чиновнику учишељу даши државну, а не општинску школу*. Држава је пре неколико месеца и сама увидела да општине, овакве какве су, и какве ће у нас бити још за дужи низ година, нису у стању финансирати ни свога најглавнијег органа — општинског деловођу, већ им је држава морала притећи у помоћ, дајући општинским деловођама по 250 динара месечно из своје касе.

Може држава дати учитељима и учитељицама још и бољу награду; може им дати и плату I чиновничког разреда по ново пројектованом закону о платама државних чиновника и службеника, — од тога народна просвета неће много хасне имати, ако се не би изменио систем подизања, снабдевања и издржавања народних школа у духу напред изнесеном. Само ће тада народна школа бити оно што треба да је: „Основ основама; темељ темељима“ (Ст. Новаковић) у добро уређеној држави.

Р. СТ. МИТИЋ

КРОЗ СТРАНЕ ЛИСТОВЕ

Деца и раш

Француски књижевник Г. Емил Бер сугерисао је, у „Фигару“ (le Figaro), срећну идеју о једној анкети коју би било од особитог интереса извршити и код нас.

„Ја сањам, каже Г. Бер, о једној анкети организованој од учитеља и учитељица наших десет опустошених округа. Она би се састојала у ђачким задацима. Од свакога ђака између једанаест и дванаест година (велики ученици који ће да оставе школу), затражило би се да исприча ствари које се сећа да је видео или радио, од инвазије до примирја.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

То би био први задатак. У другоме, дете би имало само да одговори на постављена питања; да каже каква су била његова осећања, његове идеје, за време овог рата, о свима предметима који су долазили, по случају, из дана у дан, да надраже његов дух или покрену његову осетљивост; које су га ствари највише жестиле, чудиле, веселиле; кога је дана највише плакало; шта га је највише уплашило. — Ја бих желео да нам у свакој вароши, у свакоме селу, учитељи и учитељице покажу душу детета које је изашло из развалина Великога Рата, и описану од стране самог детета, сада, пре свих могућих поправки у правопису, стилу и осећањима. Какви досјеи за историчара, за филозофа, за „аматера душа!“

Француско Министарство Просвете прихватило је идеју о тој анкети, која ће моћи, сутра, да обогати јединственим благом архиве основне наставе.

Глас мршвих

Министарство Просвете у Француској издало је недавно једну узбудљиву књигу у којој су штампана, да послуже за морално васпитање нових поколења, писма с фронта учитеља погинулих за отаџбину. „Време“ (Le Temps) овако коментарише ту лепу збирку:

„У овим учитељским писмима налази се прави тестамент оних који су саградили национални хероизам у име једне религије коју, после толиких жртава, вештина казуиста неће моћи више поколебати. Ту, у тим расутих хартијама, треба открити извор не ретких идеја, но божанских побуда. Вера се брани суптилношћу, али се оснива на простоти. Права мудрост није доктринална: она се мери према својој живој примени.

„Ови учитељи нису дакле правили висока метафизичка вежбања, али су они умели да прилагоде своја дела своме идеалу, и то је најмучније предузеће које се може тражити од људи. Пред опадачима наших школа, треба иставити овај споменик саграђен од мртвих за спомен на једну слободну и поноситу мисао која је загревала земљу у тренутку одлучних опасности. То су нове *Selectae* у којима ће сутрашња омладина, лакше но у делима древне старине, црпсти најзначајније поуке племена.“

Треба ли латински језик?

„Смотра наставе живих језика“ (Revue de l'Enseignement des langues vivantes) публикује један врло интересантан чланак о користи латинског језика, чланак чија је оригиналност у томе што је писац те апологије латинскога један професор живих језика (Г. Л. Дишмен, професор енглескога у Колберовој Школи).

Аргументи писца оснивају се на опсервацијама извученим из двадесетогодишње праксе наставе живих језика, упоређене с наставом латинскога. Живи језици, каже он, уче се само из неког користољубивог

циља; међутим, свака култура која је доиста достојна тог имена је некористољубива. Какве се књиге на страним језицима дају у руке деци? Књиге индиферентне, одакле они не извлаче никакву вишу корист; неколико лирских песама, које нису идеална храна за младе духове. Што се тиче дела у којима су изложени велики проблеми универсалне мисли, њих читају врло мало ђака, једино будући професори, али и они тек кад изиђу из гимназије.

Из латинскога, међутим, они извлаче тројаку корист:

1. Уче се да познају много боље смисао француских речи и једног великог броја латинских речи.

2. Ванредна сложеност, уз чудну слободу латинске морфологије и синтаксе, приморавају ученике на сталну интелектуалну гимнастику и противе се свом силом рутини и духовној лености: „Да би се читали латински писци, треба изванредан дух иницијативе, инвенције, који не изискују ни енглески, ни немачки, нити и један од модерних језика... Овде, међутим, рутина нема никаква посла. Нема фраза које се могу научити с гувернантом папагајски!... Треба се навикавати промеравати за и против, тражити, налазити, укратко употребити сву интелигенцију да се открије смисао текстова логичким средствима.“

3. Ученици извлаче из читања латинских дела моралну корист коју им не даје ниједна од оних многобројних историја, прича и новела, нити иједан од романа што чине највећи део њихове лектире на часовима живих језика. Могуће је да та романтична дела имају уметничке вредности, али њу ђаци не примећују, и, с друге стране, они не налазе у њима јаку моралну храну која им је потребна и коју налазе дарезљиво расућу у античкој књижевности. „Дете које започиње учење латинскога језика налази се од прве убачено у лектуру — корисну већ и самим тим што је тако спора — великих дела, дела која су ретко била доцније достигнута, и која, сигурно, никад нису била престижна у свом роду. Ученик, чим почне учење тога дивног језика, долази у додир са свима општим идејама на којима људски дух гради од пре три хиљаде година; он се присно упознаје с оним принципима ради којих се пије кукута, ради којих се иде у прогонство, којима и данас, као и у најгора времена, грозне незнање, саможивост, гордост, општа рђавштина, и који су ипак куле светлиље човечанства. Мађијске речи дужности, моралне снаге, жртве, слободе, уписују се у душу детета неизгладивим писменима при додиру с овим великим мислиоцима, и, ако оно има нешто духовне честитости, добро зрно мора ту проклијати и донети племенит род.“

Рећи то, то не значи самим тим бити непријатељ живих језика. Писац на против цени да се „никад неће довољно учити код нас модерни језици, а нарочито енглески и немачки“, да „се неће никад сувише спремити млади људи за борбу која ће се водити између разних

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

народа на економском терену идућих година“. Али он мисли да нема потпуне културе без темељног познавања латинскога, да је латински потребан „за стварање једне многобројне интелектуалне елите, која ће бити кадра да шири све више људске хоризонте“, да је чак он „најбољи противотров германске мисли у оном што она има рђавога“, и да због тога треба да га зна сваки човек који је одређен да игра улогу васпитача.

Корист од учења модерних језика

Под насловом „Настава модерних језика“, Г. К. Ф. Вард, професор Университета у Јови, проучава у америчкој „Васпитној Смотри“ (Educational Review) рапорт једне комисије коју је именовао први енглески министар Лојд Џорџ са задатком да организује анкету о месту модерних језика у велико-британском васпитном систему. Тај рапорт, који је објављен 1918, наишао је на једнодушно одобравање професора модерних језика на британским университетима. Ево каква је корист од учења страних језика, према томе како је резимисана у разним главама тога рапорта.

Трговачка вредност. — „У великом делу наше трговине с иностранством, познавање страних језика, предела и народности биће од непосредне и обилне користи.“

Модерне студије и општа култура. — „Ниједна земља не може себи допустити да рачуна једино на своју личну снагу у култури. Читав цивилизован свет је заједничка фабрика знања. Ни у једној грани духа специјалист не може пренебрегнути рад страног истраживача. И зато треба темељно предавати и учити најпре само један модеран језик; учење другог постаје тада релативно лако.“ (Комисија нарочито инсистира на том начелу.)

Социјална вредност. — „Демократски режим тражи образован народ. Међутим, и масе, и управљајуће класе, показивале су исто незнање јавне опасности.“ „Незнање духовног стања и тежњи немачког народа није можда било узрок рата, али оно је сигурно — продужује рапорт — спречавало потребне припреме и сметало нашим напорима кад је рат почет, и сада не престаје да замрачује наше одлуке у миру. Слично непознавање Француске, још веће непознавање Италије, неизмерно непознавање Русије сметали су ефикасном вођењу рата и сметаће свакој пријатељски сарадничкој акцији после рата. Разрушење предубеђења и незнања, то је највиши циљ модерних студија. И тада оне неће бити само прост извор добити, средство да се увећају знања, оруђе културе: оне су једна национална нужност.“

Релативна вредност разних језика. — „Француски је далеко најважнији језик у историји модерне цивилизације.“

Рапорт затим излаже колико је неправедно што професори мо-

дерних језика морају сами да носе трошкове око борављења у иностранству. Он инсистира на умору, напрегнутости и трошењу који су потребни да би се добро радило на часовима живих језика и о којима одговорне администрације воде мало рачуна, на обиму — бар двапут већем, могло би се рећи, од обичнога — опште културе који се тражи од професора модерних језика, и према томе, на поштовању на које он има права.

Школа рада

У Америци, „Биро за развиће пољопривреде“ води страховиту пропаганду у корист пољопривредне наставе у сеоским школама. „Педагошка гледа“ (*Revue pédagogique*), у једном од својих последњих бројева, аналише једну од многобројних, и пуних важних новина, брошура којима се та пропаганда врши.

Светски рат — каже се, у главном, ту — научио нас је да су идеје и теорије без вредности док нису преображене у радњу, у резултате, у радове за човечанство.

Речи су само звуци, симболи идеја. Не може се орати њива, градити кућа или уплетати уже речима.

Онај који чита, и не твори никад,
Јесте као онај који оре и не сеје никад.

Шта би радило дете које би пало у воду баш у тренутку пошто би изговорило лекцију о пливању научену из књиге? Да би знало разлику између вештине пливања према књизи и стварне вештине, оно треба да иде у воду и да плива.

Кад се нађемо пред потребама живота, не питају нас колико смо књига прочитали или научили, већ шта можемо да урадимо и како можемо то да урадимо.

Књиге су алатке које имају да нам помогну да радимо стварно. Оне су средство ради циља, али не сâм циљ.

Циљ васпитања је да оспособи ученика да испуни дужности које ће му наметнути живот; он треба дакле да се свикне да позна и да искористи предмете око себе.

Неки ће приметити да школа није место где има да се рукује чекићем, клинцима и дрводељским алаткама; да дете иде у школу да научи читати, писати и рачунати. Доиста, то је тачно; али најбољи начин научити рачунати јесте израчунавати димензије и мере да би се направили, на пример, тестерашки ногари, сандук за алатке или други корисни предмети.

Свет се мења свакога дана. Наши дедови жели су српом и млатили жито млатилом. Данас, једна модерна машина за жњевање пожње на дан колико двадесет људи.

Нове методе су преобразиле читав свет. Нове идеје продиру у

школе. Данас се мисли да има више наставе и културе у проучавању једног корена од цвекле но у проучавању једног латинског корена.

Свака сеоска школа имаће ускоро своју збирку алатки као што има своје књиге, своје карте и глобове; учитељ ће изводити ђаке ван школе да их научи директно како се раде ствари, не само пољопривредни радови, већ све што се односи на живот и тиче се благостања човечанства. Свака школа имаће, уз разреде, локал који ће служити као радионица где ће ученици сами правити сваковрсне корисне предмете, као што ће девојчице научити кување, конзервирање и шивење.

Кроз неколико година, нама ће изгледати чудни многи принципи који су сад примењени у школи.

Зашто, на пример, деца морају, у својој периоди највеће активности, кад су праве динамо-машине од нерава, мишића и снаге, да се држе непомицна на својим седиштима шест сати на дан?

Један сат предавања замори и већину одраслих особа; како се може захтевати од деце шест сати мирноће?

Данашњи систем се мења брзо из дана у дан; ручни рад и домаћа знања већ су заведени у много школа.

Настава природних наука у основној школи

Извод из једног чланка Г. Ж. Дерома, објављеног у „Педагошкој смотри“ (Revue pédagogique) под горњим насловом:

У току рата, наши непријатељи ставили су науку у службу зла, и ми смо морали да пођемо за њима на том терену. Откако је настао мир, ми имамо да издржимо исту борбу: с гледишта народне одбране, као и с гледишта економске одбране, будућност припада народима који ће умети најбоље да продру у науку, да је потчине и да извуку из не директне материјалне користи.

У том погледу, шта је урадила досад основна школа? Анкета која је извршена у целој Француској приликом педагошких конференција 1919 утврдила је да добијени резултати не одговарају свуда доброј вољи учитеља. Узрок слабости која је констатована у већини округа изгледа да се најбоље може приписати употреби рђаве методе: „лекције ствари“ дају се без ствари; експерименталне науке предају се без и најмањег експеримента; с ботаником се поступа као с граматиком. Дешава се чак да лекција не испада конкретнија и кад се имају ствари под руком; предмет о коме се говори показује се из далека; лекција је само привидно основана на опсервацији.

А ипак, око нас, све је предмет за опсервацију и експеримент, и лако је задивити децу малим, и учинити да најбољи часови преко недеље буду часови предавања наука, ако наставник остане прост, жив, убеђен пред ученицима.

До душе, те часове није лако држати, и многи наставници нису

довољно приправљени за научну наставу. Они који су прошли кроз учитељску школу видели су како се врше експерименти, или су их сами вршили; али остали?

Уџбеник такође сноси добар део одговорности у неуспеху научне наставе. Дела из којих уче ученици, и ако најчешће састављена од стручних људи, и сувише су опширна; писац губи из вида да у основној школи настава треба да има врло прост карактер. Чему она учена терминологија, она псевдо-научна збрка? Нека се даду појмови од животнога интереса који се тичу гајења деце, домаће економије, хигијене, радничког и сеоског живота.

Многи учитељи задовољавају се тиме што тумаче уџбеник и траже да се научи извод из њега. Чак и кад је добро састављена, књига за науку, у учениковим рукама, ризикује да преобрази у некорисно и досадно вежбање памћења лекције које треба да буду пре свега вежбање чула и координација примљених идеја.

Добро помоћно средство за часове наука је школски музеј, који је, на жалост, данас сувише занемарен, или се брка са збиркама ретких или чудних предмета, мало употребљивих, и посутих прашином. Организација школског музеја је свуда могућа, под условом да се за њ заинтересују ученици, и, преко ученика, родитељи.

Немачка школа после рата

У једном врло документованом извештају објављеном у „Часопису за примењену психологију“ (Zeitschrift für angewandte Psychologie), Келер аналише 32 дела у којима се поставља питање о преображају немачке школе после рата. За већину писаца, спас је у јединственој основној школи. Многи налазе да је Немачка много препатила од надмоћности интелектуализма и, сасвим природно, траже од сутрашње школе да буде школа живота, у којој ће учасници сматрати свој посао као „професију“, у којој ће живот немачког народа проићи у све наставне предмете, у којој ће пробијати личност која ће лако умети да се стави у службу заједнице. Али ће жена бити искључена из школске заједнице: коедукација не треба да постоји; ако човек има своје особене дужности, и жена има своје; једино су им заједничке дужности да раде и да живе за заједницу.

Главна је мисао, то се разуме, да немачка школа не треба да престане да буде „deutsch“; али зато — и то нас чуди — она ће дејствовати, не слободом, већ принудом. И та принуда ће се вршити и у свима заводима за заштиту детињства који су у тесној вези са школама за усавршавање. У овим последњим школама девојке ће се спремати да постану мајке. Те мајке, којима ће година дана обавезне грађанске службе узрелити дух, помоћи ће јединству немачке душе религијом... Све су то

идеали мало нејасни, као што се види, али они сведоче сви о ватреној вери у вредност немачке школе.

Како ће школа бити организована? Завршна формула изгледа да је: један народ, једна војска, једна школа. При дискусији о јединственој школи, јављају се извесне бојазни: да национална немачка школа не уништи „гимназију“. Латински, грчки, француски, енглески, претрпљују страховите нападе. Било како му драго, војничка култура задржаће своје место, јер она доприноси да идеалише акцију, да створи личност, да моралише карактер.

Школа и моралност

Извод из једног чланка лозанског „Васпитача“ (L'Editeur):

Ученик расте; његова личност почиње да избија; он пролази кроз физиолошку кризу која прати доба пубертета. У томе тренутку морална дисциплина школе добија сву своју важност. Старајући се да наоружа своје ученике за животне борбе, наставник говори тада о свима моралним питањима, изузимајући о једном које се многи васпитачи боје да дотакну, о питању о *сексуалној моралности*.

Је ли то због тога што он сматра да то сексуално упућивање, колико научно толико морално, припада лекару? Или што се боји оговарања јавног мњења, строгих критика, неповољних коментара? Ми смо мишљења, каже писац чланка, да одважан наставник који примети неки озбиљан поремећај у разреду, не треба да се боји да приступи том важном предмету. Он ће умети, разуме се, да разликује случајеве који могу бити угушени појединачно, од случајева који шкоде целој заједници, ометају посао и стварају атмосферу менталне неморалности чије се заразе треба бојати.

Ако никакав случај не натера наставника да интервенише за време школе, он ће у сваком случају имати моралну обавезу да обавести своје ђаке пре но што изађу из школе. Разуме се да и девојка, која је у свету још више изложена опасности но младић, треба да буде обавештена; наставница ће заменити родитеље који, из немарности или из лажног стида, не смеју да говоре својој деци о интимним стварима живота.

У ком духу треба давати у школи појмове о сексуалном питању? Предмет се може посматрати с две стране: с научне, која жели да упути децу у тајне порекла људског живота, као што се на часовима природних наука проучава расплођавање биљака и извесних животиња; и с једне друге, битно моралне, хигиенске и лечничке, која жели да предупреди децу од извесних сексуалних злоупотреба, природних или вештачких. Цело је питање у томе да се створи једна здрава, морална, озбиљна духовна атмосфера, кадра да разуме озбиљни значај живота.

Уз то је преко потребно, помоћу брошура доступних свакоме и

преко јавних конференција, упућивати опомене широкој публици. Боље је предупредити но лечити. Зло постоји; неморалност бива све већа и све заразнија: треба реагирати, обавештавати родитеље, задржати младике на ивици порока.

с. п.

ДРУШТВА И УСТАНОВЕ

Друштво за живе језике и књижевност. — Београдски наставници и наставнице живих језика, на скупу који су одржали 19 новембра текуће године, основали су „Друштво за живе језике и књижевности“ (Неофилолошко Друштво), и за почасног председника изабрали г. Богдана Поповића, а за председника г. Д-р Милоша Тривунца, професора Университета.

Да бисмо могли јасно истаћи задатак који предстоји пред друштвом, потребно је да у најкраћим потезима изнесемо стање у којем се налази наша настава живих језика.

Наше учионице су препуне ђака, тако да ни најспремнији и најодушевљенији наставник не може да ради са успехом. Сем тога, бели зидови учионица, без слика за очигледну наставу, мало му пружају могућности да се у настави служи директним методом, несумњиво најбољим за рад са почетницима. Наше школе немају својих књижница за ђаке, да би наставници били у могућности да уводе своје ученике у познавање књижевности и живота страних народа.

Положај наших наставника живих језика у толико је тежи што они махом свршавају своје студије у нашој земљи, те немају могућности да потпуно савладају језик који предају. Како је могућно да такав наставник, и поред најбоље воље, научи ученика добром изговору, кад ни сам није сигуран у свој; а о конверсацији и да не говоримо! У нас не постоје стипендије за одашиљање наставника живих језика у стране земље ради њиховог усавршавања, чак ни за време летњег распуста.

Тај тежак положај ђака и наставника може се тек онда јасно схватити када се има на уму да ни немачки ни француски језик немају никакве сличности са нашим језиком, као граном словенских језика.

Из свих ових разлога, наша настава живих језика, оваква каква је, у потпуној је немогућности да одговори своме вишем задатку, који се састоји у упознавању наше омладине са карактером, особинама и тековинама страних народа. Нашим наставницима живих језика мора да се пружи могућност да постану пионири добрих страна културе западних народа, ако желимо да се користимо њиховим искуством, и да преко њега одемо и даље.

Услед ових набројаних разлога, „Друштво за живе језике и књижевности“ поставило је себи за задатак унапређење наставе живих језика и књижевности, и неофилолошке струке уопште.

Ову своју задаћу друштво ће вршити:

- 1.) Свестраним старањем о настави живих језика и књижевности

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

(расправљањем питања о броју ђака и часова, о методу рада, набављањем потребних часописа и књига, старањем о усавршавању наставника, итд.).

2.) Конференцијама, дискусијама и угледним предавањима.

3.) Повременим издањима, а евентуално и редовним.

4.) Ступањем у везу с осталим сличним друштвима у земљи и ван ње.

5.) Заузимањем код меродавних чинилаца, нарочито Министарства Просвете, за наставу живих језика и књижевности, и неофилолошке струке у опште.

Редовним чланом друштва може постати сваки наставник или наставница живих језика наше Краљевине.

Ванредни су чланови: ђаци филозофског факултета у последњој години, и свако друго лице које се интересује за друштво и његове задатке.

Добротвори су лица или установе који друштву укажу или указују већу материјалну помоћ: у новцу, легатима, књигама, итд., а који се бирају на предлог управе.

Улог редовних чланова је 20 динара, а ванредних 10 динара годишње; чланови имају право да редовна друштвена издања добијају бесплатно.

Управа сазива скупштину једанпут годишње.

Како је друштво поставило себи за задатак унапређење целокупне наставе живих језика, то ће оно преко својих издања извештавати своје чланове у унутрашњости о мерама које предузима за побољшање наставе, као и о резултатима дискусија са својих централних седница. Ако би и наставници из унутрашњости узели активнијег учешћа у раду друштва својим писменим прилозима, оно би приступило издавању свога часописа.

Друштво се нада да ће га Министарство Просвете помоћи материјално, као што помаже остале научне установе, како би било у могућности да издаје своја издања и да ради на остварењу задатка који је себи поставило.

Досада је друштво, на основу реферата г. Д-р Милоша Тривунца „о наставном плану за живе језике у нашим средњим школама“, поднело Министарству Просвете резолуцију у којој је образложило због чега је неопходно потребно:

1.) да се у свима резредима у којима број ученика прелази тридесет, отвори још једно одељење за наставу живих језика; и

2.) да Министарство Просвете одреди једну сталну суму у своме буџету, из које би се давао додатак за путовање наставницима и наставницама живих језика, како би бар свако треће лето могли да проводе у земљи чији језик предају.

На идућој седници водиће се дискусија о *методици наставе живих језика*, у вези са рефератом г. Мирка Поповића, директора гимназије, о књизи г. В. Ђерића.

РАЗЛИЧНОСТИ

*Једна школска република**

Прочитао сам једну књижицу од 80 страна (*The Class-Room Republic*, од Е. А. Craddock-a; издавач Blach, Лондон) која ме је јако заинтересовала и очарала. Њен је писац, — професор енглеског и француског језика у средњој политехничкој школи у Холовају, — педагог који страсно воли своју мисију, искусан психолог и, несумњиво, човек високе моралне вредности и велике природне доброте које, сигурно, играју велику улогу у његовим експериментима. Он ме подсећа на оног швајцарског професора, Г. Нусбаума, који управља у Блонеу једном школом у којој се труди да образује карактере од тешке сировине „незгодних“ дечака. Дубоко познавање деце и апостолски позив успевају да чине права чуда. Г. Е. Кредок не вежба своје способности на изузетним дечацима, али он има исту веру као и Г. Нусбаум у неслућене врлине деце. Он уме да нађе вероватна оправдања за све њихове тобожње недостатке. Он је од оних који више воле немирлук, знак енергије и рашћења, но мирну и немоћну пасивност.

Кад чују шта је овај човек урадио, стари „магистри“ поскочиће с места, а многи учитељи за које је прут *ultima ratio* сваког васпитања, заврштаће. Он је организовао своје разреде као републику и предао своја пуномоћства у руке једном одбору ђака изабраних општим гласањем од стране њихових другова. Он може тако потпуно да се посвети настави, не дајући најбољи део свога времена и своје пажње укорима и казнама. Тај систем функционише већ две године не може бити боље.

Тај смели покушај има психолошке базе чија се вредност не може порећи. Самом природом ствари, дете је, у садашњем систему, наведено да сматра добро или зло, чистоту или рђаво владање, прилежност или леност као предмет спора који има да се изравна само између две личности: наставника и ученика. Грешке које он чини учинио је он *лично* спрам професора *лично*. То је основна заблуда, заблуда која чини узалудним све покушаје за усавршавањем, која спрема незадовољнике у животу, несвесне идеје о друштвеној солидарности.

Ученици Г. Кредока, ослобођени од тог инстинктивног страха спрам свога наставника, потчињавају се много лакше дисциплини која им је наметнута од њихових парњака у заједничком интересу. Очеvidно, та се метода не би могла применити на сасвим младу децу, али у добу од десет

*) Уз чланке Г. Г. Д. Трбојевића и М. Павловића о „Бачкој самоуправи“ које публикујемо у овој свесци, чини нам се врло угодно да ставимо и овај врло занимљив опис једне „школске републике“, извађен из француског листа „Време“ (*Le Temps*). Уредништво.

до петнаест година дечаци су већ толико разумни да схватају користи од таквог система.

С професионалног гледишта, буди узгред речено, тај пренос власти има ту добит што чини адекватнима њиховој дужности учитеље који су врло спремни али без васпитних особина. Овде им је довољно само знање.

Г. Кредок тврди да су, остављени себи, његови ученици изабрали са врло сигурним смислом другове који имају да их контролишу, да их прекоревају за њихове мане, чак и да их кажњавају. Што се њега тиче, он се *пошпуно* уздржава интервенције, будући да и најмање мешање може да сруши целу зграду. Одговорност мора да остане потпуна. Сваки осуђеник незадовољан казном може да тражи поновни претрес пред целокупним скупом својих другова, али је искуство доказало да деца имају тако оштар смисао правде, да се тако добро познају међу собом да су грешке сасвим ретке и, тако рећи, немогуће.

Мало наставника могу себи ласкати да их ученици слушају тако као што ученици Г. Кредокове школе слушају овај одбор. Дугачка коса је зачас ошишана, и нико се не би усудио, макар како био скривен од очију професорових, да препише свој задатак или да кришом чита басну коју се прави да говори на памет. Заједница надгледа.

Овом првом експерименту, који је достојан да о њему размишљају сви они за које је васпитање један од највећих проблема живота, Г. Кредок је додао и један други, који ми изгледа да је нарочито применљив у англо-саксонским земљама, где спортски дух има готово претерано место. Енглески педагог је поделио свој разред у две групе подједнако снажне по знању, интелигенцији, духовној живости, марљивости и, тако исто, подједнако слабе: рђави ђаци су правично додељени једном и другом табору. Добре белешке се сабирају по групама као у фут-балу. Са својим добронамерним лукавством, Г. Кредок пушта обе групе да постављају једна другој питања о лекцији за тај дан. Дobar ђак из табора А напада, разуме се, најпознатијег лештину из табора Б, и обратно. Та унакрсна ватра питања прави мало буке у разреду Г. Кредока, он то сам признаје, али изјављује да је ларма мана само кад спречава рад, а да је она овде чак један од услова рада за ове младе узавреле мозгове.

Ово схватање такмичења по таборима је чисто енглеско. Оно смањује вредност индивидуалитета у корист колективности, која је хомогенија у својој култури, и с већом равнотежом у својој снази. Најбољи се жртвују да би помогли осредњима, у место да далеко одмакну испред осталих. Ја не знам шта ће се, у школским круговима, мислити о овим занимљивим покушајима, али их је Г. Кредок изложио с таким убеђењем да човек не може да бар не сврати пажњу на њих.

РЕНЕ ПИО

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

БЕЛЕШКЕ

Интернационални средњешколски конгрес. — Априла 1921 држаће се у Паризу Интернационални средњешколски конгрес, на коме ће се претресати извесна питања која се налазе резимисана у резолуцији конгреса Заједнице интернационалних удружења, држаног у Бриселу 5 децембра 1919:

„Нека се Друштво Народа потруди да утврди минимум наставе и васпитања, преко потребан сваком људском бићу да би могло како ваља да врши своју грађанску дужност у демократији; — нека затражи, према томе, од сваког народа да прикладним законодавством учини тај минимум обавезним; — нека предложи, у интересу детета и ради бољег социалног приноса, најпре да се продужи обавеза похођења школе до четрнаест година, — обавеза која је данас примљена у готово свима земљама европским и америчким, — затим да се осигура минимум допунске и професионалне наставе за време дечаштва; — и нека тако чине стално апел на моралну снагу без које би било немогуће преобразити дубоке услове социалног живота свију народа.

„Нека Друштво Народа установи што је могуће пре разне органе који ће имати да осигурају тај резултат, нарочито одељење за пропаганду, одељење за размену, било студената, било учитеља, било радника који ће моћи допринети да убрзају узајамни споразум народа.“

Деца и јавни живот. — Приликом новог француског зајма, Г. Андре Хонора, министар Јавне наставе и Уметности, упутио је свој деци из француских основних школа овај речити апел:

„Моји драги пријатељи, кроз неколико дана, ви ћете читати, наштампане за вас, одломке из писама учитеља и учитељских приправника који су дали свој живот за Француску; ви ћете разумети до какве су душевне величине доспели најнепознатији међу њима, они који су служили или се спремали да служе у нашим малим школама, у нашим најудаљенијим засеоцима. Ви ћете сматрати за част да се задахнете њиховом мишљу, да би Француска била тако исто велика у миру као што је била велика у рату.

„Она тражи још мало њиховог новца од све своје деце, од малих као и од великих, да би повратила живот својим опустошеним провинцијама, да би поправила своје путеве, саградила лађе, створила школе. Молите ваше родитеље, ваше пријатеље, да упишу за нови зајам. Учините то за спомен на мртве из рата, и нарочито на мртве које је Школа дала.“

Међународни Универзитет. — На Бриселском конгресу 1919 одлучено је оснивање једног међународног универзитета. Један рапорт, који је сад објављен, испитује под којим би условима тај план био остварљив.

У средњем веку — каже се у том рапорту, према изводу који из њега публикује лист *Scientia*, — кад су студенти ишли с универзитета на универзитет да слушају велике учитеље, *Universitas studiorum* био је седиште интернационалнога духа. Међутим, од краја средњег века, идеја

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

нације замењује универсализам западног хришћанског света. Али са XX-им веком интернационалне тенденције појављују се наново у универзитетском свету. Међународни Универзитет био би најбоља лабораторија за израду опште доктрине која је потребна Друштву Народа. Њега би могли основати универзитети разних земаља и интернационална удружења, под високим покровитељством Друштва Народа и под у правом једног Међународног Универзитетског Савета. Он би требао да има своје седиште у Брислу, који је већ седиште највећег броја интернационалних организама. Службени језици били би француски и енглески. Настава, упућена елити студената, имала би карактер пост-универзитетски и супер-универзитетски. Један циклус курсева и конференција требао би да буде посвећен новом међународном праву и упознавању са јучерањим и данашњим међународним животом. Универзитет би био центар високих студија, чији би програм требао да буде што је могуће више гибак. Његова активност имала би такође да се манифестује разним бироима и публикацијама.

Учишелске пенсије. — У Немачкој, учитељска пенсија може изнети највише 75 од 100 од плате. У Аустрији, пенсија је равна целој плати после 30 година службе. У Шведској, пропорционална пенсија може се добити после 5 година службе; она је једнака плати после 25 година службе. У Аргентини, члан 31 Устава даје наставницима пуну пенсију после 20 година службе. У Уругвају, пуна пенсија добија се после 25 година.

Енглеске школе. — У једном француском учитељском листу, једна сарадница овако описује енглеске школе, поредећи их са француским: „Кад помислим на оне енглеске школе, какве сам видела у Лондону, у Бирмингаму, у Манчестру, видне и сјајне с њиховим зидовима обложеним фајансом, с њиховим уздигнутим таваницама, њиховим високим и широким прозорима украшеним маргаритама и гераниумом, њиховим школским намештајем израђеним највише од гвожђа, лаким, чистим, солидним и удешеним према расту деце, њиховим широким степеницима с благим пењањем, њиховим великим централним hall-ом са стакленом таваницом, украшеним зеленилом, кроз који цела школа, пре но што ће ући у разреде, дефиљује у реду, уз звуке једног снажног клавира, њиховим пространим гардеробама, њиховим умиваоницима с многобројним славинама, њиховим клозетима обилно снабдевеним текућом водом, све тако чисто и одржавано као и остатак зграде; кад се та слика оцрта у моме сећању, па кад се затим укаже — друго крило диптика — слика не изузетна извесних француских школа о којима нећу ништа да кажем сем да су у свему противне енглеским школама, ја не могу а да за тим дубоко не зажалим.“

Лева рука. — Према једном швајцарском педагошком листу (Jugendwohlfahrt), није прост случај што се лева рука повукла пред десном. „Међу људима из примитивних друштава где се диференциација била извршила час на лево час на десно, показала се јасна превага у борби за живот у корист оних који су били развили своју десну руку, јер су они били способнији да бране своју леву страну и да нападају леву страну свога непријатеља, гађајући у срце. Отуда се број левака мало по мало смањио.“

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Рат је показао, поновним васпитањем појединих осакаћених делова тела, да лева рука може да стекне за мало времена онаку исту умешност као и десна. Али треба ли одатле закључити да је човек који се служи подједнако обема рукама идеални људски тип? Не. У практичном животу, у сваком занату, обе су руке корисно диференциране, једна имајући да помаже другој, тако да, кад би човек имао две десне руке, онда би требале, на крају, две леве руке да се спрема и подржава рад првих.

Нормалан човек остаће дакле човек који је нарочито развио једну од своје две руке, и та рука остаће десна рука, будући су сви обични предмети, алатке, машине, саграђени према најобичнијој диференцијацији.

Међутим, у француском „Времену“ (Le Temps), ми читамо супротно мишљење. Способност моћи заменити једну руку другом, каже се тамо, драгоцен је у много прилика, и додаје знатно професионалној вредности човековој. Хирург или окулист, на пример, удвајају своје моћи ако могу да располажу са две десне руке. Наши славни ратни богаљи имали су велике муке да привикну своју леву руку на рад, и потреба да се још од детињства вежбају обе руке сад је јасна свима. Један француски лекар, D-г Armaingaut, покренуо је то питање пред Медецинском Академијом и узео иницијативу за једну петицију коју је упутио свима француским лекарима, слично духовитој Франклиновој „петицији за леву руку, упућеној свима личностима које се баве васпитањем“. Досад је стигло до 1200 одговора; сви су они повољни овом покрету који жели да наметне обавезу подједнаке употребе обе руке. „Ми немамо права, каже Д-р Арменго, да и даље допуштамо да се намеће нашем становништву једна вештачка инвалидност, кад је с много истрајности можемо уклонити.“

Ђачки штрајкови. — Allgemeine deutsche Lehrerzeitung почиње озбиљно да се брине због ђачких штрајкова који бивају све чешћи у Немачкој. У Готи, агитација коју су предузеле партије са деснице против новог школског закона лаичког карактера, имала је за последицу ђачки штрајк који се, старањем Сељачке лиге, проширио на целу земљу. У Баварској, после штрајка у Порнсдорфу, организованог противу сеоског учитеља који је био дошао у сукоб са свештеником, избио је штрајк у Минхену; тај је штрајк организовало свештенство противу власти које су биле отвориле истовремене школе, т. ј. школе у којима су разне веронауке биле предаване једна поред друге. Средство у политичкој борби, ђачки штрајкови, који изгледа да су постали обично оруђе партија са деснице, прете да дубоко узнемире ђачки живот Немачке Републике.

Школе за ненормалне. — Година 1896 била је, каже Schweizerische Lehrerzeitung, почетак велике акције за заштиту немоћне деце у Швајцарској. Из једне анкете која је вођена те године у целој Швајцарској, видело се да се, од 7.667 заостале деце, указује старање само незнатном броју, 14 од 100, док је 86 од 100 деце било у ствари напуштено. Од 945 глуво-немих или епилептичара, само су две трећине биле надгледане у специјалним заводима. Тада је предузет један систематски напор, и данас је број специјалних школа порастао од 45 на 199; створени су велики заводи за епилептичаре (у Рисбаху), за немоћне (у Балгусту), за слабоумне (у Бургдорфу, и т. д.), за заостале глуво-неме (у Турхенталу),

за морално напуштене (у Шлирену, Нојхофу, и т. д.). Сви су ови заводи приватне установе.

Несташица учитеља у Америци. — У прошлом броју ми смо споменули кризу у учитељима у Енглеској; таква иста криза постоји и у Здруженим Државама. Од 650.000 учитељских места у јавним школама, 104.000 су или празна (39.000), или заузета учитељима без довољне спреме (65.000). Будућност је још мрачнија. 1916, у 78 учитељских школа у 35 држава Заједнице, било је 33.051 учитељски приправник. 1919, тај број је пао на 26.134. Ако падање продужи на исти начин, кроз мали број година више неће бити нових учитеља.

БИБЛИОГРАФИЈА

Књиге и часописи послати Уредништву:

Гласник. Службени лист уједињене српске православне цркве. Власник: Епископ Иларион Зеремски, уредник: професор Атанасије М. Поповић. Излази у Београду (Уредништво: улица Милоша Великог, 11), два пута месечно. Годишња цена 25 дин.

Завичај. Дечји лист. Год. II. Издаје Обласно Учитељско Друштво у Скопљу. Уређује Одбор. Излази у Скопљу сваког првог у месецу (осим јула и августа). Годишња цена 10 дин., на број 1 дин.

Зраци. Дечји лист. Год. I. Власник и уредник Влада К. Петровић. Излази месечно, у Београду (Уредништво: Студеничка улица, 62). Годишња цена 8 дин., на број 1 дин.

Милош Ивковић, професор, *Српска читанка за први разред средњих школа.* VI-VIII издање. — Београд, издавачка књижарница Геце Кона, 1, Кнез Михаилова улица, 1920. С. 160, картонирано. (Ова књига одобрена је као уџбеник одлуком Главног Просветног Савета и одлуком Министра Просвете.)

Д-р Војислав М. Јовановић, ванредни професор Университета у Београду и Милош Ивковић, хонорарни професор Университета у Скопљу, *Српска читанка за други разред средњих школа.* Треће издање. — Београд, издавачка књижарница Геце Кона, 1920. С. 256, картонирано, цена 14 д. (Ова књига одобрена је као уџбеник одлуком Главног Просветног Савета и одлуком Министра Просвете.)

Д-р Војислав М. Јовановић и Милош Ивковић, *Српска читанка за трећи разред средњих школа.* Треће издање. — Београд, издавачка књижарница Геце Кона, 1920. С. 256, картонирано, цена 14 дин. (Ова књига одобрена је као уџбеник одлуком Главног Просветног Савета и одлуком Министра Просвете.)

Одговорни уредник
С. ПЕТРОВИЋ
Душанова улица бр. 5, Београд.

Државна Штампарија
Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца,
Београд.